56

Digitized by the Internet Archive
in 2015

https://archive.org/details/dominiciaulisiop00auli

DOMINICI AULISJ

OPUSCULA

DE

Gymnaſii Conſtructione,
Mauſolei Architectura,
Harmonia Timaica, &
Numeris Medicis.

His acceſſit

EPISTOLA

De Colo Mayerano.

NEAPOLI,
Ex Typographia Jacobi Raillard MDCXCIV.
Superiorum permiſſu.

ILLVSTRISSIMO, ET AMPLISSIMO VIRO

D. D. DIDACO VINCENTIO A VIDANIA,

Regii Sacelli Præſuli, & Gymnaſii Neapolitani Præfecto,

Abbati S. Nicolai in Pergoleto, & in Buciſano, Catholicæ Majeſtati a Conſiliis, & Regio Chronographo Regnorum Caſtellæ, Legionis, & Aragoniæ,

DOMINICVS AVLISIVS S. P.

NUlli Opuſcula hæc rectiùs nuncupem, Vir Cl., quàm tibi, qui Gymnaſio noſtro præes, & cui me non ſolùm ſtudiorum meorum, ſed & otii rationem reddere par eſt. Exciderunt mihi pene aliud agenti inter ſtatas Gymnaſii ceſſationes; nam ſi quan-

ſi quando vacat a tot, tantiſque Juris exercitationibus, quibus diſtringor, paulùm velut itinere decedens, his diverticulis occupationes, curaſque meas diſtinguo, & ex intervallo adoleſcentiæ meæ ſtudia deguſto. Quod libenti ſemper animo feci: faciam poſthac alacriùs, tuum videlicet exemplum ſequutus, qui in illuſtri Sertoriano Gymnaſio, quod patria tua Oſca, Urbs Victrix, habet, non ita te totum Juri aut Civili, aut Pontificio, quorum utrunque tuis prælectionibus exornabas, dediſti, ut optimas quaſq; alias artes identidem non attingeres: imò omnibus te per vices partiebaris, recte intelligens ſine illis Juriſprudentiam pro dignitate tractari, & illuſtrari non poſſe: & qua es induſtria, & ingenii præſtantia & dexteritate, eam unam diſciplinam toto vitæ curſu excoluiſſe videberis, cui te pro tempore addixiſſes, ita ſcilicet in ea præcellebas; cùm interim omnes peræque, ideſt optime, teneres: & in diſparibus ſtudiis pari ſemper cum laude verſatus ſis. Si tantæ ingenii dotes, quibus emines ſolus, mihi tributæ non ſunt, & tantam induſtriæ felicitatem, quanta tua eſt, aſſequi non licet; liceat tamen, quod unum reliquum eſt, tua

per

per veſtigia niti, ut ſi quò velim pervenire non detur, perveniam tamen quò poſſum. Multa quidem commentatus ſum in vario literarum genere: ſed dum conceptæ de me expectationi ſatisfacere poſſe diffido, dum varia rei domeſticæ intentione diſtrahor illa omnia jacent, & ultimam manum expectant: quam, niſi otium nactus ſim, vereor ut unquam habitura ſint. Ne putes tamen, hæc tanquam ſpecimina ad te mitti, ut emendatiora, aut meliora reliquis; & ipſa enim ſine nitore ſunt. Sed animum fecit, quòd διδασκαλικὰ hęc, ut plantæ quædam natura agreſtes & feræ, cultum refugiant pene omnem, contenta doceri. Fecit & illud, quòd ex ipſis quædam probata olim fuere, paulò ante, quàm e vivis diſcederet, acris judicii viro, D. Felici Eſpinoſio, tibi perneceſſario, mihi amiciſſimo, cujus memoria (quod & ſingularis ejus humanitas, & eximia doctrina poſtulat) ſemper honorata, ſemper etiam acerba mihi animo inhærebit. Sunt hæc Opuſcula numero quatuor. In primo de veteri Gymnaſio diſputatur: cujus deſcriptione ignorata, multa, quæ vel ad Artem Gymnaſticam, vel ad Gymnaſticam Medicinam pertinent, in-

tel-

telligi, & explicari recte non poſſunt. Quod alio Opere re ipſa probabimus, in præſens ejus Architecturam ex Vitruvio propoſuiſſe contenti, ut appareat quæ ejus pars Athletis, quæ literarum Profeſſoribus tributa ſit: quæ diſcipulis, ut ſuas diſputatiunculas, quas *leſchas* vocabant, celebrarent: ubi locatum Balneum fuerit, ubi frigida Lavatio: ubi demum Platanones ſiti, inter quos & athletæ, & ſtudioſi animum relaxabant. Hæc enim omnia in uno Gymnaſio erant, partim animi, alia corporis exercitationibus, & ſaluti deſtinata. Opus, ſive ædificii magnitudinem, ſive oleum athletis, ſive alimenta tot hominibus, qui ei regendo, & adminiſtrando erant, præſtanda attendas, infinitæ impenſæ, quam non omnes Civitates ferre poterant, ſed nobiliſſimæ ſolùm. Unde Urbs noſtra, quæ ab heroicis temporibus Gymnaſium habuit, nobiliſſima fuerit neceſſe eſt. Sed a quibus in ea poſitum, dubitatur. Memini audiviſſe ex te, ad ipſos Chalcidenſes, quorum Colonia Neapolis eſt, poſſe referri. Quæ conjectura non ex vano hauſta eſt; hi enim, ut obſervabas, in terra patria Gymnaſium Herculi ſacrum habuerunt, te-

ſte

ſte veteri marmore apud Thomam Reineſium, quod iidem T. Quintio Flaminio poſuerunt.

O ΔΗΜΟC ΤΙΤΩ ΚΑΙ ΗΡΑΚΛΕΙ ΤΟ ΓΥΜΝΑCΙΟΝ
O ΔΗΜΟC ΤΙΤΩ ΚΑΙ ΑΠΟΛΛΩΝΙ ΤΟ ΔΕΛΦΙΝΙΟΝ

At iſte ipſe Hercules Gymnaſio Neapolitano præſidebat, ut ex Dione Chryſoſtomo palàm eſt: quocirca deinde cùm Roma, Urbem noſtram imitata, Gymnaſium erexit, Herculi etiam dedicavit: ut oſtendunt Romanæ Athletarum Inſcriptiones, ἡ ἱερὰ ξυστικὴ σύνοδος τῶν περὶ τὸν ἡρακλέα. Cur ergo a Chalcidenſibus poſitum non credemus? qui hìc, patriis ſtudiis delectati, Gymnaſio carere noluerint. Nec enim audiverim Petrum Laſenam, virum eruditum, dum ad Athenienſes refert: qui Gymnaſium non Herculi, ſed Apollini Lycio ſacrum habuerunt. Lucianus in Anacharſi, ſive de Gymnaſiis. ὁ μὲν χῶρος αὐτὸς, ὦ ἀνάχαρσι, γυμνάσιον ὑφ' ὑμῶν ὀνομάζεται, καὶ ἔστιν ἱερὸν ἀπόλλωνος τοῦ λυκίου. Ut prætercam, ab Athenienſibus noſtræ Urbi imperatum nunquam. Nec quod de Diotimo Athenienſis claſſis præfecto narratur, quidquam ad rem facit. Invenit hìc ipſe Gymnaſium, non condidit: & conſuetis ſo-

lemnitatibus, conſenſu Civitatis, λαμπαδηφορίαν addidit. Nec aliud ex verbis Timæi Siculi elici poteſt. Cognatio materiæ fecit, ut diſſertatiunculam de Mauſoleo adnecterem, quæ ſingula quidem ejus Miraculi ornamenta, quorum memoria omnino abolevit, non exhibet: univerſi tamen operis diſpoſitionem, formam, menſuras ita curioſe perſequitur, ut de ædificio, quod extet, omniumque oculis obverſetur, paria tantùm tradi poſſe videantur. Hæc non eò dico, ut tibi munus meum exornem: ſed ut Plinianæ diligentiæ docti gratias agant, qui hæc neſcire nos paſſus non eſt; etſi ita ipſe præciſe, & obſcure indicet, ut prætereunti multò ſimilior ſit, quàm indicanti. At hæ tenebræ lux mera videri poſſunt præ illis, quas nobis offundit Timæus Platonis, cùm Mundi Harmoniam proponit. Experiri tamen in tertio Opuſculo voluimus, an rem alto demerſam expiſcari poſſemus. Habes in eo, unde Numerorum Harmonicorum principium petendum ſit; invenies, qua via Muſica omnis in ſuas partes diſtincta, ita oculis ſubjici poſſit, ut pene audiri videatur. Quis hactenus, Quaternio Pythagoræ quid ſibi vellet, ſcie-

bat?

bat? Quis Platonis Chiaſmum niſi nomine tantùm noverat? Hæc nos eruimus in lucem; ut propterea tota ea diſputatio cognitu jucunda non minus ſit, quàm utilis. Quartum Opuſculum affine eſt tertio, ut ſecundum primo; nam & de Pythagoreis tractat, & de Numeris, non quidem Harmonicis, ſed Medicis: quos ſcilicet Hippocrates, Pythagoram ſequutus, in morbis, & medicinis, in vita denique humana plurimùm pollere opinatus eſt. Vidimus ex quo fonte dies Critici originem duxerint: egimus etiam de Partu humano in menſe ſeptimo, & octavo, cujus Pythagorica ratio in antiquo Homeri Scholiaſte latebat, a paucis viſa, a nullo intellecta. Hoc eſt munuſculum meum, quod tibi offero: exiguum quidem, ſed cujus me non pudet; nam ſi nihil aliud, certe novitatis gratiam retinet; præterea habenda mihi tot occupationum tuarum ratio fuit, quæ in novis hiſce honoribus, quibus te Rex meritò auctum voluit, niſi magnæ eſſe non poſſunt; etſi interim neſcius non ſim, te per obſtantia omnia literas quærere, nullumque tibi occurrere ſubciſivum tempus, quin id totum ſtudiis impendas. Neque hæc in te nova ſunt: ſo-

 lens

lens more tuo facis. Quot, quantiſque curis diſtinebaris, cùm aut in Catalauniæ Principatu, aut in Regno Siciliæ Inquiſitorem Apoſtolicum agebas? Quod munus adnexam Religionis zelo eximiam doctrinam, nec minorem prudentiam expoſcit. Obiſti tu illud ſumma vigilantia, ſummaque charitate; unde tibi gloriam nunquam intermorituram, cum maximo rei Chriſtianæ fructu conjunctam, comparaſti. Inter eas ſolicitudines nunquam a te literarum ſtudia omiſſa, quis non mirabitur? Non omiſſa inquam? quid ſi ſciant, te ſemper novi aliquid in literis eſſe molitum? Nihil me fingere, nihil ad gratiam mentiri, doctiſſimi tui Commentarii, quos ut propediem edas & opto, & ſpero, teſtes erunt. Verùm hæc ego apud te, virum modeſtiſſimum, parce, verecundeque commemoro. Tu ergo, vir præſtantiſſime, hilariter, quæ tua humanitas eſt, ſuſcipe libellum iſtum, monumentum mei erga te obſequii: & Gymnaſium noſtrum, quod ſemper doctiſſimis viris floruit, nunc per te gratiùs, lætiuſque refloreſcat. Vale.

ALOISIUS DE LEON
LECTORI S.

VIri ingenio, & doctrina præſtantes, & Auctoris noſtri ſtudioſi, cùm Opuſculum de Gymnaſii conſtructione, ſibi pro amicitia miſſum, legiſſent, libere ſimpliciterque, ut viros optimos decet, hæſitationes ſuas, alii alias, propoſuerunt. Amavit Auctor ipſorum curam, & ſolicitudinem, egitque eis, ita ut meriti erant, gratias, quantas potuit maximas: iterumque ipſe ejus nomine ago: petoque viciſſim, & oro, ut ne moleſte ferant, ſi ex earum numero nonnullas, quæ graviores viſæ ſunt, hìc ex fide recitare, parique modeſtia extricare adnitar. Fecit id quidem Auctor privatim, ſed tribus pene verbis, ut qui cum viris, quibus ob conſuetudinem facile ipſius mens ſenſuſque perſpecti fierent, rem ſibi eſſe ſciebat. Faciam in præſens id ipſum ego publice, paulò uberiùs, planiuſque; auguror enim fore, ut eædem dif-

ficul-

ficultates aliis quoque occurrãt, quibus ſemel ſatisfaciendum eſt. Cauſantur de Stadio dici, nihil ferme habere, quod Architectum remoretur; non enim id omnino convenire cum eo videri, quod aliubi affirmatur, habere gradus amphitheatri gradibus non diſſimiles. Evaneſcet quàm facillime dubium, ſi quæ invicem ſeparanda ſunt, confundere caveamus. Stadium non eſt, niſi ſpatium illud, ubi in publicis ſolemnitatibus Athletæ omni certaminis genere contendebant: non ὁ τόπος, ἐν ᾧ ἔτρεχον, ut quidam definiunt; nam σταδιεὺς Pindaro Olympionica XIII. eſt, qui certat δρόμῳ, καὶ πεντάθλῳ, curſu, & quinquertio. Et verum eſt, in eo vix quidquam reperiri, quod Architectum poſſit habere ſolicitum: certe minus, quàm in Spina Circi. Aliud eſt de mole illa, quæ Stadium in ovi ſpeciem circumibat, ubi gradus ſpectatoribus ſtructi. Hæc majoris artificii res eſt: nec de ea Vitruvius in Gymnaſii ſtructura egit; vel quia non multam ei rei operam, curamve Græci inſumebant: vel ratus ſatis eſſe, quæ jam de Theatro Latino, & Græco diſputaverat; nullo quippe negotio præcepta de gradibus, ſcalis, præcinctione, cuneis, porticibus, &

ſi qua

ſi quæ alia incurrunt, a circulo transferuntur in ἔλλειψιν, *ut ex Amphitheatro Veronenſi apud Serlium intelligere licet. In Inſcriptione Auſtrunii, qui cùm Medicus Ludi Gallici eſſet, Porticum, & Exedram Silvano Romæ dedicavit; pro Porticu notatum eſt capi oportere Xyſtum tectam, pro Exedra Ephebeum. Ajunt, ſibi non liquere, de Gymnaſio, an de Ludo gladiatorio hæc ſentire debeant; nec id diſtincte enunciari. At noſtro Auctori ſupervacuum viſum eſt ea perſequi, quæ ex ipſo marmore patere poßunt; præſertim cùm de his non eo loco ageret. Prodam tamen ego non invitus, quod ipſe ſiluit, multiſque verbis ejus taciturnitati medebor. Gymnaſii nomen generatim uſurpare ſi libeat, abūde eſt ſcire, de Gymnaſio ſermonem haberi, quando paſſim Græcis* Ludus gladiatorius γυμνάσιον τῶν μονομάχων *audit, ut* Laniſta, γυμναστὴς & ἐπιστάτης, & batualia, γυμνασίαι. *nam Lipſium, qui locum ipſum exercitationis* batualiorum *nomine cenſeri putat, auctores ab eo ipſo producti confutant. Sin pro Gymnaſio Athletarum, ut frequentiſſime occurrit, maxime ſine addito poſitum, certe Inſcriptionem Auſtrunii de eo capi nec poſſe, nec debere, ratio temporum, quæ ſæpe ma-*

gnas

gnas difficultates expedivit, demonſtrat. Quò id certiùs cognoſcatur, Inſcriptionem integrã apponam, cujus eam tantummodo partem Auctor exſcripſit, quæ tum ad rem faciebat. Ea verò ita habet.

SILVANO. SANCTO
AVSTRVNIVS. MEDI
CVS. LVD. GALLIC
PORTIC. ET EXEDR
ET. SIGN. AEN
VOTO. SVSCEP
L. M
DEDIC. KAL. MAI
L. MARCIO. ET
SEX. JVLIO. COS

Iſtuc par Conſulum Reip. moderatum eſt anno Urbis 659, vel paulò ſeriùs; non enim inter ſe Faſtorum concinnatores conſentiunt. Per ea tempora Romæ Gymnaſium nullum: quod Nero demum excitavit. Quare non de eo ſermo erit, ſed de Ludo gladiatorio, cui ita Romani indulgebant, ut Græci Gymnaſio. Et multa in his paria. Tangam ſolùm, quæ ex ipſa Inſcriptione colliguntur. Diſcimus ex ea, in Ludo Medicos extitiſſe: ab iſtis nec Gymnaſium inops fuit: & , ut de Jatraliptis taceam, ita docent, quæ de Herodico narrat Plato lib. III. *Reip. & de Ægimio Galenus*

11. ὑγιεινῶν. Erant Gymnaſia Diis dicata, & quodque præſidis Dei ſignum habebat, ut Athenienſe Apollinis Lycii, teſte Luciano in Anacharſi: & Auſtrunius in Ludo Gallico Silvani æneum ſignum collocavit, ex privata religione, voto ſuſcepto; quamvis aliàs Marti, aut Saturno conſecratos Ludos non ignorem. Quid mirum? nam & Chalcidenſes T. Flaminio Gymnaſium dicarunt. Demum in utroque viſebantur Xyſtus tecta, & Ephebeum. Xyſtus in Inſcriptione dicta eſt Porticus; nam eſt ϛοὰ ξυϛός. Qui dicit Xyſtum, mutilat primam vocem: qui Porticum, ultimam. At Ephebeum appellatum eſt Exedra, ut etiam à Vitruvio in illis, Exedra ampliſſima cum ſedibus. Hæc ſatis notatu digna ſunt, vel ex eo, quòd Lipſius in Saturnalibus poſt variã inquiſitionẽ, in Ludo gladiatorio nil niſi multiplices, minutaſq; cellas obſervare potuit. Certe infelici ſorte uſus. An aliud nihil in Ludo fuiſſe credam? Cellulas quidem gladiatores inhabitabant: aſt ubi exercebantur? Nẽpe tirones in Ephebeo, veterani in Xyſto, in qua raſa humus fuit, arena inſperſa, eadem de cauſa, qua in Amphitheatro. Et hæc loca proprie Ludus gladiatorius, non cellæ illæ, ſi

Ludus eſt, ubi gladiatores uſum armorum ediſcunt. Itaq; Cujacio non accedo, qui illud EXEDR, in Inſcriptione numero multitudinis Exedras *exponit. Inſimulãt alii, quòd non reddita cauſa affirmetur,* δρόμους *in Gymnaſio denotare Xyſta, longe a ſententia Budæi, qui Xyſtum eſſe voluit. Et tamen, ſi attendamus, nihil clariùs demonſtratum comperiemus. Xyſtus pro porticu ſequioris generis cùm ſit, nullus dixerit,* δρόμος ξυστὸς, *ut ad Palliũ Tertulliani perperam a Salmaſio factum; nam eſt, ut proxime notatum,* στοὰ ξυστός. *Ex quo & illud exiſtit,* δρόμον ξυστὸν *eſſe neceſſariò, quæ Latinis* Xyſta, *&* *quandoque maſculino genere,* Xyſtus. *Hæc, quamvis exilia videantur, tamen ea niſi probe teneamus, in intelligẽdis bonis auctoribus, multis nos erroribus implicare poſſunt: eademque* jam *non inſinuaverat modò, ſed diſerte monuerat Auctor: & eò ſcire ſe dixit,* δρόμους *ad Xyſta referri; veteremque lectionem in voce* περιδρομίδες *Vitruvio aſſeruit. An poſthac de probatione expoſtulabunt? Nunc demum recte capimus verba Pollucis.* καὶ δρόμοι ἢ ξυστοὶ ἐν οἷς αἱ ἀσκήσεις. *Hæc viris doctis fraudi fuerunt: at is non de Xyſto tecta loquutus eſt, ſed de Xyſtis ſubdivalibus.*

Δρό-

Δρόμους etiam ſubintelligemus, cùm hypæthras ambulationes in hortis, ubi ſe veteres deābulando exercebāt, appellatas Xyſtos ἀῤῥενικῶς reperimus, ut apud Pliniū juniorē paſſim. Uno, aut altero loco contentus ero. De villa apud Thuſcos: Ante porticum Xyſtus conciſus in plurimas ſpecies, diſtinctuſque buxo. De Laurentino: Ante cryptoporticum Xyſtus violis odoratus. Hæc, Lector humaniſſime, excuſando, vel potiùs purgando Auctori noſtro in medium allata volui, raptim, & incondite ad te ſcripta, operis pro editione urgentibus. At quæcunque ea tandem ſint, æqui bonique conſulas velim. Si quid omnino, hoc certe ſine alicujus injuria a me factum eſt; nam viros doctiſſimos, qui hæc objectarunt, & amo effuſiſſime, & colo. Vale.

Rev.

Rev. Dominus D.Emmanuel Cicatelli videat, & in ſcriptis referat die 30.Septembris 1693.

Joannes Andreas Siliquinus Vic. Gen.

Canonicus D. Januarius de Auria Conſ. S.Offic.Dep.

Eminentiſsime Domine.

UT Eminentiæ Tuæ juſſa facerem, perlegi Opuſcula ſcripta a Dominico Auliſio, & nihil in eis, quod vel bonis moribus, vel Catholicæ Fidei officeret, inveni: & ſapientiam eleganti nexu eruditioni conjunctam admiratus ſum. Quocirca typis excudi poſſe cenſeo, ità ſi Eminentiæ Tuæ videbitur. Neapoli die 19. Decembris 1693.

Eminentiæ Tuæ *Addictiſsimus Servus*

D. Emmanuel Cicatellus.

Attenta relatione ſupraſcripti Rev. Domini Reviſoris, quod poſſunt imprimi.

Imprimantur die 22.Decembris 1693.

Joannes Andreas Siliquinus Vic. Gen.

Canonicus D.Iannarius de Auria Conſ.S.Offic.Dep.

Magnif. U.J.D. D.Joſeph Alciati videat, & in ſcriptis referat.

Soria Reg. Gaeta Reg. Moles Reg.

Miroballus Reg. Jacca Reg.

Proviſum per S.E.Neap.31.Auguſti 1693. *Maſtellonus.*

Excellentiſsime Domine.

DOminici Auliſj libellos, de Gymnaſii conſtructione, de Mauſolei Architectura, de Harmonia Timaica, de Partu octimeſtri, & ſeptimeſtri, Diſſertatio Pythagorica, de Colo, juſſu Excellentiæ Veſtræ perlegi, & cum nil in illis, quod adverſaretur Regiæ Juriſdictioni reperiſſem, ſed præclara eruditione, ac doctrina refertos, poſſe typis vulgari, ſi Excellentiæ Tuæ videbitur, cenſeo. Neap. nonis Septembr. 1693.

Excellentiæ Tuæ *Addictiſsimus Cliens*

Joſephus Alciatus.

Imprimatur, verum in publicatione ſervetur Regia Pragmatica.

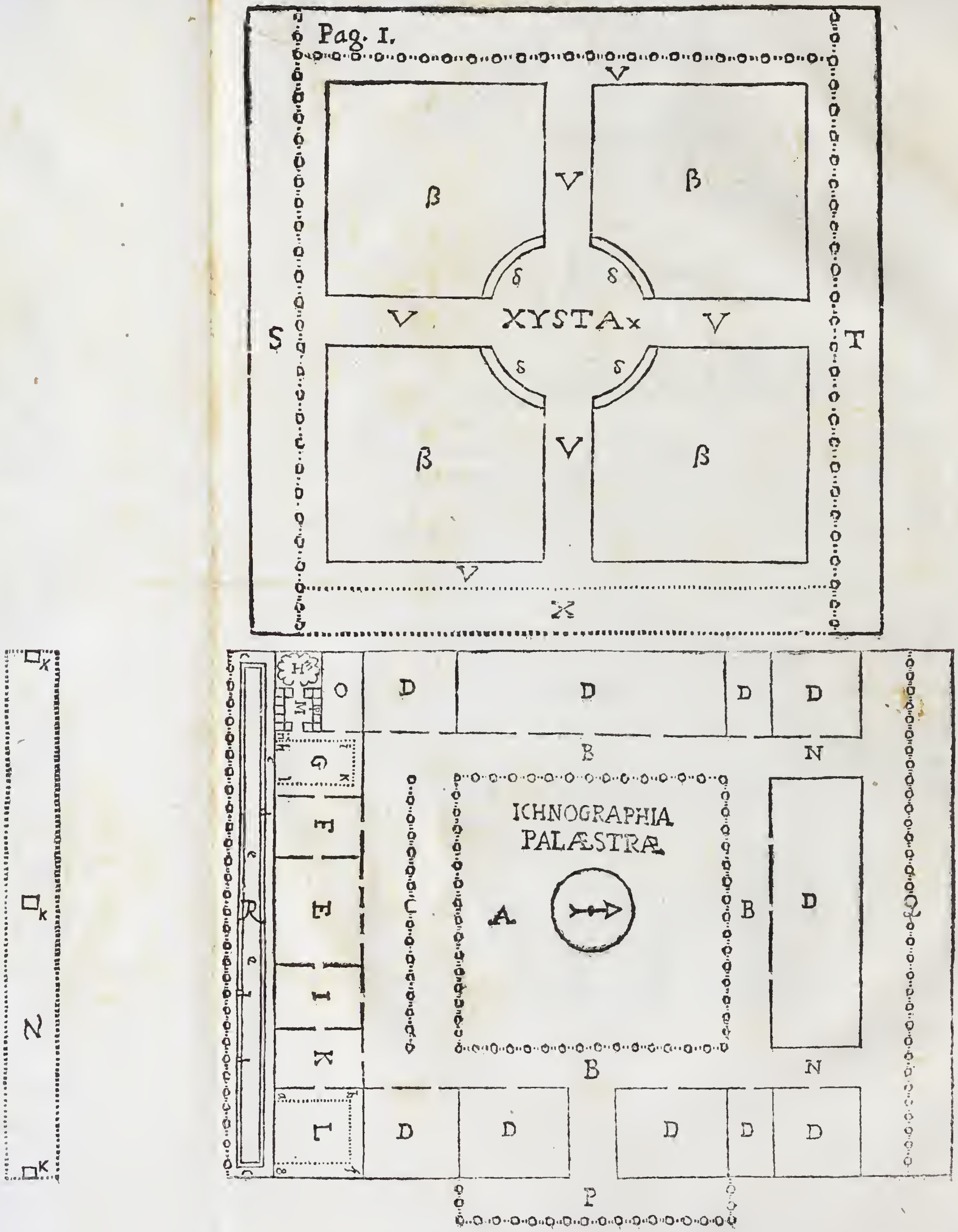
Soria Reg. Gaeta Reg. Moles Reg.

Miroballus Reg. Jacca Reg.

Proviſum per S.E.Neap.die 9.Octobris 1693.

Comus.

DO-

Pag. I.
XYSTAx
S
T
V
β
δ
X
ICHNOGRAPHIA
PALÆSTRÆ
A
B
D
N
O
G
F
E
I
K
L
M
H
P
R
STADIVM
Z
K

DOMINICI AULISJ

DE GYMNASII CONSTRUCTIONE

COMMENTARIUM.

MUlta in Vitruvio egregia vetuſtatis monumenta extare, quæ alibi invenire non eſt, norunt quicunque bonarum artium ſtudio tenentur: quos tamen ipſe non minus delectat,quàm exercet;ita in plurimis lucem deſiderat, cujus non ſua,ſed temporis culpa indiget,quod omnia ſurſum deorſum verſando,tenebras veluti quaſdam priſcis inventis offundit. Varia in medium exempla poſſent afferri: ſed quę de Gymna-

ſio habet, ſint ſatis. Egit quidem de eo Vitruvius diligentiſſime: ſed hactenus nemo unus, quod ſciam, ejus inde ædificii deſignationem, niſi multis partibus mendoſam, potuit exhibere. Quo factum, ut pulcherrima notitia careamus, quæ niſi ab optimo Scriptore, hauriri aliunde non poteſt; ut pretium operę ſit, poſt Mercurialis, Barbari, Perraultii, aliorumque conatus, iſtum lapidem de integro voluendum ſuſcipere. Experiemur nos, ſi quid boni ad hanc vetuſtatis partem illuſtrandam excogitare valemus. Quod ſi præſtiterimus, non ingenii (ſcimus enim tenuitatem noſtram) ſed induſtriæ fructus fuerit. Utemur pro explicatione non aliis verbis, quàm Vitruvianis, ut tanto certius de veritate conſtet; interſitis ſolùm de noſtro literis, ſeu notis, quæ indicent, ubi in Ichnographia, quam damus, quodque ædificii membrum quærendum ſit. Præterea adnotatiunculas quaſdam breviſſimas pro faciliori captu adſcribere non pigebit.

DE-

DESCRIPTIO PALÆSTRÆ.

Vitruvius. NUNC MIHI VIDETUR, TAMETSI NON SINT ITALICÆ CONSUETUDINIS, PALÆSTRARUM ÆDIFICATIONES TRADERE EXPLICATE, ET QUEMADMODUM APUD GRÆCOS CONSTITUANTUR, MONSTRARE.

Palæſtrarum nomine Gymnaſia intelligi docent. ſed falsò. Gymnaſium in tria membra dividitur, quorum unum Palæſtra, alterum Xyſta, tertium Stadium. Gymnaſium totum, Palæſtra pars, a qua, ut præcipua, ſermo fuit ordiendus. Vitruvii dictum, qui ſub Auguſto floruit, cùm Palæſtras Italicæ conſuetudinis eſſe negat, ad eas urbes non pertinet, quæ etſi in Italico ſolo poſitæ, a Græcis tamen, a quibus ortæ, incolebantur. Teſtis ei rei ſatis locuples una Neapolis, Græca urbs, quæ ex Græcorum inſtituto Gymnaſium a vetuſtiſſimis temporibus conditum habuit, excoluitque, ut ex Strabone, qui & ipſe ſub Auguſto ſcripſit, notum lib. 5. Ita quoque ad ſubſequentia poſt Auguſtum tempora, de quibus Vitruvius divinare nequibat, non pertinet; nam qui ſequuti ſunt Principes, Græcorum inſtituto delectati,

Gymnaſia Romæ excitarunt. Primus id Nero fecit, teſte Svetonio. Nec eſt, cur obnitatur vir doctus ex Plauti verbis in Bacchidibus.

Ante Solem exorientem niſi in Palæſtram veneras,
Gymnaſii Præfecto haud mediocreis pœnas penderes.

Scilicet non meminit, Græcam eam eſſe fabulam, ex Philemone verſam, Athenis actam, non Romæ. De aliis nihil diſputare neceſſe eſt, cùm hæc noſtræ præſenti ſcriptioni ſint abunde. Cæterùm nil mirum, ſi hìc Vitruvii inſcriptio eſt, De Palæstrarum ædificatione, et Xystis, prætermiſſa Stadiorum mentione: quippe Stadia nihil fere habent, quod Architectum remorari poſſit. Satis itaque putavit, in fine Capitis hujus paucula verba de ipſis ſubnectere.

IN PALÆSTRIS PERISTYLIA QUADRATA A, SIVE OBLONGA ITA SUNT FACIENDA, UTI DUORUM STADIORUM HABEANT AMBULATIONIS CIRCUITIONEM: QUOD GRÆCI VOCANT ΔΙΑΥΛΟΝ.

Periſtylium in Ichnographia quadratum ſelegimus, ex quo certiores totius Palæſtræ men-

menſurę deducuntur, quàm ex Periſtyliis oblongis. Hæc enim multiplicis generis ſunt: quadrata unius. Horum tamen ratione recte percepta, facile ubi Periſtylium oblongum ſit, quid variari debeat, cognoſcimus. Area A columnis cincta, quaquaverſum habet pedes 300, ut ſint in ambitu Stadia duo.

E QUIBUS TRES PORTICUS SIMPLICES B, B, B, DISPONUNTUR.

Lata quæque pedes 42. cujus menſuræ ratio in Xyſto reddetur.

QUARTAQUE C, QUÆ AD MERIDIANAS REGIONES EST CONVERSA, DUPLEX, UTI CUM TEMPESTATES VENTOSÆ SUNT, NON POSSIT ASPERGO IN INTERIOREM PARTEM PERVENIRE.

Hoc eſt, Porticum iſtam eſſe oportere duplicem, ne Ephebeum, Coryceum, & alia proxima membra, quorum lumina, & oſtia ad eam vergunt, imbrium injuriis pateant. Quod non niſi magno adoleſcentium, aliorumque, qui in eis ſe exercent, incommodo fieret. At cùm hæc ipſa membra ex altera parte porticum ſimplicem habeant adnexam, ut dicemus, conſtat nulla ibi oſtia extitiſſe;

tiſſe; niſi forte unum, aut alterum in Ephebeo, & Coryceo, unde brevi itinere egredi athletæ in Xyſtum poſſent.: quæ & ipſa in tempeſtatibus ventoſis occludi poterant: quippe patentibus interim oſtiis, & feneſtris in oppoſito latere, Ephebeum, & Coryceum multa ſatis luce clareſcebant. Hæc Porticus, quia duplex, lata erit pedes 84.

CONSTITUUNTUR AUTEM IN TRIBUS PORTICIBUS EXEDRÆ SPATIOSÆ D, D, HABENTES SEDES, IN QUIBES PHILOSOPHI, RHETORES, RELIQUIQUE, QUI STUDIIS DELECTANTUR, SEDENTES DISPUTARE POSSINT.

Novitium inventum fuit literarum Profeſſoribus deſignare in Gymnaſio Scholas, & ἀκροατήρια, ut hæc Ciceronis in 2. de Oratore oſtendunt. *Nam & ſeculis multis ante Gymnaſia inventa ſunt, quàm in his Philoſophi garrire cæperunt.* Negat vir eruditus, in Gymnaſio Neapolitano literarum ſtudia unquam fuiſſe: negat ullo idoneo auctore probari. Quid faciet D. Auguſtino? cujus hæc ſunt e libro 3. contra Academicos. *Quid ſi tam clarum eſt, ut fruſtra inficiere? Perſuadebis nimirum tanquam in Cumano Gymnaſio, atque adeo Neapolitano, nihil eum peccaſſe, imò etiam nec erraſſe quidem.*

An

An ſatis idoneus auctor eſt, qui omnem evictionem præſtet? Latæ Exedræ ſunt pedes 108. uti poſtea demonſtrabitur, cùm de Porticu Septentrionali Stadiata ſermonem inſtituemus.

IN DUPLICI AUTEM PORTICU COLLOCENTUR HÆC MEMBRA, EPHEBEUM E IN MEDIO, HOC AUTEM EST EXEDRA AMPLISSIMA CUM SEDIBUS, QUÆ TERTIA PARTE LONGIOR SIT, QUAM LATA.

Athletæ, tametſi majore parte Palæſtræ literarum Profeſſoribus ceſſerint, tamen præſtantiorem ſibi ſepoſuerunt, Meridiei obverſam, ut per hiemem plurimo Sole, & clementiori cœlo fruerentur; nam hæc maxime hiemi parata manſio eſt, cùm per æſtatem athletæ in Xyſta progrederentur. In hoc Gymnaſii tractu medium ſpatium ſibi Ephebeum poſcit, quod *Exedram ampliſſimam* Vitruvius appellat. Quare non unæ modò Scholæ ſedilibus erant inſtructæ, & *Exedræ* dicebantur, ſed & Ephebeum. Quod notari velim; nam Ephebeum intelligit etiam Dio Chryſoſtomus, ubi adoleſcentulum athletam, Jatroclen nomine, in Exedra Herculis, quæ erat in Gymnaſio Neapolitano, ſeſe exercuiſſe memorat: ὁρῶ μὲν ὖν πάνυ

πολ-

πολλὺς ἑστικότας πρὸς τῇ ἐξέδρᾳ τοῦ ἡρακλέους. Et quæ ſequuntur. Hoc eſt, *ſtantes ad Ephebeum*, quod hìc Herculi erat dicatum. Dicit ἑστικότας, quia magna ſpectatorum pars, quam ſedes non caperent, ſtare cogebatur. *Exedra* pariter Ephebeum eſt in veteri Lapide Romano, ſicuti *Porticus* eſt Xyſtus.

SILVANO SANCTO
AUSTORNIUS
MEDICUS LUDI GALLIC.
PORTIC. ET EXEDR.
ET SIGN. ÆN.
VOTO SUSCEPT.
L. M. D.

Viſum eſt Vitruvio addere, *cum ſedibus*, non ſine cauſa. Nam alioqui cellas omnes, quæ in Periſtylio, utut ſedibus deſtitutas, Exedras vocabant. Varro Ornithona Exedram dicit lib. 3. de Re Ruſt. cap. 5. *Qui Brunduſii hoſpes noſter primus in Peryſtilio habuit Exedra concluſas aves, quas paſceret objecto rete.* Imò Strabo lib. 13. Exedram vocat quandam σκοπήν. Hoc fortaſſe verius, quàm quod opinatur Cujacius ad C. de operib. publicis, ſpeculam eam ita fuiſſe exędificatam, ut haberet ſedes complures in Exedræ formam.

Erant

Erant ergo in Ephebeo ſedes circùm ad parietem ſpectatoribus poſitæ, in mediis ſpatiis ſe puberes exercebant; non enim aut nomen ipſum, aut Dio loco proxime dicto, dubitare nos ſinit, Ephebeum adoleſcentulis fuiſſe deſtinatum: ſcilicet, ut ſeorſum eſſent a viris, qui ſuas exercitationes in Xyſto, & Xyſtis peragebant. Illis præerat Pędotriba, his Xyſtarcha.

Hæc cella tertia parte longior eſt, quàm lata. Patet in latitudinem pedes 108. in longitudinem pedes 144.

Sub dextro Coryceum I.

Duæ omnino in toto Gymnaſio cellæ erant exercitationibus deſtinatæ, Ephebeum, & Sphæriſterium, ubi non una modò pila ludebatur, ſed etiam coryco. Inde cella hæc, quæ aliis *Sphæriſterium*, Vitruvio *Coryceum* dicta eſt; quippe corycum e Gymnaſii tecto ſuſpendi teſtis eſt Antylus apud Oribaſium, qui & Corycum pro imbecillioribus compleri olivarum oſſiculis, aut farina, & pro validioribus arena ait. Tũ ſubdit: τὸ δὲ μέγεθος αὐτοῦ πρὸς τε δύναμιν, καὶ ἡλικίαν συναρ-

μοζέσθω. κρεμάννυται ἐν τοῖς γυμνασίοις ἄνωθεν ἐξ ὀροφῆς. Sit ejus moles ad vires, & ætatem accommodata. In Gymnaſiis ſuperne è tecto pendet. Vide cetera; nam κορυκομαχίας rationem docet. Certe hic ludus, quo viri maxime exercebantur, omnino abs re inſtitueretur in Ephebeo: nec alius pro eo occurrit in tota Palæſtra locus, niſi Spheriſterium. Quid igitur dubitamus, a Coryco dici Coryceum, & hoc idem eſſe cum Spheriſterio? in quo plura ludorum genera exerceri conſueviſſe, docet Plinius lib. 5. epiſt. 6. *Sphæriſterium, quod plura genera exercitationis, pluresque circulos capit*. Quærit vir doctus, ſi cella hæc Coryco tribuitur, ubi erit Apodyterium? Locum nos ſtatim indicabimus. Eſt Coryceum latum pedes 60.

Locat Vitruvius Coryceum ſub dextro Ephebei. Hoc non eſt ad Occidentem, ut rentur: ſed ad Orientem, verſus Gymnaſii frontem; quandoquidem Vitruvius Laconicum, & Caldam Lavationem ad ſiniſtram Ephebei ſtatuit, quæ membra non niſi ad partem occiduam Palæſtræ recte collocari oſtendemus.

Dein-

DEINDE PROXIME CONISTERIUM K.

Quæ ſequuntur Cellæ exercitationibus aſſignatæ non ſunt: ſed vel ſunt ἀποθῆκαι, ut Coniſterium pulveris, & Elęotheſium olei: vel ad lavacri, & balneorum uſum comparatæ. Quod attinet ad Apodyteria, de his nihil meminit Vitruvius, quòd nullæ privatim in hunc uſum Cellæ in Gymnaſio excitarentur. Nec præterea athletæ omnes uno commode loco poterāt denudari, ob Frigidæ Lavationis, & Thermarum diſtantiam. Putem, duo omnino fuiſſe Apodyteria. Unum, quod eſſet pars Coniſterii, ubi ſe exuebant, qui frigida eſſent loturi; proxime enim adjacet Frigida Lavatio. Alterū in Cōcamerata Sudatione, cui cohæret Frigidarium.

Coniſterium in totidem pateſcit pedes, in quot Coryceum.

A CONISTERIO IN VERSURA PORTICUS FRIGIDA LAVATIO L, QUAM GRÆCI ΛΟΥΤΡΟΝ VOCITANT.

Contraria ſunt λοῦτρον, & λουτρόν. Iſtud Galeno proprie Calda Lavatio, illud Vitruvio Frigida. Et claudit dextrum latus Ephebei, ut quæ in verſura, ſeu in angulo Porticus duplicis poſita eſt. Hinc fit, Cellam

Frigidæ Lavationis quadratam eſſe oportere, numerantem in circuitu pedes 432.

At verò Labrum a b f g, quod in ea ineſt, ſe extendit in oblongum: quippe ex uno latere cohæret parieti Meridiano Palæſtræ, qui paries in Labrum per inſertum tubum aquam, ex fonte, aut flumine corrivatam, eructat. Eſto, ſi placet, longum pedes 88. latum 68. quare in tribus lateribus habebit obambulationem latam pedes 20. In eo Labro ſe abluebant, immergebantque. Hujuſmodi unum habemus Neapoli, in regione Thermenſi, unicum, ſi credimus, noſtri Gymnaſii veſtigium. Sed jam alterum Ephebei latus luſtremus.

AD SINISTRAM EPHEBEI ELÆOTHESIUM F.

In eo non modò olei, & ceromatis conditoria erant, ſed etiam athletæ ungebantur, antequam membra pulvere conſpergerent. Inde ἀλειπτήριον, ſeu *Unctuarium*. Latum, ut ceteræ intermediæ Cellæ, Ephebeo excepto, pedes 60.

Illud turbat, quod Coniſterium, in quod pulvis Palęſtricus condebatur, longe in altero Ephebei latere poſitum eſt; interſeruntur

tur

tur enim Ephebeum, & Coryceum. Ungi, & pulvere conſpergi, conjunctæ res ſunt. Cur Cellæ, quæ his deinceps uſibus deſtinatę ſunt, loco diſtabunt? Mihi omnino videntur verba Vitruvii luxata, & debere Coryceum, & Elæotheſium Cellas inter ſeſe commutare, ut Coryceum migret in ſiniſtrum latus Ephebei, Elæotheſium in dextrum: ita Coniſterio hærebit. Trajectiones hujuſmodi plures in Vitruvio extant: quarum nonnullas viri magni jam ſubſtulerunt; de quibus hìc dicere, nihil eſt neceſſe.

PROXIME AUTEM FRIGIDARIUM G, AB EOQVE ITER IN PROPNIGEUM IN VERSURA PORTICUS.

Frigidarium eſt Thermarum portio, in latitudinem ſe extendens pedes 60. Galenus in lib. 11. Methodi partes λȣτρȣ̃ enumerat quatuor. Primò enim athletæ adibant Cellam ad ſudandum comparatam. Tum, ubi aquæ calidæ lavacrum erat. Et hoc proprie appellari λȣτρὸν ait. Tertiò tranſibant in lavacrum aquæ frigidæ. Ultimò in Cellam, ubi ſudores detergebantur; ſudare enim corpus pergebat etiã poſt frigidæ lotionẽ. μετὰ τὴν τȣ̃ ψυχρȣ̃ χρῆσιν ἱδρȣ̃σιν ἔτι. Hęc

omnia

omnia brevi verborum ambitu idem Galenus libro 10. complexus fuerat. εἰσελθόντες μὲν γὰρ ὁμιλοῦσιν ἀέρι θερμῷ, μετὰ δὲ ταῦτα εἰς ὕδωρ εἰσιᾶσι θερμὸν, εἶτ' ἐξελθόντες εἰς ψυχρὸν, εἶτ' ἀπομάττονται τὸν ἱδρῶτα. *Ingredientes enim verſantur in aëre calido: poſtea intrant in aquam calidam: egredientes deinde in frigidam: tandem detergunt ſudorem*. Hæc magnam facem Vitruvio allucent. Palàm eſt, quatuor deſignari diverſas Thermarum Cellas, hoc ordine, Laconicum, Caldam Lavationem, Frigidarium, Concameratam Sudationem.

Has omnes apte deſcribit hìc Vitruvius. Ordinem tamen non eundem ſervat, quem Galenus. Iſte enim, quid primò, quid tum fieret, enarrando, attendit. Vitruvius prout quæque pars oculis ingredientium occurreret, deſcribit. Itaque ſermonem orditur a Frigidario, quod eſt Galeno Thermarum tertiā pars. Id nominis denotat aliquando Vas aquæ frigidæ, aliquando Cellam, ubi tale Vas ſit. Nec alia ſignificatione uſquam occurrit. Unde longe a vero avius fertur vir eruditus, qui in Frigidario Palæſtræ ullas fuiſſe aquas negat, ſatis eſſe reputans eas, quę

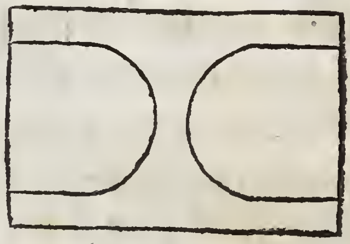
erant

erant in λούτρῳ. Scilicet, non vidit in λούτρῳ, non niſi eos verſari ſolitos, qui tantùm frigida uti voluiſſent, lavando, natando. Nec eò commodum erat pergere eos, qui poſt calidi balnei uſum in frigidam tranſibant; longe enim aberant, ab angulo Occidentali Palæſtræ ad Orientalem. Propterea iſtis aliam Cellam balneo calido proximam parare opus fuit. Et hoc eſt Frigidarium, ubi Baptiſterium, ſeu Piſcina aquæ frigidæ ſurgebat, non abſimilis labro τοῦ λούτρου. quare *Piſcinalis Cella* Palladio dicta. De eo, qui Frigidarium idem cum Apodyterio facit, nihil attinet dicere; manifeſta enim allucinatio eſt. Eſto, ſi videtur, Piſcina lata pedes 44. longa 100. ut in ambitu ambulationem deſcriptam habeat latam pedes 8.

Peculiare fuit, quod de Villa Laurentina junior Plinius narrat, duo in eadem Balnei cella extitiſſe Baptiſteria, ex adverſo poſita, quorum quodque tribus rectis conſtaret lateribus, quarto ſe in arcum curvante. *Inde*, inquit, *balinei Cella Frigidaria, ſpatioſa, & effuſa, cujus in contrariis parietibus duo baptiſteria velut ejecta ſinuantur.*

Cel-

Cella Frigidaria Plinii cum duobus baptiſteriis.

Ex Frigidario aqua derivabatur per fiſtulas, ut ſoliis Caldæ Lavationis defunderetur, uti mox dicendum erit.

Eſt quoque ex Frigidario iter in verſura porticus ad Propnigeum, quod Vitruvius alibi *Præfurnium* vocat: id autem eſt oſtium furni. Latine proprie *Fornacem* dixeris. Saltem ita Palladius loquitur, qui de area furni, ſub pavimento balnei, hæc habet: *Aream primò bipedis ſternis, inclinata ſic tamen ſtructura ad fornacem, ut ſi pilam miſeris, intrò ſtare non poſſit, ſed ad fornacem recurrat.* Semel, iterumque *fornacem* appellat προπνίγειον. Confer cum Vitruvio lib. 5. cap. 10.

Erat autem Furnus balnei cella ſubterranea,

nea. Fuerit propterea opus eſt in pavimento Frigidarii hiatus, per quem fornacarius ſe demittebat, ut ad Propnigeum iret. Hiatus iſte eſt n, qui Vitruvio *Iter*. Cæterùm Propnigeum, quia ſub terra latet, in Ichnographia non exprimitur.

PROXIME AUTEM INTRORSUS E REGIONE FRIGIDARII COLLOCETUR CONCAMERATA SUDATIO O, LONGITUDINE DUPLEX, QVAM LATITVDINE.

Silent hìc viri docti; nam quid hæc Sudatio eſſet, quidve a Laconico diſtaret, nullus dum cepit. Ea eſt quarta, & ultima pars Thermarum, Galeno memorata, in quam poſt frigidum balneum ſe athletæ recipiebant, ut exſudarent, & ſudorem abſtergerent. Ab hoc uſu *Sudatio*, ſicuti a teſtudineata forma dicta eſt *Concamerata*. Abſterſo ſudore, veſtes athletæ induebant, & digrediebantur; quare hìc alterum Apodyterium fuerit, neceſſe eſt. Proinde *Apodyterium balinei* dicitur Plinio juniori, quod ipſe Cellæ Frigidariæ conjungit, ut Vitruvius Concameratam Sudationem Frigidario.

Hinc etiam Plinius *laxum* facit Apodyterium; ſcilicet, ut huic duplici uſui commode

inſerviret. Vitruvius item Concameratam Sudationem longitudine duplicem ſtatuit, quàm latitudine. Verba Plinii de Villa apud Thuſcos ſunt. *Inde Apodyterium balinei, laxum, & hilare, excipit Cella Frigidaria, in qua baptiſterium amplum, atque opacum.* Nec mirum, eandem cellam diverſa nomina a diverſis uſibus eſſe ſortitam; nam eadem quoque cella eſt Coryceum, & Sphæriſterium: item Elæotheſium, & Alipterium.

Longa eſt pedes 108. lata 54.

QVÆ HABEAT IN VERSVRIS EX VNA PARTE LACONICVM H, AD EVNDEM MODVM, VTI SVPRA SCRIPTVM EST, COMPOSITVM: EX ADVERSO LACONICI CALDAM LAVATIONEM M.

Dicit *in verſuris*. Nam una eſt verſura exterior Palæſtræ, & in ea eſt Laconicum: altera eſt verſura interior Porticus duplicis, & in ea eſt Calda Lavatio; relicto tamen introrſus ſpatio pro Concamerata Sudatione collocanda. Exacte hæc omnia in Ichnographia habes expreſſa.

Et ecce tibi primam, ſecundamque Thermarum partem a Galeno deſignatas. Prima eſt Laconicũ, cujus cella in exteriori ambitu quadrata eſt: at intrà lateribus longe pluribus diſtin-

diſtincta, nō rectis, ſed ſinuatis, ut in quoque eorum loculus in apſide fornicatus imprimi poſſit, quò quiſque athletarum ſe ad ſudandum reciperet. Cognoſcimus hæc ex Laconico Piſano, & in noſtro ſignavimus m.

Sub pavimento Laconici Furnus erat, ὑπόκαυςον propterea dictus, ad quem ſuperne hiabant tubuli quadri in Laconici pariete inſerti, qui hauſtum ex Furno vaporem in Laconicum per ſuperiora oſcula diffundebant ad ciendum, prolectandumque ſudorem. Nullæ enim ibi aquæ: & recte Galeno Laconicum eſt ξηρὸν βάλανεῖον, *balneum ſiccum*.

Cæterùm Furnus ita amplus erat, & diffuſus, ut ad Caldam quoque Lavationem, quæ propterea Laconico conjuncta, pertineret, ipſiuſque etiam pavimentum ſuſpenderet. Hęc eſt ſecunda Thermarum pars, & ipſa quadrata; circùm pluribus Soliis diſtincta, p.

Ex ſuccenſo itaque hypocauſti igne incaleſcebat Caldarium, aut miliarium in balneo poſitum: ex quo per fiſtulas aqua quæ ſatis, in balnei ſolia derivabatur, moderante ςρόφιγγι. Vitruvii enim tempore tria erant in Thermis vaſa ęrea: primum erat Frigidarium in Cella

cognomine, ex quo aqua influebat in Tepidarium, ſupra Propnigeum: ex hoc decurrebat in Caldarium, quod Furno ſuperextabat. Iſtud demum ſufficiebat ſoliis.

At non ita Palladii tempeſtate, cùm miliarium plumbeum in Propnigeo poſitum, rectà diffundebat in ſolia aquam ex Frigidario hauſtam; tepidis enim per ea tempora magis, quàm calidis lavacris capiebantur; quippe miliarium, ſi fornaci, id eſt præfurnio imminet, neceſſe eſt, ut Tepidarium ſit, non Caldarium, quod ipſi Furno imponebatur; minus enim caloris ſufficitur ex Propnigeo, plus ex Furno. Ejus hæc verba ſunt. *Miliarium verò plumbeum, cui ærea patina ſubeſt, inter ſoliorum ſpatia forinſecus ſtatuemus, fornace ſubjecta: ad quod miliarium fiſtula frigidaria dirigatur, & ab hoc ad ſolium ſimilis magnitudinis fiſtula procedat, quæ tantum calidæ ducat interius, quantum fiſtula illi frigidi liquoris intulerit*. Vides apertum diſcrimen inter tempora Palladii, & Vitruvii, quæ ſine magno errore confundi non poſſunt. Vides etiam loca, ubi vaſa hæc debeant collocari, in quibus inveſtigandis viri docti ſe, alioſque torſerunt.

Con-

Conſtat ex his, a Furno non unum modò Laconicum, ſed & Balneum concameratione fuiſſe ſuſpenſum. Et hæc eſt *ſuſpenſura balnearum*, quam memorat Seneca ad Lucilium: *Balnearum ſuſpenſura inventa eſt, ne quid ad lautitiam deeſſet.* Ideo *ad lautitiam*, quia incaleſcebat ipſum etiam balnei pavimentum concamerationi ſuperſtructum, & blando eo calore plantæ pedum nudæ veluti titillabantur. In plano enim offendunt, qui hæc non intelligentes, labra quædam comminiſcuntur, ad lectulorum penſilium imitationem, laquearibus ſuſpenſa. Cui bono? Suſpendi eo, quo diximus, modo per furnum balnea, antiquiſſimum Græciæ inventum eſt: apud Romanos Sergius Orata ætate L. Craſſi Oratoris introduxit primus. Et ita capiendus Plinius, ubi de eo ſcribit: *Primus penſiles invenit balineas, ita mangonizatas villas ſubinde vendendo.* Id ſi capiamus, ut iſti volunt, de balneis e tecto pendentibus, nimis inepti fuerint, qui carius Villas ab Orata propterea emebant; nam promptum erat, & ſimilia conſtruere, & constructa transferre. Nec demum Villæ pars eſſe poterant.

La-

Latus quodque Balnei eſt pedes 54, ut etiam Laconici, cùm utraque cella in quadrum exeat.

Et hæ Thermæ ſunt, per ſingulas partes explicatæ: & non ſine ratione a Vitruvio in hunc Palæſtræ angulum rejectæ, ut ex una parte Meridiem reſpiciant, ex altera Africo ſint obverſa. Nam de balneo ita Palladius. *Lumina ei dabimus à parte Meridiana, & Occidentis Hyberni, ut tota die Solis juvetur, & illuſtretur aſpectu.* Paria his habet Vitruvius lib. 5. cap. 10.

Porrò fuſoria, per quæ balneorum eluvies decurrat, in poſtico ſint, Occidenti oppoſita.

Palæſtra hactenus deſcripta ob inæqualitatem, vitio non caret; nam a centro Periſtylii A, ſi quis Meridiem verſus progrediendo, latus dextrum menſuret, comperiet pedes 342; cùm interim ſiniſtrum latus ab eodem centro pedes 300 non excedat. Æqualitati Porticus duplex C obſtat. Quæ tamen latera mox Vitruvius æquabit. Itaque membra exteriora perſequamur.

IN PALÆSTRA PERISTYLIA, QUEMADMODUM SUPRA SCRIPTUM EST, ITA DEBENT ESSE PERFECTE DISTRIBUTA. EXTRA AUTEM DISPONANTUR PORTICUS TRES, UNA P EX PERISTYLIO EXEUNTIBUS.

Ornat Vitruvius Palæſtræ aditum Porticu, quæ, ut inter membra juſta commenſus ratio ſit, excurret in longum pedes 300, ut Periſtylii latus exęquet: at lata erit pedes 42, uti reliquæ Porticus omnes, duplicibus exceptis.

Porticum iſtam extra Palæſtram diſponi ait, ut mirum ſit, virum magnum, cui Galli Architecti plurimum debent, eam intra Palæſtram ſtatuiſſe, in Prothyro: oblitus etiam, in ædificiis potius privatis, quàm publicis fores Prothyro communiri.

DUÆ, DEXTRA, ATQUE SINISTRA, STADIATÆ. EX QUIBUS UNA Q, QUÆ SPECTAVERIT AD SEPTENTRIONEM, PERFICIATUR DUPLEX, AMPLISSIMA LATITUDINE.

Duæ Porticus iſtæ (de quarum una in præſens, mox de altera ſumus dicturi) indicio ſunt, Palæſtræ latitudinem in ſtadium porrigi; quando ipſæ, quæ cetero ædificio haud dubie æquales, ſtadiatæ ſunt, id eſt ſtadium longæ. Jam cùm latus Periſtylii ſit pedes 300, & duæ Porticus, hinc inde ad Orientem, & Occidentem adnexæ, conficiant ſimul pedes 84; fit,

fit, Exedras,quæ ſtatim ſequuntur,explerè pedes 108 ſingulas. Iſtæ enim menſuræ omnes, in unum computatæ, ſtadium faciunt.

Itaque Porticus exterior Septentrionalis ſtadiata eſt, ſeu longa pedes 600. At quia duplex, lata pedes 84. Aditus ad eam per N, N, ſinguli lati pedes 42. In ea diſcipuli, aut ſpatiabantur,aut λέσχας habebant. Λέσχας cum Hierocle voco conventiunculas, quas diſcipuli, qui ideo λεσχηνῶται dicti, de ſapientia habent. Erant hæ *Leſchæ* Apollini λεσχηνορίῳ ſacræ. Harpocratio ex Cleanthe: ἀπονενεμῆσθαι τῷ ἀπόλλωνι τὰς λέσχας.

ALTERA SIMPLEX R, ITA FACTA, UTI IN PARTIBUS, QUÆ FUERINT CIRCA PARIETES, ET QUÆ ERUNT AD COLUMNAS, MARGINES HABEAT (circa parietes c, c, c: ad columnas, o) UTI SEMITAS, NON MINUS PEDUM DENUM, MEDIUMQUE e e EXCAVATUM, UTI GRADUS BINI d d SINT IN DESCENSU SESQUIPEDALI A MARGINIBUS ccc, o, AD PLANITIEM e e. QUÆ PLANITIES SIT NON MINUS LATA PEDUM DUODECIM. ITA QUI VESTITI AMBULAVERINT IN MARGINIBUS, NON IMPEDIENTUR AB UNCTIS SE EXERCENTIBUS. HÆC AUTEM PORTICUS ΞΥΣΤΟΣ APUD GRÆCOS VOCITATUR, QUOD ATHLETÆ PER HYBERNA TEMPORA IN TECTIS STADIIS EXERCENTUR.

Hactenus de Porticu ſtadiata Septentrionali, id eſt ſiniſtra. Nunc de Meridionali,

quam

quam *dextram* ſuprà Vitruvius dixit. Eſt ergo Palęſtrę conjuncta, longa & ipſa, ut Septē-trionalis, pedes 600. lata, quia ſimplex, pedes ſolùm 42. Jam vides æquata hìc a Vitruvio latera Palæſtræ, ſi a centro Periſtylii computationem ineas; hinc enim in Septentrionem numerantur pedes 384. illinc ad Meridianas plagas, totidem.

De ea multa docet, quæ ad duo ſumma capita reducuntur. Primò, ut a poſtremis ordiar, tradit uſum; extrui eam, ut athletæ per hyberna tempora, cœlo præſertim pluvio, ibi ſe exercerent, ſub tecto: & ad hoc raſa humus erat, a qua raſura Porticus *Xyſtus* dicitur. Sudo cœlo, & per æſtatem athletæ prodibant in Xyſta, ubi ſub divo exercitationibus vacabant, de qua re loco dicemus.

Deinde partes, quæ tres omnino ſunt, & ſingularum dimenſiones oſtendit. Primam faciunt Margines, qui juxta tres parietes Porticus, & juxta columnas, quæ in latere Meridionali ſurgunt, velut ſemitæ diſcurrunt. Horum cujuſque latitudo eſt minimùm pedes 10. Alteram conſtituit Medium excavatum, id eſt planities in media Porticu depreſſa, hu-

mo raſa . Id Græci σκάμμα vocant : quod Vitruvius hìc exprimere conatus eſt , dum *Excavatum* appellat ; id enim Græce eſt σκάμμα. Et ſicut in marginibus cōſiſtebāt ſpectatores, ita in ſcammate ſe exercebant athletæ : propterea Tertullianus athletas ab Epiſtate ungi, & in ſcamma deduci ait, lib.ad Martyres, cap. 3. Latum eſt non minus pedes 12. Ultimam efficiunt Gradus bini,qui ſunt in deſcenſu a marginibus ad ſcamma . Ita fiet, ut ſpectatores , qui morantur in marginibus , infici ab athletis nequeant , qui uncti ſe exercent in ſcammate . Cujuſque gradus retractio ſeſquipedem explet .

Jam ſi has omnes menſuras conferamus in unum , colligentur pedes 38, quibus ſi addideris pedes quatuor,quot ſibi vindicant ſtylobatæ , comperies Porticum eam in latum extendi pedes minimùm 42; quando latitudines marginum,& ſcammatis, quas hìc Vitruvius exhibet, minores ſine vitio eſſe nequeunt : nihil tamen obſtat , quin in majus ſpatium diffundi queant.

Et hæc Porticus poſita a Vitruvio eſt pro regula latitudinis Porticum cæterarum , quas

propte-

propterea nos pedum 42 ſingulas fecimus. De lateribus ſtylobatarum tacuit Vitruvius, quia incerta ſunt, & variari ferme pro arbitrio poſſunt. Nos pedes quaternos gratia exẽpli dedimus. Si cui libet, plus minuſve ſumat.

Ecce, ut Vitruvius more magnorum virorum, non omnes, ſed paucas hujus ædificii mẽſuras exhibet, eas ſcilicet, quæ reliquarum omnium regulæ ſunt, & ex quibus facile ceteras, de quibus ipſe ſilet, poſſumus venari. Nos tamen, ut interpretis munere fungeremur, ſingulas expreſſimus.

Menſuræ Vitruvianæ ſunt.

Periſtylii ambitus pedum 1200.

Longitudo Xyſti pedum 600.

Ejuſdem latitudo per partes expreſſa pedum 38, cui addendum latus ſtylobatæ.

Et ex his totius Palæſtræ, & membrorum principum menſuræ patent omnes. At in Cellis athletarum ita procedit.

Ephebeum tertia parte longius, quàm latũ.

Frigida Lavatio, & tres cellæ Thermarum in verſuris Porticus.

Concamerata Sudatio duplò longior, quàm lata. Ex quibus reliquarum cellarum

menſuras facile eſt colligere: quod & fecimus. Et de Palæſtra hactenus.

DESCRIPTIO XYSTORUM.

FACIENDA AUTEM XYSTA SIC VIDENTUR, UT SINT INTER DUAS PORTICUS S, T, SILVÆ, AUT PLATANONES ββββ. ET IN HIS PERFICIANTUR INTER ARBORES AMBULATIONES VV. IBIQUE EX OPERE SIGNINO STATIONES δδδδ.

Alteram Gymnaſii partem faciunt Xyſta in poſtico Palæſtræ ſub dio explicata, ab ea tamen disjuncta. Ea concludit Vitruvius Porticibus tectis duabus, S, T, quarum altera ad Septentrionem ſpectat, altera ad Meridiem, lata quæque pedes 42, ut cetera diſtantia a columnis ad columnas æquet ſtadium, id eſt pedes 600.

Longitudo Xyſtorum eſt pedum 642. Hæc ita diſtribuitur, ut pedes 600 occupent ſilvæ, ambulationes, ſtationes, ut in Ichnographia: at qui ſuperſunt pedes 42 prope Palæſtram, deſtinentur Hypæthræ Ambulationi, ut dicam.

PRO-

PROXIME AVTEM XYSTVM R, ET DVPLICEM PORTICVM Q DESIGNENTVR HYPÆTHRÆ AMBVLATIONES X, QVAS GRÆCI ΠΕΡΙΔΡΟΜΙΔΑΣ, NOSTRI XYSTA APPELLANT: IN QVAS PER HIEMEM EX XYSTO R SERENO COELO ATHLETÆ PRODEVNTES EXERCENTVR.

Docet Vitruvius diſtingui apud Latinos Xyſtum, & Xyſta; ut Xyſtus ſit Porticus, ubi ſub tecto athletæ per hiemem pluvio tempore exercebantur: Xyſta verò ſint ſubdivalis ambulatio, quò per æſtatem, & cœlo ſereno commigrabant ad conſuetas exercitationes. Græce tamen uterque locus præciſe ξυςὸς dicitur. Plena oratio in ſubdivali eſſet ξυςὸς δρόμος, in tecto ςοὰ ξυςὸς, Attice. Inde σύμπας ξυςὸς in Inſcriptione Romana.

M. αὐρηλίου δημητρίου ἀρχιερέως τοῦ
σύμπαντος
ξυςοῦ διὰ βίου ξυςάρχου.

Hoc eſt, *Xyſtarchæ utriuſque ſimul Xyſti*, & tectę, & ſubdivalis. Hæc enim, miſſis aliorum nugis, ita capienda ſunt. Et athletæ σύνοδος ξυςικὴ dicuntur ab Imperatore Antonino in alia Inſcriptione.

σὐνόδῳ
ξυϛικῇ τῶν περὶ τὸν ἡρακλέα ἀθλητῶν
ἱερονείκων
ϛεφανείτων χαίρειν.

Quin nec Latini ſemper eo diſcrimine, quod notat Vitruvius, uſi ſunt: & Hypæthram Ambulationem quandoque *Xyſtum* dixerunt. Quod quidam reperiri perperam negant. Conſtat id ex verbis Valentiniani in Codice Theodoſiano: *Exceptis Porticus, Xyſti, Virginumque Veſtalium, quot Regiones Urbis ſunt, totidem conſtituantur Archiatri*. Ubi *Porticus* eſt, quæ Vitruvio Xyſtus: at *Xyſtus*, quæ eidem Xyſta, & περιδρομίδες. Budæus vir egregie doctus, legit παραδρομίδες, quòd eſſent juxta δρόμȣς, ceteroſque in aſſenſum traxit. Sed non ego credulus illi, qui ſciam ipſa hæc Xyſta eſſe δρόμȣς. Quare nihil mutandum. Vitruvius περιδρομίδας vertit *Ambulationes*. Quod utriuſque linguæ ſtudioſi non negligent.

Erant Hypæthræ Ambulationes proxime Xyſtum, & Porticum duplicem, ſtadiatam ſcilicet. Quod ſtare non poteſt, niſi collocentur in poſtica parte Palæſtræ: a qua

tamen

tamen proxime diſtabant, pedes, ſi libet, 21, id eſt dimidia Porticorum latitudine, ut athletæ brevi itinere ex proxima Xyſto prodeuntes, pervenirent ad Xyſta. Horum longitudo ſtadium æquat, quantum inter ſe diſtant laterales Porticus S, T; quibus concluduntur. Latitudo pedes 42.

DE STADIO.

POST XYSTUM AUTEM R, STADIUM Z ITA FIGURATUM, UT POSSINT HOMINUM COPIÆ CUM LAXAMENTO ATHLETAS CERTANTES SPECTARE.

Partes Gymnaſii ultimo loco deſcriptæ, id eſt Xyſtus, & Xyſta, privatis athletarum exercitationibus erant deſtinatæ, ad quas tamen ſpectandas non minima hominum vis confluebat. Stadium verò adibant athletæ ad decertandum in publicis ſolemnitatibus, tanquam ab umbra prodeuntes in Solem, & pulverem, ut a totius Græciæ oculis ſpectarentur. Propterea circa Stadium Vitruvius gradus pro ſpectatoribus exigit, gradibus Amphitheatri non diſſimiles, qui ingenti hominum multitudini capiendæ ſint pares.

Longitudo Stadii neminem latet. Lati-

tu-

tudo erat, opinor, pedes 42; nam etſi hìc nulli ſtylobatæ, extabant tamen in medio cippi κ,κ,κ, e lapide quadrato ſinguli. Primus, qui ſtabat in principio Stadii, inſcriptum in uno latere habebat, ΑΡΙΣΤΕΥΕ, *Vir eſto.* Alter, qui in medio curſu, eodem modo ΣΠΕΥΔΕ, *Feſtina*. Tertius, qui in fine pro meta erat, ΚΑΜΨΟΝ, *Volve*. Hæc eadem in altero latere erant ἐπιγράμματα.

Quicunque harum rerum ſenſum habent, & Vitruvium intelligunt, quin recte a nobis Gymnaſium deſcriptum ſit, dubitare non poſſunt. Aliorum hac in re errores, qui multi, & maximi ſunt, quiſque jam per ſe deprehendere poteſt; nec enim noſtri moris eſt imitari eos, qui in viros doctiſſimos juveniliter inſultant.

CAROLUS PONARUS
LECTORI S.

SUperioribus diebus, cùm diſſertatiuncula hæc de Mauſolei Architectura eſſet jam formis excudenda, accidit, ut Auctori ſermo oriretur cũ V.Cl. Didaco a Venadia, quem officii cauſa convenerat, de Nummo, qui frequens apud Antiquarios, & ex una parte Artemiſiæ προτομὴν *effingit, ex altera Mauſoleum. Is ſtatim, ut eſt eruditiſſimus, eum a Gisberto Cupero adnotationibus illuſtratum oſtendit, de quo noſter Auctor antea inaudierat nihil; quare pro indicio egit viro præſtantiſſimo gratias, quando hæc noſſe ſua vel maxime intererat. De eo Nummo quid ſentiat, quæris? Eum quidem cum Cupero fictitium, & malæ notæ agnoſcit: at artificem fuiſſe ingenioſum, & qui mentem Plinii optime perceperit, ut Cuperus*

contendit, id verò negat. Cauſas, quibus adductus ita ſtatuat, hìc tibi in limine notas facere, non alienum puto. Circa columnas non uno modo artifex allucinatur; nam & decem numero in fronte Mauſolei exhibet, duas ſcilicet minùs vero: & in ædificio Peripteri angulares omittit; ut de gradibus Pyramidis taceam, quos ob ſummam negligentiam quinque tantùm exprimit. An hoc ſit Plinii mentem aſſequi, tui judicii eſto. Auriga in ſummo conſpicitur, tanquam Hieronica, in curru ſedens, cui a tergo Victoriola coronam imponit. Verius tamen eſt, repræſentaſſe Agitatorem erectum, inſtar aurigantis in Hippodromo. Sed ne quid diſſimulem, inter tot errores illud recte habet, quòd Mauſoleum τριζώνιον *ſit, & quòd Scalæ ſubjectæ cernantur. Quæ ſane duo, cùm ad Plinium intelligendum maxime faciant, Cuperus tamen aut non vidit, aut neglexit. In ea quo caſu artifex Nummi inciderit, neſcio. Certe caſu, ut argumẽto sũt reliqua, quæ habet, falſa, inepta; nam qui hæc e Plinio certa ratione elicit, in ceteris errare non poteſt. Extat & alter Artemiſiæ Nummus in nobili*

li Muſeo Franciſci Picchetti, adulterinus & ipſe, ſed inventu rarior, nec Cupero viſus, in quo quædam meliora ſunt, quædam deteriora, nonnulla paria. Scalas exhibet, & quidem expreſſius. Columnæ pariter decem in fronte viſuntur, ſed ſaniori conſilio extremæ duæ angulis inſident. At verò perperam altitudo inferior una conſtat Zona, quam efficiunt Columnæ cum trabeatione, quas podium finit. Tum ſurgit Pyramis multiplicibus diſtincta gradibus, ubi, quod mireris, latus quodque eſt per medium, a ſummo ad imum, profundiori ſemita intercisum. Unde hoc artifex hauſit? ſine dubio, ex vano; alioqui commendandus in Quadriga, quæ tanquam in curſu eſt, etſi Agitator attritu obliteratus, non appareat. Ita ſeſe Nummi iſti invicem refellunt, falſique arguunt. Nec te pluribus morer: ad ipſam diſſertationem adi. Vale.

DE MAUSOLEI

ARCHITECTURA.

PUlchre ſibi conſuluerunt viri de Plinio optime meriti, qui licet omnem operam in eo auctore illuſtrando poſuerint, tamen quæ ab ipſo de Mauſolei ſtructura produntur, pœne intentata reliquerunt. Illos ſane abſterruit laboris difficultas, dubiuſque exitus; rem enim undique involutam ſatius eſt omnino non attingere, quàm faticando nectere magis: aut certe re nihilo minus inconfecta diſcedere. Id conſilium imitari tutum erat; niſi contrà revocaſſent alii, quos animi impetus eò impellit, ut quæ a ceteris omnibus deſperata vidēt, ad ea promptius aggrediantur. Quos ut hìc ſequar, facit non laudis aut cupido, aut ſpes: ſed facilis in lapſu culpæ deprecatio. Ecquis

enim non ei libenti animo parcat, qui in iis offendit, & labitur, quæ ſibi quoque impervia fateatur?

Verba Plinii de Mauſoleo hæc ſunt. *Patet ab Auſtro in Septentrionem* (alii Codices, *ab Auſtro, & Septentrione*) *ſexagenos ternos pedes: brevius a frontibus: toto circuitu pedes* CCCCXI. *Attollitur in altitudinem* XXV *cubitis. Cingitur columnis* XXXVI. Quidam addunt, *Pteron vocavere*. Et mox. *Supra pteron pyramis altitudinem* (vel, *altitudine*) *inferiorem æquavit*, XXIIII *gradibus, in metæ cacumen ſe contrahens. In ſummo eſt quadriga marmorea, quam fecit Pythis. Hæc adjecta* CXL *pedum altitudine totum opus includit*. Hæc ipſe.

Palàm eſt, a Plinio quæſtionem Architectis explicandam proponi, his membris ędificii, his menſuris, quæ ipſe prodit, univerſam Mauſolei formam, diſpoſitionemque perveſtigare. Eam nos, quà fieri poteſt, ſolvere conabimur; ſi modò prius inſigne ex verbis Plinii mendum, quod euntes nos remorari poſſet, amoveamus; nam cùm totum opus quatuor lateribus fuerit concluſum,

quæ

quæ non omnia æquali proportione inter ſe convenirent, ſed oppoſita duo longius excurrerent; Plinius ait, latera fuiſſe porrectiora, frontes breviores. Quod ſtare nullo modo poteſt; nam ſi latera explent ſingula 63 pedes, & totus ambitus pedes colligit 411; qua demum ratione frontes breviores erunt? Certe emendandum, *Longius a frontibus*: vel, *brevius quàm a frontibus*. Quanquam de hoc ambitu quid ſtatuendum ſit, porrò dicemus.

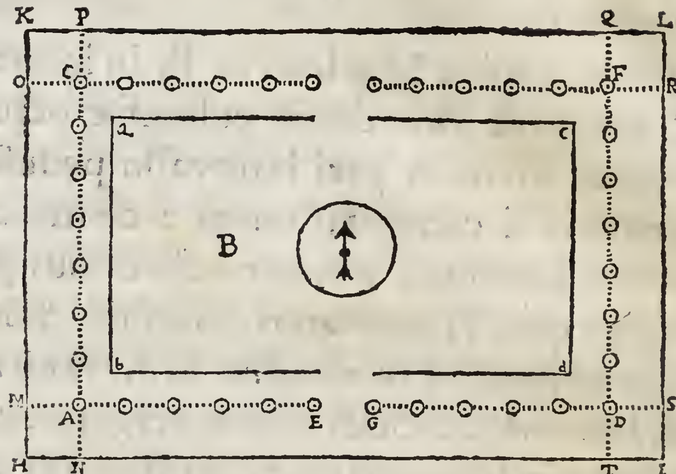
Illud primò pro *Ichnographia* occurrit; in eo, quem poſuimus, ambitu quæ fuerint intervalla columnarum a centro ad centrum, quotque earundem ſingulis lateribus tributæ. Res, ut omnia conere, exitum nullum habitura eſt, niſi ſciamus, prçteritas a Plinio eſſe partes quaſdam minus principales, quas nobis ſcrutãdas menſuris a ſe prolatis reliquit, ut haberemus in quo induſtriã noſtram exercere poſſimus. Sunt hæ partes, Aditus duo, unus in fronte, alter in poſtico: & Scalæ, quæ ædificia a plano erigentes, iiſdem non minimam dignitatem, majeſtatemque conciliant. Ita omnia pulchre

chre inter ſe apta congruent , ut demonſtrandum eſt.

Ichnographia Mauſolei ſit B. In latere AC extabant ſine dubio columnæ octo, abeuntes invicem pari intervallo pedum novenum, ſi computationem a centro ad centrum ineamus; ita enim habebimus pedes 63, quot Plinius lateri adſcribit. Si in Plinio retineas, *Ab Auſtro ad Septentrionem*, latus AC ad Occidentem verget, ut expreſſimus in Ichnographia. At ſi placet altera lectio, *Ab Auſtro, & Septentrione*, Meridiem ſpectabit.

Hoc, veluti Herma quodam in trivio, ſtatuto, cetera in prono erunt, & facile inveſtiganti ſeſe obvia ferent; inde enim fit, ut in frõte A D fuerint diſpoſitę columnę duodecim, computatis angularibus, A, D: quæ & ipſæ novenos pedes diſtent ſingulæ, excepto medio ſpatio E G, quod laxius eſt, ut facilem aditum petentibus cellam præbeat: qui aditus latitudinem habet, quæ Scalarum erit, pedum decem ſemis. Itaque frons A D excurret ad pedes $100\frac{1}{2}$.

Necdum tamen res confecta eſt; nam ſi col-

CANON PEDVM 100

colligantur in ſummam unam omnia quatuor latera, comperiemus integrum ambitum A D F C conficere pedes 327: & deficient a calculo Pliniano 84. Nihil tamen id nos turbat, nec de gradu movet; quin aditum ad cetera inveſtiganda aperit. Sane ambitus, quem metitus eſt Plinius, non progreditur per lineas, quæ columnarum centra percurrunt, ut a nobis hactenus factum: ſed extimam radit Scalarum oram H I L K, ut

ut ipſe rerum omnium inter ſe nexus, & conſenſus oſtendit. Quæ probandi ratio omnium firmiſſima eſt.

Itaque pro Scalis extruendis, partiemur reliquos pedes 84 in octo exteriora latera Quadratorum M N, T S, R Q, P O. Et cuique lateri contingent pedes decem ſemis. Numerant ergo Scalæ in latere pedes 84, in fronte pedes 121 $\frac{1}{2}$. Qui ſi duplicentur, exhibent, ne uno quidem minus, ſummam Plinianam 411.

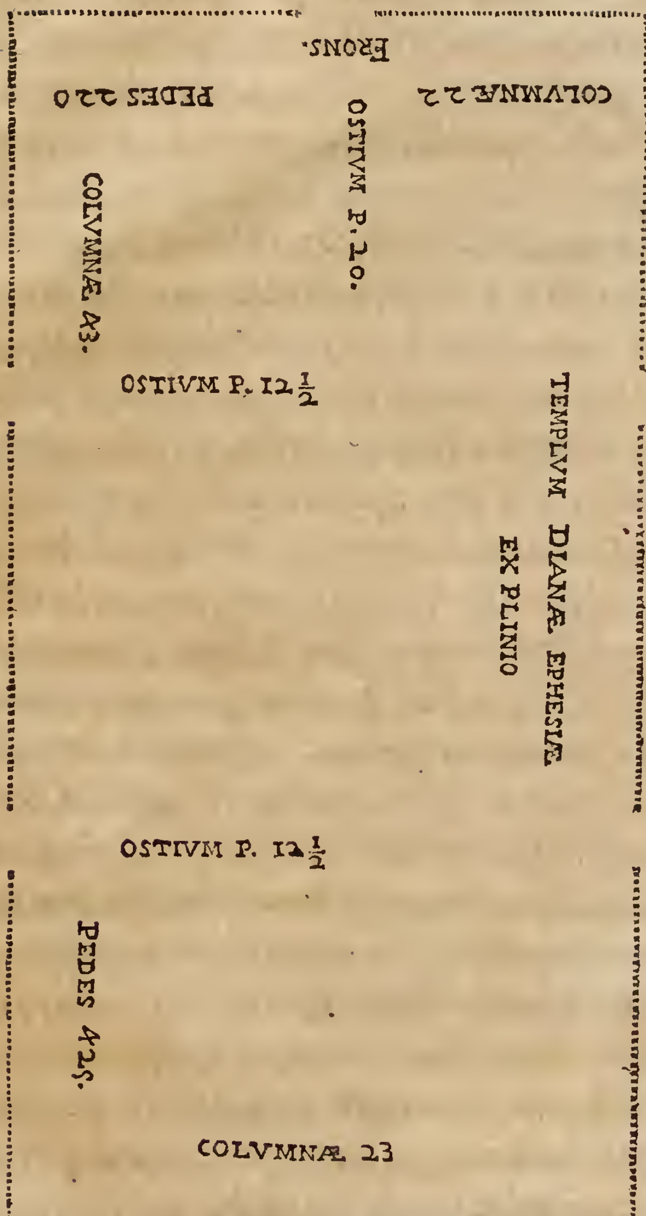
Hæc vel invitis fidem facient, nos εὐστόχως ſenſiſſe; tamen ſi quæ dubitatio reliqua eſſe poteſt, eam eximent Scalæ ipſæ, quæ non caſu, aut pro arbitrio, ſed certa ratione hoc ſpatium nactæ ſunt. Primò enim Scalarum latitudo maximam concinnitatem habet ex ipſo membrorum commenſu; æquat enim aditum Mauſolei E G, cùm utrobique numerentur pedes deni cum ſemiſſe. Deinde graduum impar numerus eſt; quia enim retractio gradus cujuſque minimùm ſeſquipedalis eſt, aſcenſus ad Mauſoleum erit per gradus ſeptem, quot capit latitudo pedum 10 $\frac{1}{2}$. Quem imparem graduum numerum

olim in Scalis ſolicite perquiſitum, nemo neſcit, ob ſuperſtitionem ingrediendi dextro pede; nam qui eo primum gradum aſcendit, eodem in ędes, aut in templum perveniet.

Ex his conſtat & illud, baſis Plinthum in columnis expleſſe pedes tres, quoquo verſus; nam ſupremus Scalarum gradus ſeſquipedalis ſub columnas excurrens, deſinit in ipſarum centris. Nec projectura baſis procedere extra ſolidum gradus ultimi poteſt.

Sed abs re non fuerit, antequam progrediar ulterius, hìc quo alio exemplo oſtendere, in ædificiorum membris, menſuriſque tradendis quædam præteriri, quæ indidem ſupplenda peritis permittuntur. Exemplum eſto ex Plinio ipſo, qui de Templo Epheſiæ Dianæ hæc habet. *Univerſo Templo longitudo eſt* ccccxxv *pedum. Latitudo ducentorum viginti. Columnæ centum viginti ſeptem a ſingulis Regibus factæ*, LX *pedum altitudine*. Ex quibus nunquam te expedies, niſi in fronte ſint columnæ 22, diſtantes intervallo denum pedum a centro ad cētrum; relicto medio ſpatio 20 pedum pro aditu, ſeu

oſtio.

FRONS.
COLVMNÆ 22
PEDES 220
OSTIVM P. 10.
COLVMNÆ 43.
OSTIVM P. 12½
TEMPLVM DIANÆ EPHESIÆ
EX PLINIO
OSTIVM P. 12½
PEDES 425.
COLVMNÆ 23

oſtio. In poſtico columnæ 23, oſtio nullo. At in quoque latere extent columnæ 43, computatis angularibus, inter quas pateant aditus bini, pedum duodenum cum ſemiſſe ſinguli. Ita ambitus cum numero columnarum recte congruet. Aditus quiſque lateralis extabat, opinor, inter columnam 14, & 15, ordiendo ſemper hinc inde ab angularibus, ut medium inter aditus ſpatium occupaverint columnæ qnindecim. Alia de hac æde Architectis ſcitu digna habes apud eundem Plinium lib. 36. cap. 23.

Sed ut revertar ad rem, poſtrema verba, quæ in quibuſdam libris Turnebus legit, *Pteron vocavere*, quin hìc perperam aſſuta ſint ob ſequentia illa, *ſupra Pteron*, vix eſt, ut dubitemus; quod & ex his, quæ dicturi ſumus, clare conſtabit.

Progrediamur modò ad erectam frontis imaginem, quæ *Orthographia* nuncupatur.

Prima Mauſolei altitudo ſurgebat ad cubitos 25. Putant a Plinio cubiti nomine intelligi pedis unius, & dimidii menſuram; quē tamen errorē facile extorquebit computatio, quā Plinius de totius Operis altitudine

in-

inſtituit. Ea eſt pedum 140, quorum 25 cubitos tribuit inferiori altitudini, totidem ſuperiori: quod reliquum eſt, occupatum a Ptero, & Quadriga ait. Quocirca ſi cubitus hìc ſit ſeſquipedalis, ſurgent Pteron, & Quadriga ad pedes 65. Quod facile recipiet nemo. Certe omnia reſpondent melius, ſi capimus de Cubito *Hiſtorico* pedum duorum; ſic enim appellatur, ut prior ille cubitus *Regius*, aut *Juſtus*. Hero de menſuris. ὁ πῆχυς εὐθυμετρικὸς καὶ βασιλικὸς καλούμενος πόδα φιλεταιρικὸν αϛʹ. ὁ πῆχυς ὁ ἱστορικὸς δακτύλους λβʹ, πόδας δύο. Quam dimenſionem ſi ſequamur, altitudo Pteri, & Quadrigæ explebit pedes non amplius 40. Quod verius eſt.

Erit ergo prima altitudo pedum 50, non a ſummis ſcalis, ſed a plano. Septem ſcalarum gradus alti ſunt pedes 5, uncias 10; cùm ſinguli, ut mollis ſit aſcenſus, non ſint craſſiores dextante. Subductis his, reliqui fient pedes 44 cum ſextante, quos partim vindicabũt columnæ, partim mediæ Zonæ paries.

Ad inveniendam columnarum altitudinem nos veluti manu ducere poteſt ſpiræ Plinthus, quæ trium pedum quoquo verſus

eſt

eſt, ut jam obſervavimus. At quod columnarum genus ſeligemus? Cùm plura tentando experti eſſemus,nihil comperimus, quod æque calculo, & rationi reſpondeat, quàm genus Corinthium; quod etiam ob altitudinem,qua reliqua genera ſuperat, apte huc venit. Hæc præſertim in cauſa fuere, cur rejecerimus columnam Doricam, quæ alioquin, ut ſeverioris ſtructuræ, ſatis Heroibus conveniebat. Nolui hæc ſilentio præterire, ne forte quod judiciũ fuit, oblivio videretur.

Projectura baſis ab uno latere eſto quadrans craſſitudinis, ſeu diametri columnæ in imo ſcapo: quæ eſt ἔκφορα baſis in genere Dorico, ſed & generi Corinthio uſui eſt, ubi nimirum columna a ſolo ſurgit, id eſt baſim habet, ſed non ſtylobatam. Ergo craſſitudo columnæ erit pedum 2:integram projecturã baſis faciet pes unus, hinc inde ſemis. Hæc omnia ſimul juncta efficiunt pedes tres,quot Plinthi latus habet. Et quia in genere Corinthio altitudo columnæ cum baſi, & capitulo novies ſuperat dimetientem imi ſcapi, hinc ea erit pedum 18, in hunc modum; Capitulum altum p.2: ſpira p.1: ſcapus p.15.

Pro

Pro Epiſtylio, Zophoro, & Corona capiemus quadrantem pedum 18: qui tributus in partes decem, tres cedent Epiſtylio, totidem Zophoro, reliquæ quatuor Coronæ. Ita unà cum trabeatione columna evadet alta pedes 22 ſemis. Interim, ſi minima quęque nimis curioſe conſectatus videor, excuſabit, opinor, nos, quòd ita ſingula lucem ſibi mutuò dant, & recipiunt. Ex Templo Epheſio vir doctus conjectat, columnis altitudinem fuiſſe pedum minimùm 60. Qua divinatione quid levius? Quid verbis Plinii magis contrarium, qui palàm columnas intra altitudinem 25 cubitorum concludit?

Hinc eſt, intercolumnium patere pedes ſeptem, in quod ſpatium columnæ tres cum dimidia inſeri poſſunt. Quocirca eſt ædificium ſpeciei Aræoſtyli, quam damnant Architecti, quòd epiſtylia ob intervallorum laxitatem frangi facile poſſunt. At damnant, ubi grave onus ferre debet; nam ſi ſummæ trabeationi paries nullus ſuperſtruatur, non repugnant. Vitruvius lib. 6. c. 4. de impluvio: *Periſtyliorum intercolumnia ne minus trium, ne plus quatuor columna-*

narum craſſitudine inter ſe diſtent. Ea laxitudo in Mauſoleo videtur electa, ne ſigna, quę ſine dubio ad parietem Cellæ ſub apſidibus erant, & a quibus ædificio huic maxima commendatio acceſſit, columnarum objectu, & frequentia obſcurarentur.

Paries ergo non incubuit columnis, quæ certe ei ferendo non ſunt. Mihi omnino videtur, intra ſeptum columnarum A D F C ſtetiſſe parietem a b d c, qui diſtaret a columnarũ baſibus, quantũ ipſæ baſes inter ſe diſtant, ideſt pedes ſex; ut ambulatio fuerit circa Mauſolei Cellam ſub Porticu; neque enim adhærere columnis paries recte poteſt, quando anguli A, D, F, C, a columnis obſidentur.

Quod ſi columnis podium placeat imponere, quod ſummam trabeationem finiat, non repugno. Id ratio exigit, licet non ſit verbis Plinii comprehenſum.

Et hæc Plinio eſt inferior Mauſolei altitudo, cubitorum 25, cui primam Zonam Porticus facit, ſecundã interior paries ſuperextãs ad pedes 21 cũ beſſe. Et hìc deſinũt fornices Cellæ.

Sequitur deinde Pteron pro tertia Zona. Falluntur quicunque Pteron prima altitudi-

ne

ne concludi putant: quos manifeſte Plinii calculus rejicit; cùm enim prima ædificii altitudo fuerit pedum 50, Pyramidiſque par elevatio, reliqui 40 erunt tribuendi ſoli Quadrigæ. Quod eſt ineptum. Præterea hæc omnia Plinius ſatis aperte diſtinguit, qui ubi primæ altitudini tribuiſſet 25 cubitos, tum de Ptero meminit, nulla prodita menſura: progreditur deinde ad Pyramidem, quam pariter 25 cubitorum facit: mentionem tandem injicit Quadrigæ, nulla etiam dimenſione appoſita. Sed quæ & Pteri, & Quadrigæ altitudo fuerit, docet, ubi totum ædificium pedes 140 æquaſſe teſtatur. Stet ergo pedes reliquos 40 inter duo hæc membra tribui debere. Quadriga ſibi 20 vindicat, ut dicam: quare totidem relinquentur Ptero. Id & ſymmetria poſcit, ut ex quatuor partibus, ſicut eſt æqualis prima tertiæ, ita ſit ſecunda quartæ. Quod in his rebus magnum eſt argumentum, ſi non maximum.

Hæc ultima Mauſolei Zona, undique patens, & pervia, ſolis columnis erat diſtincta; nam *Pteri* nomen ad columnas refertur, ut argumento eſſe poſſunt verba Architecto-

rum illa, *Monopteros, Dipteros*, & hujus generis alia. Non in unis modò lateribus, ſed per totam areæ capacitatem ſurgebant columnæ, quæ multiplici diſcurſu varias Porticus efficientes, opere fornicato Pyramidem ſubſtinebant, ut extorquent hæc veteris Poëtæ carmina.

Aëre nec vacuo pendentia Mauſolea
Laudibus immodicis Cares in aſtra ferãt.

Hìc *Mauſolea* ſunt, ut quiſque videt, ſuprema Mauſolei pars, ideſt Pyramis. Eam *pendere* ait. Quod verbum Architectonicum eſt. Dicitur de ædificiis, quæ concameratione ſubſtinentur, ut *balneæ penſiles, urbs penſilis* Plinii. Ita ipſi fornices *ſuſpendere* dicuntur ea, quæ ſuperſtructa ſunt. *Suſpenſuras caldariorum* habes apud Vitruvium. *Suſpenſuras cellarum*, & *cuniculis pavimenta ſuſpendere* apud Palladium.

Pteri nomen huic Zonæ etiam ex eo convenit, quòd ſuprema ſit; nam quidquid extremũ eſt, *Pteron* quandoque dicitur: quare moles ædificiorum extra murum Ægyptii Labyrinthi, *Pteron* Alexandrini vocabãt, ut Plinius

me-

memorat. Sed prior explicatio longe aptior, & verior.

Diſpoſitionem, & numerum columnarum in lateribus Pteri, quanquam id nihil conducat ad Plinium intelligendum, qui de illis privatim non meminit, quia tamen inde totius ædificii ratio magis, magiſque inclareſcit, hic ne quid intentatum relinquamus, inveſtigare alienum non eſt.

In Ichnographia B, area Cellæ a b d c ad altitudinem pedum 50, ubi Pteron incipit, ob acclivitatem, & contracturam parietum decreſcit. Apte decreſcet quoquoverſus ſeſquipedem, ut latus a b evadat pedum 45: frons b d pedum 82 ſemis.

Jam ſi libeat, in his columnas collocare ad Pteron efformandum, valde laborandum non eſt; nam latus capiet columnas 8, quarum centra diſtent ſpatio pedum ſenum. Ita colliges pedes 42; relicto pro angularibus columnis forinſecus hinc inde ſeſquipede, ne baſes extra ſolidum procurrant.

Pari ratione tres pedes eximemus e longitudine frontis, in qua ita diſponentur columnæ 14, ut ad latera ſenæ ſint, in medio ſpatio duæ,

 Ex

Ex his pronum eſt intelligere, Pteron fuiſſe in genere ædificii Pycnoſtyli, ut ſuperimpoſitum Pyramidis onus excipere, & ferre poſſet: ob quam etiam cauſam electæ fuere columnæ iis breviores, quæ erant in Porticu primæ Zonæ; non enim excedunt cum fornicibus altitudinem pedum 20.

Supra Pteron ergo quieſcebat Pyramis, quę Mauſoli ſepulcro impoſita eſt more Ægyptio; in eo enim opere excitando Artemiſia cum Ægyptiis magnificentia certavit, vicit elegantia, & ſubtilitate artis. Surgebat & ipſa, ut inferior altitudo, ad cubitos 25, gradibus 24 diſtincta, ut cujuſque gradus craſſitudini ceſſerint ſupra unciam, pedes duo. Et id ad imitationem Pyramidum Ægyptiarum, in quibus lapides ita commiſſi ſunt, & apti, ut aſcenſum uſque ad ſummam planitiem præbeant: durum tamen illum, & difficilem, ob nimiam graduum craſſitiem, & retractionem ita brevem, ut vix conſiſti veſtigio poſſit. Exemplum exhibet Serlius.

Commentũ viri docti, qui nuper Pliniũ illuſtravit, de duplici Pyramide, quarum una inferior, 25 cubitos alta, incluſa colũnis ſurgẽtibus

ad

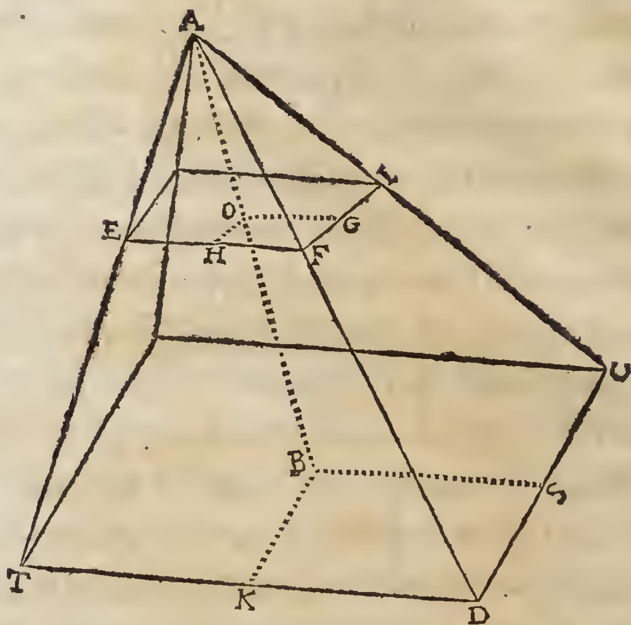
ad pedes minimũ 60: altera ſuperior his colũnis innixa, æqualis primæ; nihil moror. Nec eò ducunt verba Plinii, *Pyramis altitudine inferiorẽ æquavit*, quæ aliud omnino ſibi volunt; sũt enim referenda non ad ullã Pyramidẽ, cujus nulla in antecedentibus mentio: ſed ad altitudinem inferiorem, expreſſam in illis: *Attollitur in altitudinem 25 cubitis*. Alii Codices clariùs habent: *Pyramis altitudinem inferiorem æquavit*. Denique nihil certius, quã a Plinio nõ niſi exteriorẽ operis faciẽ deſcribi.

Pyramis paulatim ſurſum verſum decreſcens in ſummo velut abrupta, diffundebatur, & pateſcebat in campum. Non enim deſinebat in faſtigium A, ſed tollens ſe a centro B uſq;ad O pedes 50, ſecta erat parallelogrammo altera parte lõgiore EI, quod undiq;ęque diſtabat à baſi Pyramidis T C. Làtera E F, F I hujuſce plani quàm facillima inveſtigatu ſunt.

Eſto perpendiculum A B æquale lateri majori baſis T D, ideſt pedum 81 ſemis, ſeu duplum ipſius B S. Et ab ipſo A B auferatur B O pedum 50, remanebit A O duplum O G, ſeu æquale E F, pedum 31 ſemis.

Rurſus ut A B pedum 81 ſemis ad B K 22,

di-

dimidium lateris minoris D C, ita A O $31\frac{1}{2}$ ad O H, ideſt F G, pedum $8\frac{1}{2}$,& quod excurrit. Quocirca totum latus F I erit pedes 17.

Hanc aream,ut oblongam, decenter occupabat Quadriga, qua agitatores in Stadio Olympico decurrebant. Erat, opinor, tanquam in curſu,ut ſpeciem exhiberet humanæ vitæ continuò properantis ad metam. Ecquod aptius ſepulcro ſymbolum? Alexis.

—— τὸν γὰρ ὕστατον
τρέχων δίαυλον τοῦ βίου, ζῆν βούλομαι.

Eò

Eò etiam pertinent naves, quas aliquando ſepulcris appoſitas ſcimus. Ecce Simeon Thaſſi in Mauſoleo, ad omnem memoriam illuſtri, quod prope a Dioſpoli excitavit, navem ſingulis Pyramidibus adjecit. Deſcribitur a Joſepho. Trimalcio apud Petronium. *Te rogo, ut naves etiam monumenti mei facias plenis velis euntes.* Quaſi non alius nos portus excipiat, quàm ſepulcrum.

Ipſa areæ latitudo pedum 17, argumento eſt, membra Quadrigæ in duplum fuiſſe aucta, ut longo intervallo extenuata, juſtam magnitudinem oculis ſpectantium objicerent. Equi curſoris craſſitudo cùm ſit pedibus duobus minor, conſtat pedes 8 ½ apte tribui quatuor equis, relicto juſto ſpatio tam pro mediis equis jugalibus, quàm pro extremis funariis. Ergo qui aſſignat ipſis pedes 17, auget in duplum.

At areæ longitudinem pedum 31 ſemis, nõ totam equi, & currus explebant; nam concertantium currus breviſſimus erat, duabus tantùm rotis delatus, cui duplicato non niſi pedes quinque deberi poſſunt, ut alii 15 cum ſemiſſe equis, & ipſis in duplum auctis. Et ita

ante,

ante, & pone relicti in area quini pedes cum ſemiſſe puri ad Stadii longitudinem deſignandam, tãquã Quadriga in medio ſpatio eſſet, relictis hinc carceribus, illinc provolãs ad metas.

Sed jam ad ſe nos vocat Agitator, qui in curru erectus, & imminens equis animos addebat, ut repræſentatur in nummis Neronis, & Severi, & in eo, quem Crotoniatæ in Trajani honorem cuderunt. Is, ſi eandem proportionem ſervamus, ingrandeſcebat ad pedes 12, quando ſex pedum juſta hominis magnitudo eſt, Vegetio teſte. Cui ſi octo pedes currus altitudo duplicata addidit, jam tota Mauſolei moles fuerit alta pedes 140, ut Plinius habet. Nihil eſt ergo cauſæ, cur Dalecãpius numeros Plinianos corruptos cauſetur.

In hac tota Mauſolei ſtructura nihil eſſe arbitror, quod Architecti non commendent; niſi forte aliquem offendat oſtium in majori latere ſitum. Quod, opinor, in cauſa fuit, ut in Plinio hodie legatur, *brevius a frontibus*. Huic difficultati certius reſpondere poſſemus, ſi nobis auctores membra, & opera, quæ intus in Cella extabant, nota facere voluiſſent. Certe cauſam aliquam inveniremus non diſſi-

diſſimilem ei, quæ veteres Architectos impulit, ut & in Gymnaſio oſtium in latere majori aperirent. Nunc in tanto eorum ſilentio difficilis divinatio eſt. Quid, ſi per Cellæ ſpatia duo ſepulcra diſpoſita credamus, unum Mauſolo, alterum Artemiſiæ? quando & viventes ſibi monumenta extruebant, heredum officia præſumentes. Unde in veteribus ſepulcrorum lapidibus frequenter illa occurrunt, V. S. ideſt, *vivo ſibi*. Et in Oriente de Aſa, Sobna, & Joſepho Arimathæenſi notum eſt, ut de aliis ſileam. Si ita, inquam, credàmus, quid aptius, quàm oſtium in majori latere collocare, ut ingredientes Cellam, ſtatim alterum ad dexteram, alterum ad ſiniſtram haberent? Artemiſiæ etiam amor perſuadet, ut non alibi quieſcere voluerit, quàm ubi mariti ſepulcrum ſpectaretur. Sed hæc diffinire periculoſum eſt; nec eò dico, ut quidquam affirmem, ſed ut intelligamus non deeſſe cauſas, ob quas oſtium a latere minori in majus transferri non modò decens, ſed propemodum neceſſarium ſit.

Et hæc pro Plinii quæſtione diſſolvenda, dicere habuimus de Mauſoleo, quod om-

nium artificum oculos tenuit, & de cujus ſymmetriis commentaria reliquere Architecti in primis nobiles, Satyrus, & Pytheus, ut Vitruvius libri 7. procœmio memorat: quæ ſi extarent, noſtra hac diſſertatione nihil fuiſſet opus. Cetera de Mauſoleo in tanta notitia ingerere, & inculcare vanum eſſet.

DE

DE HARMONIA TIMAICA.

TImæi phyſiologiam, quæ ſuperata temporum invidia, integra ad nos pervenit, tanti Plato fecit, ut in eam veluti commentarium dictare non ſit dedignatus. Et plane dixerim, nihil æque gloriam Platoni conciliaſſe, quàm quæ in Timæo habet, non hauſta, ut quidam e veteribus falsò opinati ſunt, de libris poſtumis Philolai Crotoniatæ; ſed, ut res ipſa loquitur, e libello Timæi Locri, qui Dorice inſcribitur, περὶ ψυχᾶς κόσμω, ϗ φύσιος. Hìc & Mundi Harmoniam, & Ideas, & quinque Geometrarum Homogenea corpora, & Circumpulſionem, & alia reperire eſt, quæ vulgò Platoni tribuuntur. Non ne-

gaverim, plurima in Timæo perobſcura, apud Platonem luce donari, quæque ſilente eo, vereor ut ab alio quoquam potuerint deprehendi: hæc tamen ipſa a viva voce Timæi accepta nobiſcum Platonem communicaſſe credere par eſt, quando ut ejus non modò os intueri, & ſermonem audire, verùm etiam ut penitus perſpicere intimos animi ſenſus poſſet, Locros Epizephyrios contendit, id quod a Cicerone proditum eſt libro 5 de Finibus: *Cur Plato*, inquit, *Ægyptum peragravit, ut a Sacerdotibus barbaris Numeros, & Cæleſtia acciperet? Cur poſt Tarentum ad Architam? Cur ad ceteros Pythagoreos, Echecratem, Timæum, Acrionem Locros?* Etſi autem in eo libello de Univerſa Natura Timæus inquirat, & pertractet, nos tamen in præſens nihil ferme de rebus phyſicis erimus ſoliciti, contenti eam ſolùm partem in manus ſumere, quæ ad Matheſim pertinet, & Mundi Harmoniam continet. Ea non eſt, quæ facta ſit ex colliſu, & attritu Orbium Cœleſtium, de qua nunquam Timæus cogitavit, & poſteriorum temporum commentum fuit; ſed quæ ex ſolis numeris conſtet, quæque non ſen-

ſenſus ullos, ſed ſolam mentem demulceat. Contemplatus Timæus perfectum, ratumque Mundi ordinem, in eam ſententiam prolapſus eſt, ut crederet, a Deo Mundum non niſi Geometricis, & Arithmeticis proportionibus creatum, quæ ſimul unitæ perfectam Harmoniam in numeris concinnarent. Nos an Mundus ita conformatus ſit, ut Timæus opinatur, nihil ſtatuimus, ea omni inquiſitione peritioribus permiſſa. Quæ tamen de Harmonia tradit, ut ſubtiliſſimum Matheſis opus, explanare aggrediemur.

Etſi autem hìc de Timæo potiſſimùm agatur, quia tamen ipſe rem paucis abſolvit, ideo nos circa ipſa uberiora Platonis verba, ut ſunt a Cicerone verſa, & in quibus tantopere hactenus inſudatum eſt, hærebimus.

Deus itaque ad Harmoniam Mundi componendam, *Unam principio partem detraxit ex Toto,* ut Plato ait. Quale iſtuc *Totum*? Aliorum ſententias hac in re audire, eſt bonas horas perdere. *Totum* hìc non eſt, niſi ea Numerorum ſumma, quam Deus ad Mundi Harmoniam ſelegit. Ex ea utique hæc prima omnium pars decerpta eſt. Quid moror? *To-*

tum

tum eſt numerus 114695; quippe ex totidem unitatibus Harmonia Mundi conſtat: & ex hoc propterea Deus primam partem accepit. Timæus clariorem etiam facem accēdit, cùm quæ prima hæc pars fuerit, declarat. μίαν ἀφαιρέων (ὁ θεὸς) τὰν πρῶταν μονάδων ἔσαν τετόρων ποτὶ ὀκτὼ δεκάσι καὶ τρισὶν ἑκατοντάσι. *Unam auferens Deus primam partem, quæ ſit* 384. Hoc eſt, iſtum ipſum numerum primò accepit, qui eſſet totius fabricæ veluti primò jactus lapis.

Nam ita Plato pergit. *Secundam autem primæ partis duplam: deinde tertiam, quæ eſſet ſecundæ ſeſquialtera, primæ tripla: deinde quartam, quæ ſecundæ dupla eſſet: quintam inde, quæ tertiæ tripla: tum ſextam octuplam primæ: poſtremò ſeptimam, quæ ſeptem & viginti partibus antecederet primæ.* Dubium eſſe non poteſt, quin Geometricas numerorum Progreſſiones in his Plato inſinuet. Ponit ob oculos duas, alterā proportionis duplę, alteram triplę, quæ ab uno præ aliis ſelecto numero exorſæ, & in geminos veluti rivos deductæ, hinc inde ad Latera profluunt, tum ad Quadrata, tandem ad Cubos. Statue pro primo termino unitatem, hinc ad duo, illinc ad

tria

tria progrediaris, quæ prima *Latera* ſunt. Tum ad quatuor, & novem, prima *Quadrata*. Demum ad octo, & ad vigintiſeptem, qui *Cubi* in numeris occurrunt primi.

Si nihil præterea requireretur, confecta res eſſet; ſed quando ad abſolutiſſimam Harmoniam numeri, qui ſimul Geometricam, ſimul Arithmeticam proportionem nectant, eligendi ſunt; ideo non hìc hærendum, ut inepte vulgò fit, ſed veſtigandum ulterius eſt, qui numerus pro primo termino, ac tanquam reliquorum fonte ſtatuendus ſit; quique Unitatis vicem gerat, ut ipſi ea Latera, & Quadrata, eos Cubos demus, qui deinde Symphoniarum ſeu tonis, ſeu limmatis capaces inveniantur: præterea quo ordine ſint collocandi, uno ne verſu omnes, an in quincuncem?

Et Crantor quidem Solenſis, unus ex multis, qui in hoc curriculo ſudarunt, recte non alium in primo loco ſtatui oportere numerum voluit, quàm illum ipſum jam indicatum 384. Ergo veritatem odoravit, ſed odoravit tantùm; nam cùm deinde reliquos, de quibus hìc agitur, numeros duplici ſerie

in

in quincuncem diſponit, omnia corrupit, operamque luſit. Eum ſequutus fertur Eudoxus.

Diagramma Crantoris.

384

768 1152

1536 3456

3072 10368.

His verò numeris, quæ porrò in Platone ſequuntur, nec ulla ex parte aptat, nec ſi tentes, pro voto ſuccedet. Ordo eſt, qui obſtat. Neque enim fides Plutarcho habenda eſt, qui putat iis, quæ a Platone dicuntur, omnia melius reſpondere, ſi pro primo numero, dimidium ejus, quem Crantor ſtatuit, ponamus, hoc eſt, 192.

Diagramma Plutarchi.

192

384 576

768 1728

1536 5184.

Quid Plutarchum deceperit, ſuo loco videbimus. Interim certum ſit, primam a Deo detractam ex Toto partem, eſſe ipſum numerum 384. Quo enim potius utemur aut auctore, aut teſte, quàm Timæo, cujus etiam verba ſuprà recitavimus? Hunc & nos capiamus: ei duplum demus, & cetera ordine peragamus, quæ Plato Deum emolitum fuiſſe ait. Et omnia erunt in proclivi, ita ſi hos omnes uno verſu numeros collocemus: quod ſcimus Theodorum, & ipſum Solenſem, feciſſe: ſed a quo potiſſimùm numero fuerit exorſus, neſcimus. Sed ſenſerit, ut libet, Theodorus; quid ab eo boni præſtari potuerit, non video, qui hanc totam rem poſteris adeo dubiam,& involutam reliquit. Satis ſit, ordinem, quem ſtatuimus, comprobatum iri cùm ex eo, quòd ipſi pulchre reſpondent quæcumque Plato de Harmonia Mundi tradit, tum præſertim, quòd non alium ſibi ratio poſcit. Nunc rem ipſam damus: qua verò ratione quidque factum ſit, deinceps quæremus.

Diagramma Platonicum Principum Numerorum.

I.	Prima pars ex Toto	384.
II.	Dupla primæ	768.
III.	Seſquialtera ſecũdę, Tripla primę	1152.
IV.	Dupla ſecundæ	1536.
V.	Octupla primæ	3072.
VI.	Tripla tertiæ	3456.
VII.	Vigintiſeptupla primæ	10368.

Quod ſi omnes terminos cum Timæo ad primum referre libeat, etiam omnes eidem multiplices deprehendemus; nam Quartus eſt primi quadruplus: Sextus verò nonuplus. Nihilominus a Diagrammate Platonis non deflectemus; eo enim ex oculis ſublato, ad ſequentia nullus patebit aditus.

Ea verò ſic habent. *Deinde inſtituit dupla, & tripla intervalla explere, partes rurſus ex Toto deſecans: quas intervallis ita locabat, ut in ſingulis eſſent binæ Medietates. Earum alteram eadem parte præſtantem extremis, eademque ſuperatam: alteram pa-*

ri

ri numero præſtantem extremis, parique numero ſuperatam. Hactenus velut in luce fuimus, nunc ſeſe tenebræ magis, magiſque intendere occipiunt, in quibus quantopere cœcutierit antiquitas, nihil attinet dicere: hoc modò ſatis ſit, neminem ex omnibus unum vel proxime ſcopum collineaſſe. Nobis rectam ſemel viam ingreſſis hæc ſponte occurrunt, & ipſa ſe extricant. Scilicet hoc eſt alterum Dei in digerendis Harmoniæ numeris opus, qui alteros itidem numeros ex Toto, ideſt ex 114695, decerpſit, quos πληρώματα, *Implementa*, Timæus vocat, quibus, ut exponit Plato, dupla, & tripla intervalla Deus replevit, ſuntque quaſi ſpinæ impactæ coſtæ. Hæc intervalla in Platonico Diagrammate reperire eſt in II, III, IV, & VI linea. Eas in hunc modum impleas licet.

Diagramma Principum Numerorum cum Implementis in duplis, & triplis intervallis.

I Prima Pars	384.							
II Dupla primæ	768.	864.	972.*	1024.				
III Tripla primæ	1152.	1296.	1458.*					
IV Dupla ſecundæ	1536.	1728.	1944.*	2048.	2304.	2592.	2916.*	
V Octupla primæ	3072.							
VI Tripla tertiæ	3456.	3888.	4374.*	4608.	5184.	5832.	6561.*	6912.
VII Vigintiſeptupla primæ	10368.					(7776.	8748.*	9216.

Tres

Tres lineas cavas hic Plato reliquit. Primam, ubi prima ex Toto portio, quam tamen mox implebit: Quintam, quam implere non eſt, cùm ipsũ 3072 ſtatim in ſeſquioctava ratione numerus 3456 excipiat: & Septimam, ubi vigintiſeptupla primæ, de qua deinceps diſputabimus. Ceteras verò implevit, non ut ſors tulit, ſed certa, rataque ratione; nam binis nectuntur Medietatibus, quaſi vinculis, Implementa ſingula, & ipſa inter ſeſe, & cum Principibus numeris.

Prior Medietas eſt, in qua poſitis tribus terminis, qua parte medius excedit alterum extremorum, eadem viciſſim ab altero ſuperatur. Et eſt hìc in numeris lateralibus, qui in ſeſquioctava ratione ſunt, ut Muſicum Tonum efficiant. Ita in his 768. 864. 972. medius numerus ſuperat pręeuntem octava parte, & ſuperatur a ſubſequenti parte itidem octava. Hæc aliis eſt *Analogia*, & *Geometrica Proportio*, Platoni *Prima Medietas*, μεσότης πρώτη.

Eam ne quæras inter numeros, ſeu terminos, ubi ſtellulam appoſuimus; nam qui pręit numerus octava deſtituitur parte, prorſus ut

qui

qui ſubſequitur, ſeſquioctavus illi nequeat eſſe. Magnum tamen in iis latet arcanum Muſicę proprium: nam proximi bini Limma conſtituunt; majorque ad minorem ſe habet, ut 256 ad 243, quæ eſt ratio Limmatis. Idque quàm facillime deprehendes, eorundem terminorum multiplices perveſtigando. Ne tamen quis erret, numerus 1944 habet octavam partem: ſed ejus ſeſquioctavus 2187, non eſt, ut oportet, duplus numeri 1024, in ſecunda linea: idcirco eo relicto, ad rationem Limmatis itum eſt, & ſtellula notavimus.

Altera Medietas eſt, in qua tribus etiam poſitis terminis, medius pari numero extremum unum ſuperat, pari ſuperatur ab altero: quam hìc reperies deſcendendo a ſummo ad imum. Ecce in his terminis, medius numerus quot partibus excedit ſuperiorem, totidem deficit ab inferiori.

864)
1296)
1728)

Hæc aliis *Proportio*, & *Medietas Arithmetica* audit, Platoni μεσότης δευτέρα. Ita ſinguli fere numeri binis Medietatibus colligantur.

Nihil tamen neceſſe eſt, ut numeri rectà al-

alter ſub altero ſint; hi enim

1024)	1728)	2916
1536)	3456)	5832
2048)	5184)	8748

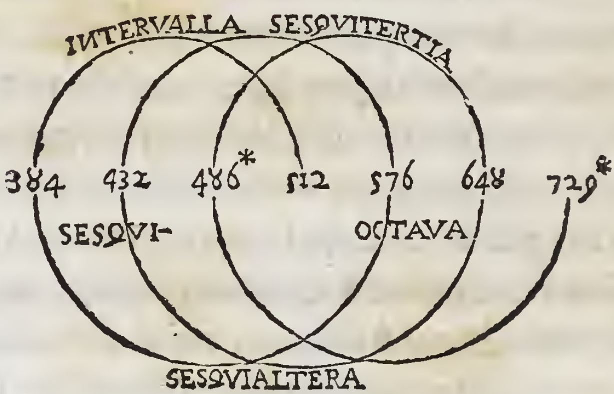
quamvis diſparibus ſedibus collocati, Arithmetica Medietate non deſtituuntur. Idipſum de reliquis dictum eſto; ita verò ſi ſeponas eos, quicunque hìc proximos multiplices, aut certe proximos ſubmultiplices non habent. Facile ſtudioſi intelligere poterunt quid velim. Iſta in Platone obſcura,& implicata adeo videbantur,ut viri magni ingenio ſuo diffiſi,aſſequi ſe poſſe deſperaverint: nunc, quia deprehenſa ſunt, quiſque tantundem ſe præſtare potuiſſe jactabit.

Eſt prætereа tertia Medietas, Harmonica,quam hìc perperam obtrudunt,qui Platonem magno errore de Harmonica,& Arithmetica Medietate loquutum opinantur.

Supererat prima linea, ſuis hactenus deſtituta numeris, & mutila: ei denique Deus manus admovit: *Seſquialteris autem intervallis* (ut Plato ait) *&* *ſeſquitertiis & ſeſquioctavis ſumptis,ex his colligationibus in primis intervallis, ſeſquioctavo intervallo,*

ſeſqui-

ſeſquitertia omnia explebat, cùm Particulam ſingulorum relinqueret. Prima intervalla intelligit, quæ ſunt in prima omnium linea, cujus caput eſt numerus 384, præ omnibus a Platonico Deo ad hanc fabricam ſelectus. Huic ſex alios terminos ad latus adjunxit, ut omnes ſint numero ſeptem. Tales autem ſummus Opifex accepit, qui eſſent inter ſe alii ſeſquioctavi, quidam ſeſquitertii, nonnulli rationem haberent ſeſquialteram. Nulla verba hæc explicabunt, ut ſequens Diagramma.

Dubium habet, cur Plato Deum ſeſquioctavo intervallo ſeſquitertia omnia expleſſe dicat, nulla de ſeſquialtero mentione habita. Non audiverim Plutarchum, dum id

fa-

factum contendit, quia ſeſquialtera ratio componi dicatur ex ſeſquitertia, & ſeſquioctava, ex quarum quantitatibus inter ſe ductis illius quantitas gignitur. Verum id quidem eſt, ſed hìc locum invenire non poteſt. Nos ita opinamur. Ad primum numerum 384 promptum eſt, ſeſquioctava ratione duce, alios duos ad latus adjungere, 432, & 486. Tum neceſſariò hærendum eſt, cùm poſtremus hìc octava careat parte: quare aliò te vertas oportet, nimirum ad rationem ſeſquitertiam, quę numerum 512, primi illius ſeſquitertium, ſtatim promet. Tres ſunt reliqui numeri 576. 648. 729, quorum priores duos cùm ſeſquitertia, tum ſeſquialtera ratione indagare poſſumus: ultimum verò tantùm ſeſquialtera, ut in Diagrammate vides. At quia ad ipſos veſtigandos ſeſquioctava ratio eſt ſatis, propterea de ſeſquialtera Plato nihil meminit.

Teſtatur verò, cùm hos Deus numeros decerperet, majores ſingulos futuros fuiſſe, niſi a ſingulis Deus particulam abjeciſſet. Sed ipſum audiamus. *Ejus autem Particulæ*, inquit, *intervallo relicto, habebat numerus ad numerum eandem proportionem, comparatio-*

nemque in extremis, quam habent 256 cum 243. Atque ita Permiſtum illud, ex quo hæc ſecuit, jam omne conſumpſerat. Quod *Permiſtum* nobis, quas *Particulas*, quas nobis tricas narrat? Brevibus expediam. Quid eſt enim aliud *Permiſtum*, niſi ſumma 114695? quæ prius *Totum* dicta eſt, & ex qua rerum ille Parens & Cōditor hauſerat numeros Principes, & prima Implementa, ſed eandem non exhauſerat; reliqui enim erant 11714. Hanc reliquam ſummam in ſex Deus numeros tribuit, quos tamen integros ſubinde non accepit, ſed diminutos, ut in hos evaderent, 432. 486.* 512. 576. 648. 729*: & per intervalla primæ lineæ digeſſit, ut vidimus. At ex Particulis, quas de ſingulis hiſce veluti delibavit, duos conflavit numeros, qui ſunt 2187, 6144. Itaque Permiſtum illud, ſeu Totum exhauſtum demum eſt.

Hos verò numeros, inter collocandum, id attendit unice, ut iis potiſſimùm Implementorum numeris adjungeret, quibuſcum rationem Limmatis haberent, quando hęc ad Harmoniam tendebant omnia. Nam ad 2187 numerus 2304 (qui extat in quarta linea) ſe

ha-

habet, ut 256 ad 243:quam eandem rationem habet 6144 ad 5832, quem in ſexta linea reperies. Illi quippe ſunt nonupli ſuorum terminorum: hi verò vigintiquadrupli. Hæc Limmata vocantur *Apotomæ*. Atque in eum denique modum Mundi Harmonia, numeris ad numeros apte adnexis, abſoluta eſt.

Sed quæ hactenus ſparſim, & quaſi per membra tradidimus, ſuis tandem articulis ſequens Diagramma committet.

Diagramma Harmoniæ Mundi, ex Timæo.

Limma Limma
I Prima linea 384. 432. 486. 512. 576. 648. 729.

Limma
II Dupla primæ 768. 864. 972. 1024.

Limma
III Tripla 1152. 1296. 1458.

Limma Limma
IV Quadrupla 1536. 1728. 1944. 2048. 2304. 2592. 2916.

2187.
V Octupla 3072.
Apotome

Apotome
Limma 6144 Limma Limma
VI Nonupla 3456. 3888. 4374. 4608. 5184. 5832. 6561. 6912. 7776 8748. 9216.

VII Vigintiſeptupla 10368.

Jam

Jam hoſce Numeros in unam Lineam explica, quæ ſit X, & momẽto aperiet ſe tibi omnis Pythagoreorum Muſica, quam oculis audias. Eſto Cithara quatuor inſtructa chordis, quarum extremis duo Numeri ex Linea ſumpti adſcribantur, 384, 512, ſinguli ſingulis. Prior detur primæ chordæ omnium graviſſimæ: poſterior ultimæ, quæ acutiſſima eſt. Jam illud Muſicæ Intervallum habebimus, quod *Diateſſaron* dicitur; ſunt enim hi numeri in ea ratione, qua 4 ad 3, quamque in eo Intervallo latere Pythagoras deprehendit via, ac ratione vulgò notiſſima. Exploremus modò, qui toni, ſive integri, ſive diminuti interjiciantur. Itaque gravior vox tono intendatur in ſecunda chorda, ubi ea propter erit 432; nã ut tonus eſt in ſeſquioctava ratione, ita numerus 432 eſt ſeſquioctavus numeri 384 primæ chordæ. Rurſus hanc vocem tono attolle in tertia chorda, & fiet 486, qui pariter præeuntis 432 eſt ſeſquioctavus. Quid reliquum ſit, jam vides: quippe terminus tertiæ chordæ 486 octava parte deſtituitur, ideo nec tono acui poteſt: eumque proxime excipit terminus poſtremæ chordæ, qui eſt 512, quique ad

prio-

priorem illum 486 ſe habet, ut 256 ad 243. Hanc vocem tono minorem, λεῖμμα Pythagorei appellarunt, quaſi *reſiduum*, aut *defectum* dixeris. Et in eum modum in noſtra Linea primi quatuor termini, ſeu numeri, 384. 432. 486. 512, id διάστημα conficiunt, quod eſt Diateſſaron, duobus aptum tonis, & limmate.

Poteſt id Intervallum minoribus numeris exprimi, & ecce ipſos, 192. 216. 243.* 256. Nam extremi numeri ſunt in ſeſquitertia ratione: habes tum ex mediis tonos duos: habes tandem limma. Et hi ſunt termini omnium minimi, quibus Diateſſaron in ſuas partes diſtinctum exprimi poſſit. Nam ſi 8 pro termino ſtatuas, & numeros deinde ſeligas in Progreſſione Geometrica, dupla verò ratione, uſque eò dum in ipſum 192 incidas, verum eſſe id, quod poſuimus, deprehendes: utique duo tantùm ex ipſis omnibus numeri, quadratus 64, & ejus duplus 128, binos ſinguli dabunt tonos, reliqui unum. Ipſe verò 192, triplus, duos quoque dabit. Sed illud intereſt, quod numeri 64, & 128 inepti ad Diateſſaron ſunt, cùm neuter ſeſquitertium habeat: habet verò ipſe 192. Hæc de numeris integris intelligi

de-

debere, vident omnes.

Si ita eſt, cur Timæus ſuam inde Harmoniam exorſus non eſt? maxime cùm Plutarcho indidem initium petere viſum ſit. Cauſam ei rei dicam. Statue hos numeros, 192. 216. 243.* 256. 288. 324.* hærebis, nec ultrà tibi progredi dabitur: quandoquidem nullum invenire eſt numerum, qui ad ultimum terminum 324 habeat eam rationem, quàm 256 habet ad antecedentem 243. Opus ergo fuit Timæo, ne ita hæreret, ut duplum ejus, ideſt 384, pro primo Harmoniæ termino eligeret, non quòd ita libuerit, ſed lege Naturæ adigente. Ecce tibi arcanum noſtris Muſicis hactenus incompertum; nam ſtatuto, & fixo ſemel Tono in ſeſquioctava ratione, non aliud Numeri Harmonici caput habere poſſunt, quàm quod Timæus feliciſſime comperit: qui propterea inde a Deo Harmoniam, qua Mundum exornabat, inchoatam perhibet.

Jam adde quintam Citharæ chordam, quæ tono adhuc attollatur. Ei non alius adſcribi poteſt numerus, quàm 576, qui unus ſeſquioctavus eſt 512, numeri quartæ chordæ. Et Intervallum Diapente progignetur, quod

ſe

ſe habet,ut 576 ad 384, hoc eſt,ut 3 ad 2:conſtatque,ut vides, tribus tonis, & limmate.

In reliquis Intervallis venandis nihil eſt negotii. Nam Diapaſon ex Diapente,& Diateſſaron aptatur,ut dupla ratio ex ſeſquialtera,& ſeſquitertia. Ergo quinque tonos habebit, & duo limmata. Diapaſonκædiapente, & Diſdiapaſon ipſa ſe ſuis nominibus produnt, & ex quibus conſtituantur, oſtendunt. Quare illud octo ſtabit tonis, & limmatis tribus: iſtud tonis decem, & limmatis quatuor. Sic jam omnia in numerato erunt. Nam primum Numerum 384 ſi omnibus communem terminum ponas, jam inde ad quartum uſque eſt Diateſſaron : ad quintum, Diapente : ad octavum, Diapaſon: ad duodecimum, Diapaſonkædiapente : ad decimumquintum, qui eſt quadruplus primi,Diſdiapaſon.Singula ſuis tonis,& limmatis exornata,ut in Linea exacte expreſſum vides. De numeris, qui reliqui ſunt, deinceps diſputabimus.

Alienum non eſt circa Toni diviſionem tantiſper immorari,in qua ab Harmonicis Pythagoreorum Scholas diſſenſiſſe auctor eſt Plutarchus. Falſi ſunt, qui quod Pythagoreis

Lim-

Limma, id Harmonicis fuiſſe Hemitonium ſuſpicantur. Nunquam eos hactenus deſipuiſſe crediderim, cùm longe alia ſit unius, atque alterius ratio. Aperiemus nos quam maxime viam veteres Harmonici ad Toni diviſionem perveſtigandam ſint ingreſſi. Quoniam minimi numeri, qui ſeſquioctavã rationem exprimunt, 9 & 8 nullum habent in medio intervallum, iſtos ipſos auctum ivere, & duplicarunt, ut eſſent 18, & 16. His inter ſe ductis, conflatur rectangulum 288, quod unitate addita evadit quadratum, cujus radix, ſeu latus eſt numerus 17, qui propterea dictus eſt Tonum bifariam findere: non quò is vere medius ſit proportione numerus, ſed quòd ad eum proxime accedat. Hinc ſibi licere putarunt Harmonici partes, in quas ipſi Tonum partiuntur, ὁλοσχερῶς *Hemitonia* appellare.

Quod ſi ad minutiores Toni diviſiones, ideſt ad Dieſes, progredi libeat, expedita ratio eſt. Dieſis in Genere Chromatico eſt tertia pars Toni: in Enarmonico, quarta. Itaque triplica terminos Toni minimos, ut habeas 27, & 24: & duo, qui interjiciuntur, numeri, Tonum trifariam divident, dabunt-

que ſuas Chromatico Generi Dieſes . Quippe in his numeris rectangulum extremorũ duabus tantummodò unitatibus ab intermediorum rectangulo deficit . Eoſdem minimos Toni terminos quadruplica in hos, 36, & 32: & tres medii numeri in partes quatuor Tonum diſpertiẽtes, Dieſes Enarmonico Generi comparabunt . Nec tamen rectangulum extremorum æquat, ut foret opus, illud, quod a ſecundo, & quarto numero fit, uti nec iſtud aſſequitur quadratum medii . Sed non nimis abſunt : ideo ſi chordis reddantur , exiguum, quod ineſt, diſcrimen non apparebit, & aures facile ſibi imponi patientur .

At Pythagorei Geometriæ innutriti, totam hanc Harmonicorum Muſicam reſpuerunt; quid enim turpius Geometræ , quàm medios numeros, ut proportione medios uſurpare ? Itaque eam aliam amplexi ſunt, quam hactenus expoſuimus. Neq; ſibi perſuadeat quis, hæc ad noſtram Muſicam, qua ferme ex Ptolemæo utimur, nihil pertinere: imò ita conferunt, ut nihil magis, & facillime ad eam transferuntur, arrepto ipſo 384 pro Numerorum principio . Nobis non omnia, quæ dici poſſent, hìc enarra-

rare vacat. Satis erit digitum ad fontem intendiſſe. Proponemus Symphonias compoſitas ſolùm ex Tono majori, & minori, quorum prior ſe habet, ut 9 ad 8, poſterior ut 10 ad 9. His addemus Hemitonium, ut appellant, majus, quod eam rationem habet, quàm 16 ad 15. Et ecce tibi Symphonias quinque ſuis diſtinctas ſonis, ſeu φθόγγοις, ſpatiis, tonis, & hemitoniis.

Symphoniæ Harmonicorum in Genere Diatonico.

T. Maj.	T. M.	Hemit. Maj.	4 T. Maj.	5 T. Maj.	T. M.	Hemit. Maj.	8 T. Maj.	T. M.	Hemit. Maj.	T. Maj.	12 T. Maj.	T. M.	Hemit. Maj.	15
384.	432.	480.	512.	576.	648.	720.	768.	864.	960.	1024.	1152.	1296.	1440.	1536.
Quarta 3. 4.				Quarta 3. 4.							Quarta 3. 4.			
Quinta 2. 3.							Quinta 2. 3.							
Octava 1. 2.														
Duodecima 1. 3.														
Decimaquinta 1. 4.														

Quod

Quod ſi libeat in his Comma venari, quod eſt inter Tonum majorem, minoremque diſcrimen, & ſe habet, ut 81 ad 80, id prompte fiet, ſi conferas Lineam Pythagoreorũ X cum Linea ſuperiori Harmonicorum ; & compe-

vigintiquadruplum primi . Quare & ea hic inſerere fuit opus , ita ut alter terminus a Linea , quæ eum non capit , reſiliret : ex quo hæc Limmata, ἀποτομαὶ audiunt , quaſi *abſciſſiones.*

nes . Quantas nugas effuderint hi ex noſtris Muſicis , qui ut ceteris peritiores viderentur, de Limmate , & Apotome ſcripſerunt , piget referre .

Cur verò ultra numerum , qui primi vigintiſeptuplus eſt, non proceſſerit Timæus, ut facere quidem poterat, ſed in eo hæſerit, & terminum fixerit , in cauſa eſt, quòd Geometricæ Progreſſiones,de quibus in principio dictum eſt , violandæ non erant .

Sic ſe habent nùmeri , quibus Mundi Harmonia componitur , quæ tota decem unitatibus in quatuor coaleſcentibus numeros comprehenditur . Hoc nimirum eſt,quod ſibi voluit celebre illud Pythagoreorum jusjurãdum.

ὢ μὰ τὸν ἁμετέρᾳ ψυχᾷ παραδόντα τετρακτὺν,
παγὰν ἀενάω φύσεως, ῥίσδωμα τ' ἔχοισαν.

Juro per quem Animæ datus ille Quaternio noſtræ,
Naturæ ſervans fontemque , ortumque perennis .

Nam quinque Muſica Intervalla in Quaternione iſto inſunt : quippe duo ad unum eſt Diapaſon, tria ad unum Diapaſonkędiapente,

te, quatuor ad unum Diſdiapaſon, tria ad

duo Diapente, quatuor ad tria Diateſſaron. Ex tot non amplius Intervallis Syſtema Muſicum olim conſtabat. Imò verò Pythagoras judicavit intra Diapaſon conſiſtere Muſicam debere, ſi teſte Plutarcho ſtamus in libello de Muſica. Unde conjectari quiſpiam poſſet, Mundi Harmoniam non tam longe a Pythagora promotam, quàm a Timæo factum eſt; nam Diapaſon ultra octavum Lineæ terminum non excurrit, qui eſt primi duplus: complectitur verò & Diateſſaron, & Diapente. Etſi interim non immeritò ſuſpicemur, quæ de Pythagora traduntur, ea nō ſemper, qua par eſt, fide commemorari. Certe Pythagoræ Quaternio & Diſdiapaſon, & Diapaſonkædiapente comprehendit. Quia verò Harmoniam Mundi in noſtro etiam

ani-

animo ineſſe Pythagoras cenſebat , hinc Quaternio dicitur πηγὴ ϗ ῥίζα ἀενάϰ φύσεως, *radix, & fons æternæ naturæ* , ideſt animi ipſius. Nec alia in Quaternione quærenda myſteria.

Sed jam iterum nos Plato vocat. *Hanc igitur*, ait, *omnem conjunctionem, duplicem in longitudinem diffidit: mediæque accommodans mediam, quaſi decuſſavit, deinde in orbem torſit, ut & ipſæ ſecum, & inter ſe ex commiſſura, quæ e regione eſſet, jungerentur: eoq; motu , cujus orbis ſemper in eodem erat, eodemque modo ciebatur , undiq; eſt eas amplexus. Atque ita cùm alterum eſſet exteriorem , alterum interiorem amplexus orbem, illum lationem ejuſdem naturę, hunc alterius nominavit*. Gaſſendus magna eruditione, & ingenio vir, in ſummam deſperationem adductus capiendi quidquam eorum, quæ de Mundi Harmonia Plato habet, palàm optavit exſuſcitari virum, quò rogetur, ut hæc ſua ænigmata ſolvat, ut ſeſe tandem intelligi patiatur; inter cetera, ut ſuam iſtam Decuſſationem, ſeu Chiaſmum declaret. At verò nihil tanto miraculo opus eſt:

non

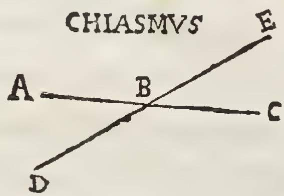
non adeo ſe involvit Plato,ut non etiam ſe ſatis explicet: offundit quidem tenebras,ſed in quibus interluceant ſcintillæ,quæ non neglectæ claram lucem accendere poſſint. Quod ut hactenus in ceteris, ita in iis, quæ ſuperſunt, re ipſa probabimus.

Harmonicos omnes in unam Lineam explicatos numeros, ſummus Opifex diſſecavit in duas. Non quidem æquales; nam ita omnem harmoniam, quanta quanta eſt, corrupiſſet. Quippe diſciſſio hæc in medium incidiſſet Limma, quod eſt 1944.* 2048: & utriuſque lineæ harmonia evanuiſſet. Diviſit ergo in lineas longitudine inæquales,quarum minor primo termino 384, & decimoquinto 1536 concluditur, intra quos omnia quinque Muſica Intervalla habentur, ut in Linea X obſervare eſt, & ſuprà monuimus. Major verò eſt a termino decimoſexto 1728 ad ultimum 10368, de cujus harmonia ſuo loco dicemus.

At harum linearum quis tandem uſus? Eas Deus in ſui medio aptavit viciſſim in ſpeciem Chiaſmi,ſeu Decuſſis: ideſt alteram alterę oblique ſuperimpoſuit per medium:

M tum

tum ſingulas capitibus commiſſis torſit in Orbes. Sint duæ inęquales lineæ ABC, DBE, quæ ſe medias decuſſent in B, ut D recedat ab A tot gradibus, ſeu partibus circuli,

quot diſtat Polus Eclipticæ a Polo Mundi. Linea A B C minor, ſit ea pars Harmoniæ, quæ primo termino, & decimoquinto includitur: at altera pars, quæ eſt a termino decimoſexto uſque ad ultimum, repræſentetur per majorem lineam DBE. Hic erit Chiaſmus, in quem Harmonia Mundi, in duplicem longitudinem diffiſſa, conformatur.

Tum lineæ ABC capita A, C, ita intelligantur in ſublime tolli, ut paulatim ſe torquendo, coëant in unum: & linea recta abeat in Orbem. Idipſum eſto de linea DBE, ſic ut capita D, E, & inter ſe, & cum capitibus A, C, alterius lineæ, in eodem puncto nectan-

ctantur in ſublimi. Ex quo fit, ut Orbes hi in duobus oppoſitis punctis ſe interſecent, & quà inter ſe maxime diſtant, ſint diſſiti partibus vigintitribus cum ſemiſſe. Ita eos Orbes habebimus, quos hìc Plato adumbrat. Orbis, in quem torquetur linea minor ABC, ſit *Exterior*: at in quem major linea DBE, ſit *Interior*. Concipiamuſq; utrumq; in gyrũ verſari: ille erit latio τῆς ταυτȣ̃ φύσεως, *naturæ ejuſdem*: hic τῆς θατέρȣ, *alterius*. Quorſum hæc tendant, videamus.

Ita enim pergit Plato. *Eamque, quæ erat Ejuſdem, detorſit a latere in dextram partem: hanc autem Alterius a media linea direxit ad lævam*. Hæc eſt Ciceronis verſio, qua & ſuprà uſi ſumus. Nimirum frontem nos Plato ſurſum attollere jubet, ſi Orbes ambarum linearum, in quos Mundi Harmonia abiit, mentis ſaltem oculis, quando in viſum non incurrunt, conſpicere velimus. Alter enim Mundo extrinſecùs circumductus (ea propter *Exterior*) Æquinoctialem circulum ambit, amplexuque tenet, ſeque ex ſe ſua ſponte agens, eum alium, quem dixi, circulum, cumq; eo fixas Stellas omnes ab Or-

tu rapit in Occaſum, ſuper Polos Mundi. Qui motus unus ſemper & idem, & ideo naturæ *Ejuſdem*, in ſingulos dies abſolvitur. Alter e diverſo Orbis, qui & *Interior*, in Mundi ſpatia detruſus, priorem oblique ſecãs, Signifero ſubtenſus, ſe ab Occaſu in Ortũ verſat, ſuoque pulſu errantes circumducit Stellas, non uno, ſed diſpari, adeoque ſeptuplici curſu: quocirca naturæ *Alterius* nuncupatur. Hinc ſunt illa Boëtii ad Deum, quę nunc demum capimus.

Tu triplicis mediam naturæ cuncta moventem
Connectens animam, per conſona membra reſolvis:
Quæ, cùm ſecta duos motum glomeravit in Orbes,
In ſemet reditura meat, mentemque profundam
Circuit, & ſimili convertit imagine Cælum.

At audiſne Platonem de rebus cœleſtibus balbutientem? quo tamen nihil de tanta ejus

ejus gloria decedit. Fuit enim non ipſius, ſed temporum vitium. Quippe nihildum ſubolverat de lento fixarum Stellarum progreſſu in Ortum ſuper Polis Eclipticæ. Diu pòſt Hipparchus puncta Solſtitii, & Brumæ, ut & Æquinoctiorum, non iiſdem perpetuò Stellis eſſe alligata deprehendit. Non ergo mirum, ſi Plato ab Interiore circulo errātes tantùm Stellas in Ortum volvi ſtatuat, nulla de inerrantibus mentione facta, quas ſolas in Occaſum agi ab Exteriori circulo perhibet. Mirum eſt, id ignoratum fuiſſe Ciceroni, qui poſt Hipparchum ſcripſit; nam ultima Verni Æquinoctii obſervatio ab Hipparcho facta incurrit in annum Urbis 626. Cur circumactis ſaxagintaquinque minimùm annis, Cicero in libro de Natura Deorum ſecundo ait? *Nam cùm duo ſint genera Siderum, quorum alterum ſpatiis immutabilibus ab Ortu ad Occaſum commeans, nullum unquam curſus ſui veſtigium inflectat: alterum autem continuas converſiones duas iiſdem ſpatiis curſibuſque conficiat; ex utraque re & Mundi volubilitas, quæ niſi in globoſa forma eſſe non poteſt, & Stellarum rotundi*

am-

ambitus cognoſcuntur. Hæc ſane Cicero poſt Conſulatum ſuum ſcribebat,quem iniit A.V. 691.

Dixi, Circulum Interiorem Signifero ſubtenſum, ab Exteriori,quà lõgiſſime abit, diſtare partibus 23. 3ò. nimirum ad rem ipſam magis, quàm ad Platonem attendens, qui ſui temporis Aſtrologis ſi conſenſit, uno ſemiſſe plus velle debuit, ſeu, ut tum numerabant, partibus integris quatuor, qualium quadrans eſt quindecim; nam circulus ſexaginta non amplius partibus conſtabat. Manilius in Sphęra, de Sole.

Cùm medium æquali diſtinguit limite Cœlum:
Quatuor & gradibus ſua fila reducit ab æſtu.

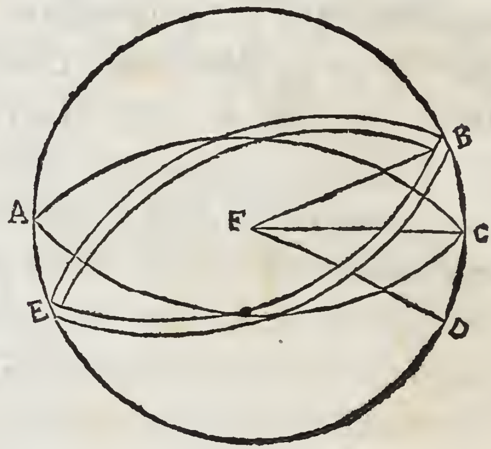
Hactenus Platonis mentem explicuimus: verba nihil attigimus. Quid enim *læva*, aut *dextra*? quid *latus*? quid *media linea*? Omnes taciti tranſmittunt. Et quid explicaſſent in corruptiſſimis verbis, e quibus nihil ſani elici poteſt? Trajectio omnino eſt, & vel

meo

meo periculo legas. τὴν ταυτοῦ, κατὰ διάμετρον ἐπ' ἀριστερᾷ περιήγαγε. τὴν δὲ θατέρου, κατὰ πλευρὰν ἐπὶ δεξιᾷ. *Eam* (lationem) *quæ erat ejuſdem per dimetientem circumegit ad lævam: hanc autem Alterius per latus ad dextram*. Concipe a centro Mundi lineas duci, alteram ad Ortum Solſtitialem, ad Brumalem alteram. Hæc erunt latera trianguli, cui abſciſſa a Coluro Tropicorum portio, baſis eſt. Tum per medium interceptum ſpatiū ad Ortum Æquinoctialem tertiam lineam extendi, quæ Platoni *dimetiens* eſt, ut infrà de triangulo Scolio. ξύνδυο δὲ τούτων κατὰ διάμετρον ξυντιθεμένων, & cetera. Jam omnia ita perſpicua ſunt, ut vix interpretem deſiderent. Orbem enim naturæ ejuſdem, Exterioremve ideo ad lævā circumactum dicit, quòd Æquinoctialis ab Ortu volvatur in Occaſum, ut læva ſit Occaſus ipſe. Quod eſt ex Pythagoreorum ſenſu, qui dextras Mundi partes faciunt, quę ad Ortum ſunt: ſiniſtras, quæ ad Occaſum. Quare & Orbem naturæ alterius, Interioremve verti ad dextram, eſt Planetas, quæ intra Signiferum diſcurrunt, cieri ad Ortum. Porrò hic motus fit *per latus* trianguli jam deſignati:

ti:

ti: ille *per dimetientem*, quem *mediam lineam* Cicero vocat.

ABCDE eſt Colurus Tropicorum. F centrum Mundi. FB latus a centro ad Ortum Solſtitialem. FD latus ad Ortum Brumalem. FC dimetiens ad Ortum Æquinoctialem. BCD dextra Mundi. EA læva. AC circulus Exterior Æquinoctialem complexus, qui a dextra Mundi volvitur ad lævam per dimetientem FC. EB circulus Interior Signifero ſubtenſus, qui agitur a læva Mundi ad dextram, per latus FB.

Præivit Platoni viam Timæus, de more: qui

qui & ipſe errātes Stellas ab Harmonia verſari in Ortū, fixas verò in Occasū docet: nec alia ſane de cauſa δύο δυνάμεις ἀρχὰς κινασίων, *vim geminam, quæ motus efficiat*, Harmoniæ Mūdi tribuit. Ex quo liquet, Timæum non per eadem iſſe veſtigia, ac reliquos Pythagoreos, qui Terram ad motum ſollicitarunt, ut ſua maxime circum axem volutatione diei, noctiſque viciſſitudines efficeret; nam a Timæo ipſe Sol unà cum Stellarum fixarum regione circa Terram in ſingulos dies citatur, Exteriore Orbe rotante. Nec abit Plato, qui hæc ipſa recitat: utut ſi veterum, Ariſtotelis prçcipue traditionem ſequamur, ſibi ipſe adverſetur, & contradicat, cùm Terram ait εἱλουμένην περὶ τὸν διὰ παντὸς πόλον τεταμένον; quaſi dixerit, eam torqueri circa extenſum Univerſo axem. Nam axem πόλον vocat. Atqui εἱλουμένην, vel, ut alia lectio habet, ἰλλουμένην, etiam *illigatam* denotat. Quod hìc velle potius eſt, ut ſibi Plato, in eodem maxime libro, cohæreat, & conſtet. Nempe quotquot cum Ecphanto Terram in medio Mundo volvi ab Occaſu in Ortum cenſent, Stellas a curſu in Occaſum abſolvunt. Recte itaque Cicero

N

ro-vertit: *Quæ* (Terra) *trajecto axe ſubſtinetur.*

Pronum erat quærere, quì ex circulis inęqualis orbitæ, minor eſſe poſſet Exterior, major Interior? quì hic intra illum moveri? Eam omnem hæſitationem tollit Plato, dum Interiorem Circulum ſexies diviſum, & ex ſegminibus ſeptem minores, ac minores Orbes confectos ait, qui Signifero ſubterlabantur ita, ut unus per Eclipticæ ductum devehat Solem, ceteri ſuis orbitis Eclipticam interſecent, hinc & illinc a medio deflectentes ad octonas partes, vel, ut antiqui putabant, ad ſenas.

Hæc enim Platonis verba: *Sed principatum dedit ſuperiori, quam ſolam individuam reliquit. Interiorem autem, cùm in ſex partibus diviſiſſet, ſeptem Orbes diſparès Duplo, & Triplo Intervallo moveri juſſit, contrariis inter ſe curſibus. Eorum autem trium fecit pares celeritates: ſed quatuor inter ſe diſpares, & diſſimiles trium reliquorum.* Hìc ab Harmonia Mundi tranſit Plato ad Harmoniam Siderum, & ab ea, quæ tãtopere doctorũ hominũ mẽtes torquet, mira

bre-

brevitate ſe expedit, & tribus pœne verbis Duplo, & Triplo Intervallo fieri docet. Quę tamen verba, omnia, quæcumque de Pythagoræ mente hactenus ab aliis prodita ſunt, aut tradita mala fide, aut inveſtigata malo ſucceſſu oſtendunt. Cave enim credas, Harmoniam, quam errantium Stellarum orbitis Pythagoras incluſit, a Terra initium capere, & ad Stellas uſque fixas porrigi.

Non ſum neſcius ita, tanquam ex Pythagora, Plinium referre Hiſtoria ſecunda cap. 22: ſed ſcio quoque ibi talia legi, quæ nunquam Pythagoræ exciderint. Ecce, hanc Plinius harmoniam ex tonis, & hemitoniis componit. Iſthæc ex Pythagora eſſe poſſunt? qui non hemitoniis, ſed limmatis uſus eſt. Tum ex iſtis tonis, & hemitoniis Diapaſon effici, ſeptem omnino tonis contextum, ait. Quo quid abſurdius? nam Diapaſon non ultra quinque tonos, & duo limmata excurrit.

Nec meliora his alii reponunt, non veteres modò, ſed nec ipſe Keplerus, qui hoc argumentum omni ex parte verſavit, nec tamen ulla ex parte Pythagorę mentem, quod

dolenter dictum velim, eſt aſſequutus.

Pythagoras ergo, etſi intervalla omnium Planetarum Muſicam rationem habere ſit opinatus; tamen quæ ea eſſet, non de omnibus auſus eſt diffinire, ſed de tribus tantùm: Luna citima terris, Sole in mediis ſpatiis vagante, & Saturno, qui ſummam tenet plagam. Hos voluit Duplo, & Triplo Intervallo moveri, ut a Luna ad Solem ſit Duplum: a Sole ad Saturnum, Triplum. Accipe primum numerum Orbis Interioris 1728, terminum decimumſextum, quem Lunæ affigas: tum quære iſtius Duplum, & incides in terminum ſecundum, & vigeſimum, qui eſt 3456. Hunc ſi tribuas Soli, habebis a Luna ad Solem quinque tonos, & duo limmata, præter apotomen unam. Hæc Diapaſon conficiunt, cujus ratio ſe habet, ut duo ad unum, & dividi poteſt in Diateſſaron, & Diapente, ex quibus conflatur.

Deinde numeri 3456 quære Triplum, & occurret ultimus Lineæ terminus 10368, qui Saturno donetur opus eſt, ut inter eum, & Solem reſonet Diapaſonkędiapente, quod eſt, ut tria ad unum, & octo tonos cum tribus lim-

ma-

matis complectitur, ultra apotomen alteram. Quæ ſi in tria diſpertiri placeat, unum Diateſſaron, & duo Diapente dabunt.

Ex his capimus, cur ſuperiori Lationi principatum tributum a Platone ſit, nempe non ſolùm, quia illa fixas Stellas cum errantibus rapit in Occaſum; ſed præcipue, quòd omnia Intervalla Muſica ſuo ordine complectitur. At Inferior Latio continet duo tantùm, Duplum, & Triplum, ſcilicet ſi ea ſumamus, quæ hìc attenduntur.

Quibus verò Intervallis errantes reliquæ Stellæ collocari debeant, incompertum ſibi eſſe Pythagoras, & Plato ſilentio profeſſi ſunt; quamquam & ipſas Muſica ratione diſponi argumento eſſe poſſunt hæc Timæi verba: ἁ δὲ τῶ ἑτέρω φορὰ μεμερισμένα καθ᾽ ἁρμονικὼς λόγως, ἐς ἑπτὰ κύκλως συντέτακται. *Latio autem naturæ Alterius, diviſa juxta harmonicas rationes, in ſeptem circulos diſpoſita eſt.*

Et hęc eſt Mūdi Harmonia, quā ut rem ſacrā, ne cui violaretur, lōge ab hominum oculis abduxerant Timæus, & Plato. Nec tamen, quòd eruimus primi, & evulgavimus, propterea nos quiſquam ſacrilegii reos arguet. Quæ

enim

enim hæc invidia eſt, ita quæ ſcribas involvere, ut neminem doceas? quod perverſum judicium, iſtud ipſum neminem docere in auctoritatem ſcientiæ ponere?

DE NUMERIS MEDICIS

DISSERTATIO PYTHAGORICA.

ITaliam per ſe ipſam nobiliſſimam fecit nobiliorem Pythagoræ Schola, qui diu multumque terrarum orbem pervagatus, tandem ad Oenotriam appulſus, Crotone conquievit, ubi Gymnaſio explicato, ſcientias, in quibus ab *Ægyptiis*, Phœnicibus, & Indis eruditus, magna hominum celebritate profeſſus eſt: inter cetera Medicinam edocuit, a Chaldæis, quos convenerat, acceptam, ut Apulejus in Floridis auctor eſt. At de tanti viri Medicina alio Opere a nobis dicetur fuſius. Viros, qui ex eo Gymnaſio prodierunt, cùm plurimi fuerint, & doctiſſimi, commemorare longum eſſet: unum, aut alterum ex Medicis proferre non pi-

pigebit, quamquam Pythagóreos omnes plurimùm Medicinę incubùiſſe, ſcimus ex *Æliano* lib. IX. variæ hiſtoriæ: λέγουσι τοὺς πυθαγορείους πάνυ σφόδρα περὶ τὴν ἰατρικὴν σπουδάσαι τέχνην. Ipſo ſtatim initio prodiit Alcmæo, Pythagoræ auditor, qui Medicam artem promoturus, ἀναλογίαν apud Italos invenit primus, quod Chalcidius in Timæum Platonis memoriæ mandavit. Magnus ſane vir, Ori, qui in Ægypto eandem inſtituerat, ſi non par, ſaltem æmulus. Prodiit etiam Democides Calliphontis; nam, ſive Pythagoras Italiam attigit Olympiade LXII, ſive ante hæc tempora Scholā inſtituit Olympiade LX, certe eum audire Democides potuit, & ab eo Medicinam edoceri, ut qui Crotone digreſſus, Polycratis Samii primùm Medicus fuit, tum Darii Hyſtaſpis, qui regnum iniit Olympiade LXIV, anno quarto. Nec ſi Pythagorā demas, alius per ea tempora idoneus in Italia Medicinæ auctor erat, a quo quidquam boni Democides haurire potuerit.

Nec in Italia modò Pythagoræ Schola floruit, ſed & plurimùm in Sicilia, quò eam ſubvexere Empedocles, & Epicharmus, ille Agrigentinus, hic Syracuſius, ambo Medicinæ

ſcien-

ſcientia præſtantes, Pythagoræ auditores ambo: quos deinde plurimi e tota Sicilia ſequuti ſunt. Certe de Medicis Siculis Pythagoræ ſectatoribus meminit Silimachus, qui de acuto tormento, quod vulgò a volvendo εἰλεὸς nuncupatur, ait, *quoſdam Pythagoricos apud Siciliam medicantes, Græco nomine Phragmon* (Φραγμὸς eſt ſepimentum) *vocare*, uti apud Cœlium Aurelianum extat. *Apud Siciliam* eo modo dictum eſt, quo *Circa Lesbum* a Vellejo lib. I. *Sedem cepere circa Lesbum inſulam*. Is idem Cœlius aliubi *Pythagoricum trochiſcum* commendat.

At Pythagoræ doctrina, re & gloria felix, ubi diu regiones haſce noſtras illuſtraſſet, communi rerum omnium fato, tandem abolevit. Mirum eſt, eam deſertam ob violata amicitiæ jura. Auſonius Idyllio xv.

Vive, & amicitias ſemper cole: crimen ob iſtud
Pythagoreorum periit Schola docta Sophorum.

Tempus, quo factum iſtuc ſit, cognoſcimus ex Laërtio, qui Pythagoræ Scholam ad no-

nam, & decimã γενεὰν duraſſe ait: ideſt ad annos tercentum. Itaque ſi ponas inſtitutam Olympiade LX, id incurret in Olympiadem CXXXV. Anno Urbis DXIII.

Hæc ſubvertere videtur Plutarchus, dum de Animi procreatione differens, Pythagoreorum Scholas ſua etiamtum tempeſtate floruiſſe teſtatur. At nihil turbat. Scilicet eas, longo poſt caſum intervallo, C.Cæſaris ætate, iterum excitavit P. Nigidius, de quo Cicero, ubi de Univerſitate, initio: *Denique ſic judico, poſt nobiles illos Pythagoreos, quorum diſciplina extincta eſt quodammodo, cùm aliquot ſecula* (tria ſcilicet) *in Italia, Siciliaque viguiſſet, hunc extitiſſe, qui illam renovaret.* Si calculum ponas, comperies renovatam anno poſt obitum CLXX, circiter. Hic eſt P. Nigidius Figulus, quem ob ingenium, & doctrinã ſumme cultum a Cicerone, & cujus commentationes præ obſcuritate, ſubtilitateque parum a vulgo tritas Gellius memorat.

Ceterũ Pythagorei inter Medicos primas tenuerũt: maxime poſt illuſtria Democidis geſta, quorum gloria in re medica Crotoniatæ primi sũt numerati, poſt hos Cyrenæi, quos Ariſtæus Cyrni F. condidit. Ita Herodotus. Hæc

Hæc certiſſima cùm ſint, videat Galenus quid egerit, cùm Cyrenenſibus inſuper habitis, ut de quibus nihil meminit, Italos Medicos poſt Coos, & Cnidios in tertium rejecit locum. Itali Medici non ſunt, niſi Pythagorei, ut ſecta Philoſophiæ Italica, alia a Pythagorea non eſt. Ipſe itaque in primo Methodi ait, Medicos Coos, Cnidioſque certaſſe inter ſe *inventorum numero*, τῷ πλήθει τῶν εὑρημάτων, & cum his tertios honeſtum certamen Italos Medicos iniſſe. Hos fuiſſe Phliſtionem, Empedoclem, Pauſaniam, horumque ſocios. Et χόρους tres has Scholas vocat. Tum addit. πλείστους μὲν οὖν καὶ ἀρίστους χορευτὰς ὁ κῶος ἐυτυχήσας εἶχεν. ἐγγὺς δ' ἔτι τούτῳ καὶ ὁ ἀπὸ τῆς κνίδου. λόγου δ' ἦν ἄξιος οὐ σμικροῦ καὶ ὁ ἀπὸ τῆς ἰταλίας. *Plurimos quidem, optimoſque ludiones Coo fors obtulit, ab hoc Cnido: nec tamen in parvo habendi pretio erant Itali*. In hanc tamen ſententiam prolapſus videtur Galenus, quia & ipſe Cois ludionibus voluit accenſeri: quare quæſita ea propriæ Sectæ laus leviorem ipſum auctorem facit.

Sane Hippocrates ipſe, qui tantam laudem Cois conciliavit, quique Olympiade LXXXVI floruit, vigēte Pythagoreorum Secta, non mo-

dò eam optimè tenuit, ſed etiam complura ab Italicis Medicis accepta , ad gratiam , & gloriam colligendam , ſuis libris inſeruit . Nec mirum; nam ea Schola cùm vigeret , tanto in honore fuit,ut,quod Cicero ait,nemo demum ſapiens cenſeretur, niſi qui ea eſſet imbutus. Illud dolet, quod Hippocrates in delectu minus, quàm oportebat, diligens fuit; nam præclaris multis, quæ Italica Secta habebat,neglectis, leviora quædam arripuit, ut ea ſunt, quæ de Numeris traduntur,quos & in rebus humanis, & in medicina plurimùm valere cenſebãt.

Qui infans ſeptimo , vel nono menſe naſcitur, is vitalis eſt Hippocrati: contrà, qui octavo. Hæc ante ipſum prodidit Pythagoras, qui duos tantummodò partus maturos agnovit: alterum Minorem , qui x , & cc die poſt conceptionem ederetur : alterum Majorem , cui die ſaltem CCLXX oriri contingat. Numerus dierum CCLXXIV pro partu Majore non eſt a Pythagora,ut perperam Cenſorinus tradit,ſed a Varrone , qui Hebdomadas computabat. Vide Gellium. Pythagoras enim ut decimum menſem admiſit , ita nonum ſolidum non excluſit, quod ex Laërtio conſtat.

Nul-

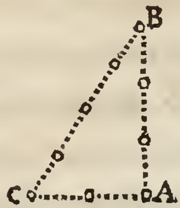
Nullas nugas viri docti omiſere, ut harum rerum cauſas aperirent. Qui tanti putat, apud eos quærat. Nobis rationem Pythagoræ explicuiſſe ſatis erit. Ea tota ex numeris pendet, ut rectè Paulus IV Sentent. tit. IX monet. *Septimo menſe natũ matri prodeſſe; rationem enim Pythagorei numeri hoc admittere, &c.* At qui tandem hi numeri? Nulluſdum eos indicare potuit: extant tamen apud Homeri Interpretem Rhapſodia XIX, illis verbis: οἱ δὲ πυθαγόρειοι ἢ μαθηματικῶς ἤτοι ἀριθμητικῶς τὴν αἰτίαν ἀποδιδόασιν. Et quæ ſequuntur. Quæ verba Annibal Fabrotus in eleganti Exercitatione de Tempore partus humani, ut moroſiora attingere auſus non eſt. At verò Pythagoræ ratione ignorata, fruſtra in harum rerum inveſtigatione laboratur. Dabimus propterea operam, ut tenebras, quæ ineſſe videntur, diſcutiamus.

Eſto triangulum Scalenum ABC, cujus latus AB habeat quatuor unitates: BC quinque. De tertio latere AC Homeri Interpres nihil meminit: at dubitandum non eſt, quin ex unitatibus tribus conſtitui debeat. Ita fiet, ut omnia trianguli latera novem non amplius unitatibus

tibus conſtent, quot ſcilicet ſolidos plerumque menſes fœtæ uterum geſtant. Palàm verò eſt ex Pythagoræ ſcitis, ternarium, & quinarium mares eſſe numeros, ut qui impares: quaternarium verò, qui par eſt, feminis accenſeri. Perſpicis jam animo quas vires habitura ſit ratiocinatio, quæ his fundamentis nitatur, quæve proles ex horum numerorum complexu poſſit oriri. Ea ejuſmodi eſt.

Multiplicentur IV per V, quorum ille femina, hic mas, & numerus inde productus in unam colligatur ſummam cum quadrato ex V. Et erunt XLV. Hi rurſus ducantur in ſemiſſem ἐμβαδοῦ trianguli, hoc eſt VI, & fient CCLXX, quot dies novem computant menſes, ſi quis Ægyptiorum more, quos tum fere ſequebantur, tricenos dies ſingulis menſibus tribuat, ut & Hippocrates computat libro περὶ τροφῆς. Inde eſt, qui nono menſe naſcitur, eum vitalem fore, tamquam maris numeri ſatu, femineique conceptu generatus, & editus. τὸ ἐμβαδὸν trianguli nō eſt area, ut putant, quia hìc areæ ſemis non eſt VI; nam triangulum ABC rectangulum eſt, cùm hypothenuſæ quadratum exæquet quadrata laterum.

Eſt

Eſt ergo ἐμβαδὸν rectangulum factum ex lateribus, quæ rectum angulum comprehendunt. Hujus ſemis eſt VI.

Eadem via partum, qui ſeptimo menſe editur, vitalem eſſe Pythagoras oſtendebat; nam & numerus, qui horum mẽſium dies complectitur, ex mare, & femina gignitur. V enim ducantur in IV, & qui oritur numerus in unum computetur cum altero numero facto ex III in V. Ita provenient XXXV. Quæ rurſus multiplicent dimidium τοῦ ἐμβαδοῦ, & habebimus CCX, quot dies imputantur menſibus ſeptem.

Non temere Italicæ Medicinæ, quæ numeris conſociatur, ut ſibi mutuam opem ferant, tam luculentum ſpecimen alibi occurret. Et hi ipſi numeri ſunt, qui in ſententiam de partu octimeſtri non vitali tot gentes per tanta

tem-

temporum intervalla pertraxerunt. Nam v mas numerus, multiplicet marem alium numerum III. Et quod inde provenit, uniatur cum quadrato ex v, & fient XL. Hæc ſi multiplicent ſemiſſem τοῦ ἐμβαδοῦ, colligentur CCXL, quot dies octo menſibus inſunt. Sic nullus eſt maris, & feminæ initus, & partus octimeſtris vitæ ſpem nullam habet.

Neque his ſolùm Pythagoreorum numeris delectatus Hippocrates eſt: arriſere ei & alii, ut qui dies κριςίμους decretorioſve demonſtrant. Hos attendit in ferendo de febrientibus, & de ſudoribus judicio, & in cibo opportune exhibendo. Aut valde fallor, aut & hoc in ipſum a Pythagora fluxit. Teſtem habeo Celſum, qui ubi hos ipſos tanquam vanos cum Aſclepiade reſpuiſſet, inquit: *Verùm in his quidem antiquos tunc celebres admodum Pythagorici numeri fefellerunt*. Ecce, ut antiqui, ipſeque adeo Hippocrates, hac in re Pythagoræ ductum ſequuti ſunt. Hi dies eſſe perhibentur, tertius, quintus, ſeptimus, nonus, undecimus, impares omnes, quibus quantum a Pythagora tributum ſit, neminem latet. Ex his ipſis ſeptimo, qui medius eſt, arrepto, pro die-

diebus etiam decretoriis ſtatuere duplum ejus, triplumque, ideſt diem quartumdecimum, unum & vigeſimum, uti adjunctum Diagramma oſtendit.

III. XI.
V. IX.
VII.
XIV.
XXI.

Et hæc eſt Litera Pythagorica, quam humanæ vitæ ſpeciem præ ſe ferre dictitabant, quòd ex numeris, quibus ea conformatur, certum, ut ipſis viſum, in febre inſtantis ſalutis, aut mortis argumentum deſumeretur: quippe tunc febris vel remittitur, ſpem ſalutis faciens: vel intenditur, perniciem allatura.

Litera Pythagoræ diſcrimine ſecta bicorni
Humanæ vitæ ſpeciem præferre videtur.

Cauſam Poëta horum verſiculorum auctor minime eſt aſſequutus, cū ad virtutis, vitiique diſcrimen ſpectare id ſibi perſuaſit. Nec ſane ratio quadrat; non enim dextrum modò cornu ejus in ſummo pateſcit, ſed & ſiniſtrum. Germanus intellectus eſt, quem tradidimus. Ex quo & illud intelligi poteſt, cur impares numeros, qui inter XI, & XXI ſe inculcant, Pythagoras dimiſerit, pari illo, qui eſt XIV, in-

ordinem recepto: qui tamen, utut natura par, hic tamen vi & poteſtate impar cenſendus eſt; nam in eo Hebdomas finit Quod Celſus minime cepiſſe videtur, cùm objicit: *Ab impari ad paris rationem tranſit*.

Sed Hippocrates in his mirum in modum fluctuat, nec ſibi conſtat, ut conferenti Aphoriſmos inter ſe, & eos cum libro περὶ κρισίμων, perſpicue patebit. Suſpectã veritatẽ ipſa inconſtãtia facit. Placet tamen ob ante oculos ponere, quæ habet lib. II. aphor. XXIV. Retinet tres Pythagoræ Hebdomadas, ſed die XVII concludit: prȩterea quamque ipſarum, aſcendendo per tria, dividit in ἀρχὴν, ἐπίδηλον, κριτὴν, ideſt, *initium*, *indicem*, *judicem*, in hunc modum.

Primæ Hebdomadis

Initium I.

Index IV.

Judex VII.

Heb-

Hebdomadis ſecundæ Initium	VIII.	
Index	XI.	Hebdomadis tertiæ Initium.
Judex	XIV.	Index.
	XVII.	Judex.

Neſcio, an ſatis recte magnus Interpres, quo die XIV ſecunda Hebdomas finitur, eodem incipere tertiam Hebdomadam putet, ut tres Hebdomades terminentur vigeſimo die. Reclamat, ni fallor, Hippocrates, cujus hæc verba ſunt: θεωρητὴ δὲ πάλιν ἡ ἑπτακαιδεκάτη. ἄυτη γάρ ἐστι τετάρτη μὲν ἀπὸ τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης. ἑβδόμη δὲ ἀπὸ τῆς ἑνδεκάτης. *Rurſus verò dies decimus ſeptimus eſt attendendus; is enim a quartodecimo quartus eſt: at ab undecimo ſeptimus.* Nec ullam toto eo Aphoriſmo Cous Senex vigeſimi diei mentionem injicit: quem non ita neglexiſſet, utique ſi ad eum uſque tertia Hebdomas excurreret.

Nec ex alio fonte, quàm Pythagoreo, ma-

navit libri IV. aphoriſmus LXI, qui, niſi febrientem diebus imparibus febris dimiſerit, eam ferme reverſuram adſtruit. Quod Galenus concoquere non potuit, cùm & in paribus idipſum accidat. Hæc enim vereor ut ab ulla rerum experientia profecta ſint, & ne potius a ſemel concepta illa opinione de imparis numeri poteſtate & vi.

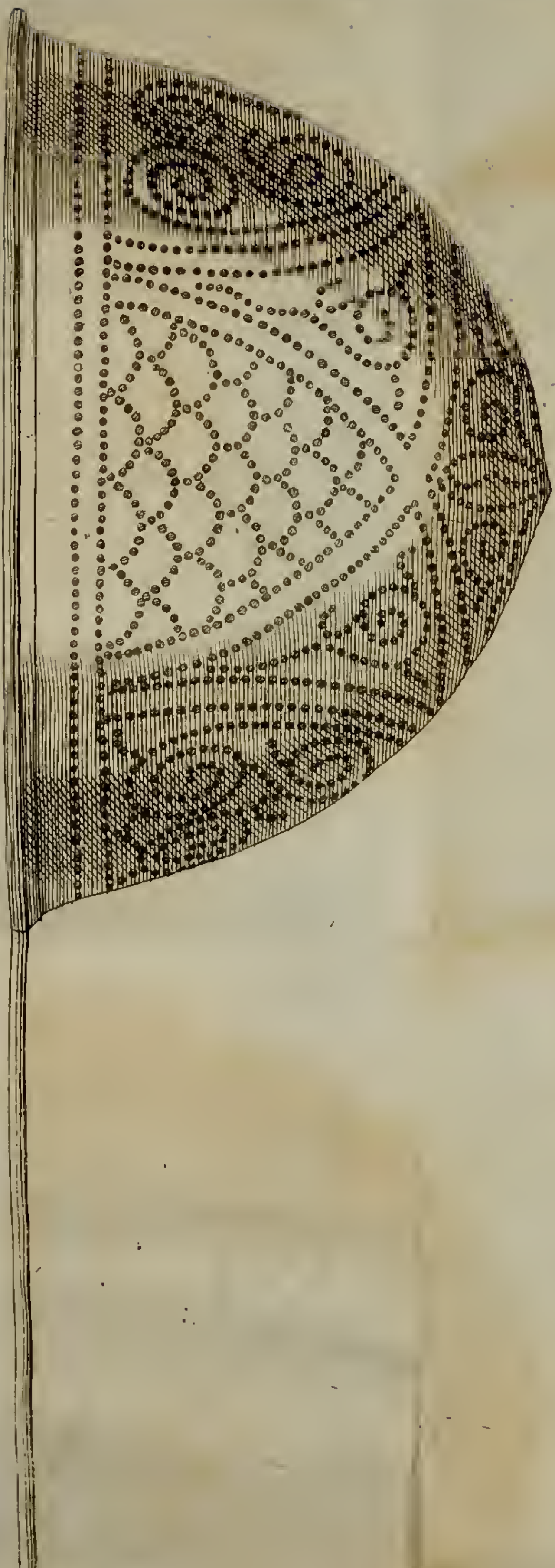
Demum Pythagoram tanti fecit Hippocrates, ut non ejus modò ſententias & ſcita ſectatus ſit, ſed etiam ſermonis, & verborum æmulus videri voluerit. Sane Hippocratis dictio tota Pythagoram olet, conciſa, ſuccoſa, legibus ſimilis. Maximus Tyrius Orat. XV. ἦσαν δέ πȣ καὶ οἱ πυθαγόρȣ λόγοι ἐοικότες τοῖς νόμοις, βραχεῖς καὶ ἐπίτομοι, τὰ δὲ ἔργα μακρὰ καὶ διηνεκῆ. Uſus maxime Pythagoras hac dictione eſt ἐν ὑποθήκαις, eamque imitatum eſſe etiam Epictetum Simplicius in Commentariis monet.

DE

DE COLO
MAYERANO
EPISTOLA
Ad Illuſtriſs. & Præſtantiſs. Virum
D. D. DIDACUM
VINCENTIUM
A VIDANIA,
Regii Sacelli Præſulem, & Gymnaſii
Neapolitani Præfectum.

Theophilus Inſtit. de Teſtam.

Κἂν ἡ τούτων ἄγνοια οὐδένα φέρει κίνδυνον, ἀλλ' οὖν πρὸς ἱστορίαν, καὶ τὸ μαθεῖν πῶς κατὰ μικρὸν προϊόντος ἠμείφθη τοῦ χρόνου, εἰπεῖν οὐκ ἄτοπον.

NUper cùm apud te eſſem, ut ſæpe ſoleo, V.Cl., viſendum antiquitatis monumentum oſtendiſti, non multis abhinc annis proxime Romam repertum. Ejus, inquam, ectypon: quod Marcus Mayer, vir in primis diligens, & bonarum artium ſtudioſus, formis non ita pridem excudit, evulgavitque, & eruditis viris explicandum propoſuit. Id verò eſt inſtrumentum ex ære, rotundum, quod ita cortinæ ritu cavum eſt, ut ſimul mamillę ſpeciem ęmuletur: multiplicibus foraminulis certo, & eleganti diſcurſu totum pertuſum, ut ſi liquorem infundas, nequeat continere, ſed ad guttam tranſmittat. Quocirca ſtatim oculis, & menti Coli cujuſdam imaginem objicit. Eſt manubrio inſtructum, lato, planoque, quatuor omnino ſpatiis diſtincto, in quibus ſingulis variæ cernuntur figuræ arte toreutica extantes, argento exornatæ. Hortatus es, ut ſi quid ad egregium iſtuc monumentum illuſtrandum ha-

haberem, literis conſignarem. Quamvis ſatis intelligam, hæc a nullo aut melius, aut promptius, quàm a te, poſſe explicari, qui omnem antiquitatem tenes; tamen, ne tibi minus audiens videar, cui, ob eum, quo me proſequeris, affectum, plurimùm debeo, non defugiam laborem, & pro viribus deſiderio tuo ſatisfaçere conabor non invitus; eò præſertim, quod iis, quæ dicturus ſum, ipſe viam conſiliis tuis ſtruxiſti. Viſum tibi eſt, quatuor ſpatiorum figuras non ad diverſa tendere, ſed ſimul omnes inter ſe eſſe connexas, ſimulque ad Medicinam referri, quando Cola inter Medicorum maxime, & Seplaſiorum inſtrumenta computabantur. Quod tuum judicium & acutum eſt, &, niſi fallor, verum. Ejus ductum ſequutus, ſine metu erroris, viam ingrediar.

In ſummo manubrii ſpatio; cùm variæ extent variarum rerum figuræ, arboris loti, ſtudioſorum ſellæ, aræ cum primitiis ficuum, & baculo: ea tamen, quæ omnium princeps eſt, & ad quam ceteræ referuntur, Herma eſt. Quid ni? Stat pube tenus ducta, vultu juvenili, ſine brachiis. Hermæ ita ἄκωλοι, & trunci conſpiciebantur plurimi Athenis, ut ex Thucydide

de lib. VI, Plutarcho in Alcibiade, & Cimone, aliiſque notum eſt. Erant etiam Romæ in Circo: quod, ſi recte memini, unus monet vetus Juvenalis Interpres Satyra VIII. *Hermæ*, inquit, *effigies æneæ, aut marmoreæ, ſine manibus, quales videmus in Circo.* Tales pariter ſtatuebantur ubique in Gymnaſiis. Xenocrates.

ἑρμῆς ὠκὺς ἐγὼ κικλήσκημαι. ἀλλὰ παλαίστρῃ
μὴ κολοβὸν χειρῶν ἵστατε, μήδ' ἄποδα.

Hermes ipſe feror pernix. Cur ergo palæſtræ
Et manibus truncum ponitis, & pedibus?

Effingebantur Hermæ pectore ferme quadrato, & tandem in pyramidem inverſam deſinebant: imò quandoque in cippum ad ſpeciem cubi. Nimirum Ariſtophanis Interpreti Herma eſt λίθος τετράγωνος, ἢ κυβοειδής. *Lapis quadratus, & cubiformis.* Ubi *Lapis quadratus* eſt quadrata pyramis, πυραμὶς τετράγωνος, ut loquitur Strabo lib. XVI. Lapis verò *cubiformis* eſt priſma oblongum, planis æqualiter diſtantibus. At non ſemper ita factum eſſe teſtes ſunt veteres Nummi,

mi, in quibus ſæpe Herma thoracem rotundo proximum habet: &, ut partes apte inter ſe conſenſiant, ſuper cono inverſo quieſcit. Hunc reſponſum ſymmetria exigit: & Hero male apud Architectos audit, dum in Automatis ſemel iterumque πίνακι κιονίσκον, ideſt rotunda quadratis ſubjicit. Noſter Herma, cùm teres & ipſe ſit, inſidet tamen non cono, ſed cylindro, aut columellæ. Quod notabunt ſtudioſi; non enim alibi obvium.

Hæc ita efformata eſt, ut vetuſtiſſimam columnarum ſpeciem ante oculos ponat; eſt enim ſine capitulo, & ſine toro: quanquam ei baſim inæquales plinthides duæ faciant, minor majori ſuperimpoſita. Rudi enim, & adhuc, ut ita dicam, vagiente Architectura, nullum majus ſtudium columnis impendebatur, quàm ut in puros cylindros evaderent. Et primùm in Epheſiæ Dianæ æde columnis capitella addita, ſubditaſque ſpiras Plinius auctor eſt.

Poſſet hanc de Herma interpretationem labefactare lorica ſquamis conſerta, qua noſtra hæc effigies induta eſt: poſſet haſta, quam ad dexteram partem habet, oblique poſitam, tanquam ſi manu teneretur. Quid hæc cum Herma?

ma? Non eſt ignotum tibi, Vir doctiſſime, veteres ſæpe ex pluribus Diis, varias ob cauſas, unum ſignum confeciſſe. De omnibus non eſt hìc dicendi locus: quædam de Herma produxiſſe ſit ſatis. Jungebant ei aliquando, & veluti inſerebant Venerem ita, ut duo in unum abirent: & hanc *Hermaphroditen* nuncupare poſſumus. Interdum Herculem: quod ſignum *Hermeraclam* Tullius vocat. Nonnunquam immiſcebant Minervam, & dicta fuit *Hermathena,* ut hæc noſtra eſt; nam corporis truncus dimidiatus, ſine lacertis, Hermam effingit: lorica, & haſta, Minervam: vultus juventa decorus, ſatis utrique aptus.

Viſum veteribus eſt, hæc duo numina miſtis corporibus jungere, non ſine gravi de cauſa. Nempe, ut monitos nos facerent, ſapientiam, cui Minerva præſidet, & eloquentiã, cujus auctor Mercurius habetur, alterã ab altera vim & ornamentum capere, nec niſi invitas ſegregari. Eloquentiſſimum fuiſſe Democritum conſtat. Platonis in dicendo elegantia, cui non nota? Ariſtoteles aureum orationis flumen fundere dictus eſt. Et nominatim de Academicorum philoſophia teſtatur Cicero, cujus hæc

verba . *Nam cum hoc genere philoſophiæ, quod nos ſequimur, magnam habet Orator ſocietatem: ſubtilitatem enim ab Academia mutuatur, & ei viciſſim reddit ubertatem orationis, & ornamenta dicendi*. Locus eſt in libro de Fato, ſtatim initio. Quocirca ipſe Cicero inter cetera Academiæ ſuæ ornamenta, quam non ita procul a Bajis erexit, Hermathenam dedicavit. Nam ita ad Atticum. *Quod ad me de Hermathena ſcribis, per mihi gratum eſt, ornamentum Academiæ proprium meæ; quòd & Hermes commune omnibus, & Minerva ſingulare inſigne ejus Gymnaſii*. Et ut Cicero in Gymnaſio, ita alii in Bibliothecis Hermathenam dicabant; nam ea eſt *Media Minerva*, cujus meminit Juvenalis Satyra III.

Hic libros dabit, & forulos, mediamque Minervam.

Nec tamen inficias eo, non Hermathenam ſemper, ſed interdum Athenam in Bibliothecis, & Gymnaſiis poſitam. Plinius lib. VII. cap. LIIX. *Indicio erit Delphica tabula antiqui æris, quæ eſt hodie in Palatio, dono Principum*

Mi-

Minervæ dicata in Bibliotheca. Salvianus lib.VIII. *Colitur & honoratur Minerva in Gymnaſiis.*

Similem huic noſtræ imaginem exhibet ex veteri Nummo Jacobus Spondius in Miſcellaneis eruditæ antiquitatis. Ea eſt προτομὴ adoleſcentis,brachiis trunca, turbini inverſo innixa, cum haſta ad dextram. Hanc ipſe Hermam eſſe docet. Minus recte; nam cum ea nihil commune haſta poteſt habere, niſi Hermathena ſit. Duobus diſcernuntur: quòd noſtra loricam habet: hæc cùm ea careat,caput floribus coronatum gerit. Sed diſcrimina hæc alicujus momenti non ſunt; nam haſta ipſa per ſe ad Minervam indicandam ſatis eſt: & corona pro colentium arbitrio ſigna aut ornat, aut ab iiſdem abeſt.

Quædam de Hermis omnifariam ex Nummis, Gemmiſque diſcimus,quæ in libris fruſtra quæras: ut illud eſt,non ſemper hæc ſigna brachiis defeciſſe; nam Hermathena interdum ea habet,ut in Nummo Hadriani, quem Ful.Urſinus produxit. Viſitur in eo Virgo mammis ſororiantibus,deſinens in metam inverſam:galeam capite geſtat, brachio ſiniſtro clypeum

ſubſti-

ſubſtinet, dextra manu haſtam. Ita Hermeraclas ſine brachiis eſt in Gemma Leonardi Auguſtini: apud Spondium iiſdem non deſtituitur. Herma ipſe, qui paſſim ab auctoribus brachiis abſciſſis deſcribitur: quare Strabo lib. xv. inter Indorum dona ad Cæſarem, hominem lacertis a natura truncum, *Hermam* appellat: ἑρμᾶν ἀπὸ τῶν ὤμων ἀφῃρημένον ἐκ νηπίου τοὺς βραχίονας. Quæ ita explicat Dio Caſſius lib. LIV. μειράκιον ἄνευ ὤμων, οἵους τοὺς ἑρμᾶς ὁρῶμεν. Ipſe, inquam, apud eundem Auguſtinum Tom. II. Gemma XIII. ſiniſtra caduceum geſtat: dextram ſub pallio latentem pectori applicat.

Sed de his plus ſatis: jam ceteras, quæ circa Hermathenam, figuras perſequemur. Ante eam ſtat Ara. Earum aliæ ex cylindro conſtant, quæ frequenter in Nummis occurrunt. Quædam ex priſmate quadrangulo, quaque ex tribus dimenſionibus inęquali, ut erant aræ vetuſtiores, & maxime Jonicæ, de quibus Nicomachus lib. II. ἀριθμητικῆς. Nonnullæ cubicæ ſunt, ceu hæc noſtra: habetque ſuam βάσιν, & κορυφήν. Hæc dicta volui, ne quin ara ſit, dubitemus. Omitto aras ruſticas, ideſt lapidem quemcunque ex deſtinatione ſacrificantis electum. Super

per ea ſunt tres, ut videntur, ficus: juxtà jacet baculus. Hæc quid ſibi velint, anxie quærendum ne ſit, facit Suidas, qui maxima ex parte interpretatur in voce ἑρμαῖον. Docet, fructuum primitias Hermis offerri ſolitas, quæ prędę viatoribus cedebant. ἑρμαῖον. τὸ ἀπροσδόκητον κέρδος, ἀπὸ τῶν ἐν ταῖς ὁδοῖς τιθεμένων ἀπαρχῶν, ἃς οἱ ὁδιπόροι κατεσθίουσιν. *Hermæum eſt inſperatum lucrum, ab illis primitiis, quæ Hermis apponuntur in viis, quas viatores edunt.* Et viatores indicat poſitus juxta aram baculus, quem longam viam ingreſſuri, ut procedendi laborem minuant, ſecum habere ſolent.

Nec eſt, cur miretur quis, Hermathenam in viis collocatam, eique primitias oblatas; nam quæ ſimplici Hermæ, eadem & Hermæ cum altero Deo confuſo tributa fuere: quippe Hermeraclam quoque in viis poſitum, primitiiſque cultum ex veteri Epigrammate diſcimus. Carmina, quæ huc faciunt, ita habent.

ἄμμες ὅρων φύλακες διςςοὶ θεοὶ, ὧν ὁ μὲν ἑρμᾶς,
 οἶον ὁρῇς μ', οὗλος δ' ἅτερος ἡρακλέης.
ἄμφω μὲν θνατοῖς εὐάκοοι, ἀλλὰ ποθ' αὐτοὺς
 αἴτ' ὠμὰς παραθῇς ἀχράδας, ἐσκέκαφεν.

Ideſt: *Duo nos Dii finium cuſtodes ſumus,*

quo-

quorum alter Hermes, qualem me vides, alter Hercules: ambo mortalibus faciles præbemus aures. Sed ſi acerba nobis appoſueris ſylveſtria pyra, devoravit. Ita emendat Salmaſius ad Inſcriptionem Herodis Attici: at de Hermeracla nihil cogitans, de Diis συμβώμοις accepit, quales in viis, & finibus ſtatutos non legimus. Illa certe admonitio, ſe duos eſſe Deos, ſatis unum ſignum extitiſſe demonſtrat.

At cur primitiæ ex ficubus? Ex his, quæ in manubrio ſculpta ſunt, quædam ad ambos hos Deos pertinent, ut arbor loti, ſella: alia privatim ad Minervam, ut cerva, ſues, de quibus deinceps dicemus: nonnulla ſolum Mercuriũ reſpiciunt, ut primitiæ. Hæ non ſine cauſa ex ficubus; nam Mercurius palæſtræ auctor fuit, qua feros hominum cultus formavit, ut apud omnes conteſtatum eſt. Palæſtritæ verò olim ficubus veſcebantur, ſed ſiccis, quæ paniſque ſimul & obſonii vices implerent; carices enim, ut concoctu difficiles, ita corpus vireſque adjuvant: diuque ſaturos athletas tenebant, ne quando inter concertandum eſurirent, ut Plinius, & Rufus apud Oribaſium auctores ſunt. Emendandus Suidas in voce ἰσχάς. πρὶν ἢ δοθῆναι τὴν

χρεω.

κρεωφαγίαν τοῖς ἀθληταῖς, ἔχρωντο τῇ ἰσχάδι. Ita legendum, non τοῖς ἀθηναίοις. *Athletæ*, inquit, *antequam eis carnes concederentur, caricis utebantur*. Nam Pythagoras Phliaſius Gymnaſta, ſeu, ut quidam rentur, Alipta, primus Eurameni Samio carnes appoſuit. Et apud Rufum πυθαγόρας legendum, non γόρας. Quod Mercurialem decepit. Quin credimus, his de cauſis Mercurio ficus oblatas? Nec contrà facit, quòd virides cernantur; nam cùm primitiæ ſint, utique ſiccę eſſe non poſſunt.

Hæc eſt noſtra conjectura, cujus adhuc me non pœnitet. Si cui tamen arrideat, alluſum ad ficus ab Ægyptiis in die feſto Mercurii eſitatas, non repugno. Hi enim quotannis, XIX die menſis Thoth, ſacra ei Deo celebrantes, mel & ficum edebant, ea voce addita, γλυκὺ ἡ ἀλήθεια, *dulcis veritas eſt*. Narrat Plutarchus in libello de Iſide, & Oſiride.

Aliud ſibi vult arbor, quæ pone Hermathenam ſurgit. Nempe eos, qui ſemel ſapientiæ, & eloquentiæ ſtudia deguſtarunt, ea dulcedine illectos, illis perinde adhærere, ceterarum rerum oblitos, atque Ulyſſis ſocios loto. Nam, ſi recte attendamus, non alia a loto ea arbor eſt.

Ita fateri cogunt ſpectanda arboris proceritas, & poma parva, rotunda, e longioribus pediculis dependentia; nam loti fructus eſt ἡλίκος κύαμος, *quantus faba*, ut Theophraſtus loquitur: & capiendus eſt de faba Græcorum, puſilla, in orbem ducta: quod explicat Dioſcorides, inquiens: καρπὸν δὲ φέρει (ὁ λωτὸς) μείζονα πεπέρεως: *Fructum fert lotus pipere majorem*. At hæc poma in noſtra arbore rara sũt, nec gemina; ut fatendum omnino ſit, eam non effingere lotum Libycam, in qua fructus denſus eſt, &, myrtarum ritu, pari ſerie a ramis dependet. Theophraſtus. φύεται δὲ καθάπερ τὰ μύρτα, παράλληλα. πυκνὸς ἐπὶ τῶν βλαστῶν. Hæc longe abſunt a noſtra: quæ ea propter erit lotus Italica, cujus fructus habent ceraſorum inſtar. Plinius: *Naſcitur* (fructus) *denſus in ramis, myrtorum modo, non ut in Italia ceraſi*. Ita frequenter pro cœli, ſolique ingenio plantæ non ſemper eædem ſunt, ſed variant. Cogunt etiam fateri folia, in quibus ut ut varie ſculptor luſerit, quædam tamen ad imitationem naturæ repræſentavit, ideſt ilici ſimilia fecit. Libuit hæc quàm breviſſime percurrere, non ſine operæ pretio; jam enim ſenſus dicti Pliniani de Italica loto inclare-

re-

reſcit. Hoc Plinius monet, fructus in ea non pendere ab alis geminos, pareſque, ut in myrto, & loto Libyca: ſed nullum ſervare ordinem, ut in ceraſo. Ita noſtræ ſculpturæ lotus evincit, quæ evincit & illud, a vero nõ aberrare, quicunque Italicam lotum eam eſſe plantam cenſent, quæ vulgi ſermone a baccis, baccarumque forma, *Perlaro*, & *Bagolaro* appellatur; nam ſi hujus noſtræ ἰκόνα cum illa conferas, ſtatim eandem plantam eſſe deprehendes. Si non aliunde, certe ex hoc uno præclarum iſtud vetuſtatis monumentum ſalvum ad nos perveniſſe jure merito gratulamur.

Demum ante Hermathenam cernere quoque eſt inſtrumentum exprimens minuſculam aſpirationis literam. Putem, ſellam eſſe, cui inſidentes ſtudioſi, in Gymnaſiis, & Bibliothecis coram Hermathena literis, & lectioni vacabant. Affirmat hanc ſententiam vel maximè Spondii Nummus, quem diximus, ubi Hermathenæ coronatæ aſſidet vir, habitu philoſophico, intentis oculis percurrens tabulas, quas utraque manu ſubſtinet.

Recte hactenus, inquies. Sed pertinetne Hermathena ad Medicinam, cujus uſui Cola

inſerviebant? Pertinet ſane: & ita, ut nihil magis. Quippe Mercurius medicinam fecit, eamque multis inventis promovit, ut Ægyptii, Græcique pariter teſtantur. Ægyptii complures a Mercurio editos de Medicina libros habebant, quorum alii Pharmaceam tradebãt, alii Chirurgiam: in quibuſdam de Anatome, & de Morbis agebatur. Hos *Sacerdotales* dictos ſoli Paſtophori ediſcebant, ut fuſe Clemens Alexandrinus perſequitur. Græci eum Saluti contubernalem fecerunt. τὴν ὑγείαν αὐτῷ συνῴκισαν, ut Phornuti verba ſunt. Neſcius non ſum, hæc ab ipſo non ad medicinam, ſed ad ſermonem trahi, nobis impertitum, ut omnibus proſimus. Sed hæc ratio & coacta eſt, & friget. Certe nihil hac tanta ſubtilitate opus erat, quando id ſimplicius, & verius de Mercurii medicina accipi & poteſt, & debet. An de ea nihil Phornuto inauditum? Meminiſſet ſaltem ab eo inventum moly, quæ ruta ſilveſtris eſt, linozoſtin, crocum, aloën. Præterea Meleager Syriacam nardum a Mercurio mortalibus commonſtratam prodit in Corona Pancarpia:

καὶ μὲν ᾗ συρίην παχυότριχα θήκατο νάρδον,
ὑμνοθέταν ἑρμῦ δῶρον ἀειδόμενον.

Et Syriam nardum ſpicis intexe comãtẽ:
Pẽniger hanc nobis donat habere Deus.

Orpheus etiã, ſeu quiſquis ille eſt, qui de Lapidibus ſcripſit, vetuſtus ſane auctor: is lapidum medicinam Mercurio tribuit: & nominatim Coralii vires ejus beneficio innotuiſſe canit:

κυράλιον θνητοῖσι φέρων πάρεν ἀργειφόντης.

Hujus ſcientia medicinæ enituiſſe pariter Minervam memorat, quę in ea Herculem erudiverit. Romæ in v Regione templum Minervæ Medicæ dedicatum ex P. Victore cognoſcimus: ita a medendo dictæ, non a Medis. Quod Panciroli ſomnium eſt, aliud nihil. Ad eam ſine dubio alluſit Ovidius, cùm Medicos hortatur, ut de ſuis muneribus etiam Minervę offerant, Faſt. III.

Vos quoq; Phœbea morbos qui pellitis arte,
Munera de veſtris pauca referte Deæ.

Ita apud Atticos colebatur ἀθηνᾶ ὑγίεια, & ἀθηνᾶ παιωνία, de quibus Pauſanias. Et hæc pauca velu-

luti extremo digito attigiſſe ſit ſatis; fuſius enim de his in libris de Origine, & progreſſu Medicinę a nobis diſputatum eſt, quos, ſi Deus dabit, propediem edemus.

Proxime in manubrio Coli ſequuntur duo alia ſpatia, in quorum primo cęlata eſt cerva, a partu humi procumbens, & hinnulus, qui a tergo deſcendens, ſe dirigit ad mammas: in altero ſtant duo ſues, qui diverſi abeunt. Suſpicor, hæc omnia ad Minervæ medicinam referri. Ei acceptam ferimus herbam argemonem, ita ſilveſtri papaveri ſimilem, ut qui alteram viderit, ambas ſe noſſe credere poſſit. Ea fertur uſa, ut ſuibus opitularetur. Plinius lib. XXIV. cap. XIX. Quocirca inter evellendum Herbarii quidam dici mandabant: *Hæc eſt herba argemone, quam Minerva reperit, ſuibus remedium, qui de illa guſtaverint.* At a quo tandem morbo ſues hac herba convaleſcunt? Non id explicat Plinius. Sed omnino de angina capi debet: quo maxime morbo ſues tentantur, & cujus Plinius paulò ante meminerat.

Non omiſerim, ſupra ſues neſcio quæ conſpici, figura ovata. De glandibus ſuſpicionem mo-

movere poſſent, niſi ineptum eſſet, eas ita in aëre pendentes facere. Quid igitur? Potius eſt, ut ſint capitula argemones, quæ, ut rhœadis, oblonga ſunt. Poſſent etiam videri argemones calyces, qui antequã aperiantur, & ipſi ad ovi ſpeciem vergunt. Interim cauliculis, a quibus dependebant, vel ob vetuſtatem attritis, vel ob exilitatem non ſatis conſpicuis.

Cerva enixa appoſita eſt ob munus obſtetricis, quo delectabatur Minerva; nam ipſa eſt, quæ Latonæ enitenti aſſedit, ut proditum ab Ariſtide oratione ad Minervam. Et ei rei indicandæ electa præ ceteris brutis cerva eſt, quæ poſt partum medicinis ſibi conſulit; nam ſeſelim edit. Haud me latet, hæc aliter a Cicerone tradi libro de Natura Deorum ſecundo: *Cervæ*, inquit, *paulò ante partum perpurgant ſe quadam herbula, quæ ſeſelis dicitur*. Hæc tamen ſtare non poſſunt; nam ante partum omnis purgatio ob abortionis periculum noxia eſt. Exhibent quidem paſtores in potu capris, ceteriſq; pecudibus ante partum ſeſelim, ſed non ut ipſæ purgent ſe, imò ut ita facilius ſuos fœtus enitantur. Dioſcorides de ſeſeli Maſſilitano. δίδοται δὲ καὶ αἰξὶ

καὶ

καὶ τοῖς λοιποῖς κτίνεσι πρὸς εὐτοκίαν ποτόν. Sed dicere ſi licet, quod ſentio, credere par eſt, Ciceronem ſcripſiſſe, aut certe ſcribere voluiſſe, *Paulò poſt partum:* ut qui ſine dubio ante oculos habebat, quæ de cervis Ariſtoteles narrat, eas poſt partum ſeſelim eſſe. Hoc enim faciunt, ut ſe perpurgent. Verba e libro IX. Hiſtor. anim. hæc ſunt. ὅταν τέκῃ ἐσθίει τὸ χορίον πρῶτον. καὶ ἐπὶ τὴν σέσελιν δὲ τρέχουσιν. *Ubi peperit, fœtus involucrum edit primùm: tum ad ſeſelim currunt.* His Plinius neglectis, & Ciceronis ſcriptura deceptus, rei falſæ falſam cauſam reddidit lib. VIII. *Feminæ autem ante partum purgantur herba quadam, quæ ſeſelis dicitur, faciliore ita utentes utero.* Aliò eum vocare debebat facilis, & aperta ratio. Nam ſeſelim ſi ederent cervæ ante partum, conſtaret abunde non ad εὐφορίαν, ideſt ad uterum facile gerendum: ſed ad edendos feliciter fœtus ea veſci, ſive πρὸς εὐτοκίαν. Ita facile error ex errore propagatur; nam illud potiſſimùm attendere opus erat, quod caput rei eſt, cervas ante partum ad ſeſelim non ire, quamvis ea parturientibus proſit, ut celerius pariant. Nullusdum enim id obſervavit: neque Ciceronis

fe-

feſtinationi, ſi modò is ita ſcripſit, credendum eſt, ſed Ariſtotele teſte ſtandum, cujus ille hiſtoriam referre in animo habebat. Et hactenus de hac controverſia, quæ Dalecampium, Bodæum, Salmaſium, Bochartum tantopere exercuit.

Manet nos ultimum ſpatium, quod eſt ad Manubrii calcem. In eo extat Pan arbori pomiferæ innixus, vultu triſti, qui dextra manu poſt tergus rejecta, ſiniſtram porrigit hirco, qui in pedes poſteriores erectus, fronte coniſcat. In medio jacet humi fuſa ſyringa ſeptem diſparibus calamis compacta, cui incumbit Copiæ cornu fructibus onuſtum. Aperta in ſpeciem omnia; ecquis enim hæc prima facie ſtatim ſe non interpretaturum recipiat? Aggreſſis tamen non ita facile ſingula ex voto procedent. Saltem, niſi conjectura aſſequi tentemus, fruſtra alias omnes rationes inibimus. Mihi ea animo ſedet ſententia, hæc non ſine aliquo ad Mercurium reſpectu, qui in hircum mutatus Pana genuit, συμβολικῶς debere accipi, & morbos, præcipue febrim, demonſtrare, quibus æque homines & bruta appetuntur, maxime per Autum-

num: unde opis medicæ neceſſitatem colligere liceat. Hircus enim febrem deſignat, qua cum toto caprarum genere, ut veteribus traditum, perpetuò tenetur. Plinius lib. VIII. cap. X. *Auribus eas ſpirare, non naribus, nec unquam febri carere, Archelaus auctor eſt*. Vereor, ne Plinius memoriæ lapſu erret, dum de caprarum febre Archelaum ſcripſiſſe tradit, qui de ſpiratione ſola per aures loquutus eſt, ut ex Varrone intelligimus lib. II. de R. R. Alcmæo quoque Crotoniata capras ſpirare κατὰ τὰ ὦτα voluit. Quod Ariſtoteles verum negat de Hiſt. anim. lib. I. Hæc differere ſubtilius hujus loci non eſt. Nec quod de febre dicitur, facile conceſſerim. Decepit nimirum veteres capris uberior inſitus naturalis calor, qui pulſu venarum celeri, ac frequenti febris ſpeciem exhibet. Eam ob rem Cajus quoque Mœcenas continenter febre vexari putabatur. Non id morbus erat, ſed naturalis quidam corporis habitus: in Mœcenate ſingularis: in capris totius generis. Et immeritò Varro venditores reprehendit, quòd ſanas capras præſtare auderent: *De emptione aliter dico, atque*

ſit,

ſit, quòd capras ſanas ſanus nemo promittit, nunquam enim ſine febri ſunt. Quidvis ut ſit, ex hoc factum eſt, ut capra Æſculapio ſacrificaretur. Servius in Georg. II. *Capra Æſculapio* (immolatur) *qui eſt Deus ſalutis, cùm capra nunquam ſine febre ſit*. Factum quoque eſt, ut hircus febrim hìc demonſtret, qui videtur cornibus minitari, & impetum facere in Pana, ideſt in homines, feraſq; quos Deus ille δίζωος, & duplicis naturæ particeps, repræſentat: & quibus, ut veterum quidam contendunt, ſine febre mori non contingit. Pan velut periculi ſecurus, dextra in tergus rejecta, ſiniſtram extendit deliniturus hircũ. Quæ eſt mortalium negligentia non minus in vitandis, quàm in depellendis morbis. Et quidem ſe morbo implicitum eſſe, Pan duobus oſtendit: primò vultu triſti, contra quàm ejus natura ferat, quem ſemper hilarem vetuſtas fecit. Homerus in Hymnis ἡδυγέλωτα, *ſuave ridentem*, apppellat: deinde ſyringa abjecta, quaſi innuat, procul a ſe corporis harmoniam habere: nam ſanitas harmonia eſt, & ſoluta in animantibus harmonia, ipſam ſimul naturam diſſolvi, Plato in Philebo teſtatur:

λέγω τοίνυν τῆς ἁρμονίας μὲν λυομένης ἡμῖν ἐν τοῖς ζώοις, ἅμα λύσιν τῆς φύσεως γίγνεσθαι. Arbor demum pomifera juxta Pana ſurgens, & Copiæ cornu, quod ſyringam premit, Autumnum indicant: quo anni tempore morbi ferocius, & frequentius ingruunt,& regnant, cùm ob intemperiem, & repentinas aëris mutationes, tum etiam præ copia fructuum. Febres maxime quartanas, & erraticas hominum vitam per id tempus invadere,notat Hippocrates lib. III. aph. XXII. Uno verbo, mortes frequentes ſunt. Juvenalis Sat. X.

> *Quot Themiſon ægros autumno occiderit uno.*

Dextrum Panis brachium poſt tergus revolutum in memoriam revocat nobile illud Muſivum, quod Lugduni repertum anno CIƆDCLXX, evulgavit Spondius; nam & in eo expreſſus eſt Pan, qui ſiniſtram manum poſt tergus abſcondit, dextram verò ad alatum puerulum extendit, eum prenſurus in humero: qui contrà in ipſum utramque dirigit: ambo alter ad alterum inclinati. Multa vir doctus pro explicatione conatur: tandem

le-

lectorem magna expectatione erectum; deſerit. At non difficile erat videre, ob oculos poni Panis & Amoris luctam, ad quam ipſi eo geſtu ſe accingunt. De ea lucta meminit Servius ad Eclog. II. *A poëtis fingitur* (Pan) *cũ Amore Deo luctatus, & ab eo victus.* Et eò reſpicere Virgilii illa opinatur, *omnia vincit Amor*; nam πᾶν, cui proxime accedit πὰν, eſt *omne*. Stat Pan vultu irriſoris, ut qui pro nihilo habet Amorem, puerum, ad id pugnæ genus rudem: in tantum, ut cum eo ſolùm dextra manu ſe luctaturum ſpondeat, dum alteram in tergus rejicit. Momentum non leve huic conjecturæ addit adſtans vir, qui dextra manu extenta cohortatur colluctantes, ipſiſque animos facit: ſiniſtra palmæ ramum habet, præmium victori. Eſt enim βραβευς. Spectatrix aſſiſtit ex altera parte Hermaphrodite, ideſt Venus trunca, ſine lacertis, inſtar Hermę, turbini inverſo impoſita, oculis ad pugnam converſis. Ubera habet extantia, caputque variis redimiculis, vittiſque ornatum. Illuſtre ſane vetuſtatis monumentum, dignum quod hìc a nobis explicaretur.

Et hæc de Coli Manubrio, quantum con-

je-

jectura aſſequi potuimus, ubi nihil eſt, quod omiſſum a nobis quis queri poſſit. Proximum eſt, ut aliqua de ipſo inſtrumento dicamus; nam Cola varii generis cùm fuerint, inſpiciendum eſt ad quem potiſſimùm noſtrum iſtuc fuerit delectum.

Erant Cola in œcis, & cœnaculis pro vino refrigerando. In deliciis olim fuit, vinum cum nive, glacieve miſtum ebibere. Interdum enim nivis fragmina in cyathum immiſiſſe, argumento ſunt hæc Calliſtrati in Symmictis. Τῶν οἰνοχόων τοῖς ἄλλοις μισγόντων εἰς τὸ πολὸν χιόνα. *Qui erant a poculis nivem ceteris in potum miſcentibus*. Quod videns Simonides poëta, unus ex convivis, ſibi non ita miniſtrari ex tempore conqueſtus eſt:

ἔν τις ἐμοί γ' αὐτῆς χεέτω μέρος. οὐ γὰρ ἔοικε
θερμὴν βαςάζειν ἀνδρὶ φίλῳ πρόποσιν.

Et mihi ſis cyatho glaciei infundito micã;
Non ſatis ex merito pocula calda dabis.

Et id *vinum cum nive miſtum* vocat Strattis in Ψυχαςαῖς. οἶνον χιόνι μεμιſμένον. Habes apud Athenæum lib III. Uſurparunt etiam Arabes, & meminit Aben Sina I. Fen. II. cap. XVI.

Ho-

Hodie Perſas glaciei fruſtula cum vino, aut aqua in phialam indere Petrus Vallenſis teſtis oculatus eſt.

Interdum vinum per mediam nivem tranſire cogebant: ad eamque rem paratum habebant Colum nive oppletum. Itaque affuſum vinum per nivem ſibi viam faciens, ex Coli foraminulis unà cum nivis tabe exiliebat, ceſſurum in potum ſitientibus. Vinum utro vis modo paratum ægrotantibus quandoque præbebant. Nam ita accipiendus Cœlius Aurelianus, ubi de vinis cardiaco dandis: *Mediocriter* (inquit) *miſta cum aqua frigida, ac recenti, vel nivium liquore.* Raſis quoque, & Aben Sina aliis in morbis potandam nivium tabem præcipiunt.

Non diffiteor, nivem aliquando in lintea immiſſam: at his non *Coli*, ſed *Sacci nivarii* nomen erat; etſi enim *colandi* verbum generale ſit, *Coli* tamen nomen a *Linteo* diſtinguitur: & confundi niſi magno errore non poſſunt. Martialis in Apophoretis diſt. CII. cui lemma, *Saccus nivarius.*

Attenuare nives norũt & lintea noſtra:
Frigidior colo non ſalit unda tuo.

Duo nos docet,& ſaccum nivarium fuiſſe ex linteis, non ex aluta,aut vimine, cùm ait,*lintea noſtra*: & ei non impertitum nomen Coli, a quo ſegregat in illis, *frigidior colo*. Erat enim Colum nivarium ex ære, aut argento in ditiorum tricliniis, ut idem Poëta monet diſticho præcedenti,ubi *Colum nivarium* ita loquitur.

Setinos moneo,noſtra nive frange trientes;
Pauperiore mero tingere lina potes.

Hæc ferme nota; illud fortaſſe hactenus ignoratum, Cola crateri, aut cyatho fuiſſe impoſita, ut vinum per nivem ἀμέσως in poculum, quo bibebant, exiliret; ita enim amoto Colo frigidius ſorbebatur. Quare parabantur Cola ejus magnitudinis,ut calici per interiorem oram poſſent committi. Apud Pollucem hæc leguntur lib.VI. cap. II. ἐν μέν τοῖς δημιοπράτοις καὶ ἠθμός τις ἐπὶ κρατῆρος πέπραται. *In publicis auctionibus etiam Colum ſuper cratere venditum fuit.* Colum nempe nivarium, non

Co-

Colum prælorum, ut abſurde explicat Henr. Stephanus. Colum prælorum eſt corbis. quì verò corbis ſuper cratere? Huc etiam faciunt illa Hellanici in Ægyptiacis: αἰγυπτίων ἐν τοῖς οἴκοις κεῖται φιάλη χαλκῆ, καὶ κύαθος χαλκοῦς, καὶ ἠθάνιον χάλκεον. *In Ægyptiorum œcis eſt phiala, cyathus, & colum* (ſeu mavis, *exiguum colum*) *ex ære omnia*. Fluctum in ſimpulo movet Caſaubonus ad Athenæum lib. XI. cap. VI, cùm dubitat, an hìc ἠθάνιον colum ſit. Cur ità? nempe, quia inter pocula ab Hellanico computatur. Fac ita eſſe; quid tum? an non Colum nivarium in poculorum cenſu eſt? Pomponius in L. in argento. D. de auro, & argento legato. *In argento potorio utrum id dumtaxat ſit, in quo bibi poſſit: an etiam id, quod ad præparationem bibendi comparatum eſt, veluti Colum nivarium, & urceoli, dubitari poteſt. Sed propius eſt, ut hæc quoque inſint.* Viſum eſt ICto Colum nivarium in numero poculorum eſſe: cur idem Græco Hiſtorico videri non potuit? qui illud cyatho conjungit, cui imponi moris erat: ut & phialæ, ex qua vinum diffundebatur, ut per Colum nive plenum in cyathum ſpargeretur.

Et ecce metalla, ex quibus Cola nivaria fundebantur; nam alii ex argento habuerunt, ex ære alii. Hoc cognoſcimus ex Hellanico, illud ex Pomponio. Hodie lautiores calicem duplicem ex uno argento ductum ſibi parant, mediamque interſerunt nivem, tum affuſum vinum ſine ulla nivis tabe bibunt.

An ad hunc uſum comparatum credimus Colum noſtrum, ut & ipſum inter Cola nivaria ſit? Multa ſunt, quæ ab hac ſententia revocant. Primò nimia ejus magnitudo, quæ facile poculum quodcunque excedit; eſt enim ſeptunce latum, altum triente: ſcilicet utraque menſura ab ora inferiori accepta. Quod poculum huic Colo excipiendo eſt? niſi forte Cyclopis κισσύβιον ſit. Deinde, quòd in manubrii ſculptura nihil omnino cernere ſit, quod ad vinum, & convivia trahere poſſis. Simili de cauſa nec pertinebit ad Cola culinaria, quæ memorat Chryſippus Tyaneus in Artocopico. is deſcribens placentæ genus, quod *Catillum ornatum* Romani vocabant, ait: ἢ ἔψε εἰς ἔλαιον θερμότατον, εἰς ἠθμὸν βαλὼν τὰ καταπεκομμένα. *Et coquito in oleo ferventiſſimo, fru-*

fruſtulis in Colum conjectis. Ita nec pertinebit ad Cola ruſtica, quæ non erant, niſi corbes, per quos vinum liquabatur, ut Grammatici explicant illa Virgilii Georg. II.

---- Tu ſpiſſo vimine qualos,
Colaque prælorum fumoſis deripe tectis.

In quo etiam genere erat *Saccus vinarius*; quanquam hunc in cœnaculis quoque fuiſſe pro vino caſtrando indicat Martialis libro II, ubi de apparatu cœnæ pro Tongilio ægrotante, hæc habet.

Cœcuba ſaccentur, quæque annus coxit Opimi
Condantur parco fuſca Falerna vitro.

Recte omnino, Vir Clariſſime, exiſtimas, noſtrum Colum in Medicorum ſupellectili fuiſſe. Colabant enim Medici non modò per linteum, ſed etiam per Colum: utrumque duplicem ob cauſam, vel ut ſuccus liquidus legeretur, recremento in fundo ſubſidente abjecto: vel contrà, ut materia exucca poſſet reponi, humore inutili expreſſo. Quæ & per ſe clara, & in veterum Medicorum libris obvia, teſtem

non deſiderant. Linteorum maxime erat uſus, ubi ſucci liquidiſſimi expetebantur. Marcellus Empiricus cap. VIII. de xerocollyriis: *Ut liquidius facias, deinde per linteolum delicatum colabis*. Fuit, cùm nihil penſi habuerunt, per linteum ne, an per colum eliquaretur. Scribonius Comp. ult. *Colantur per linteum, vel ex junco factum de induſtria colum*.

Habes jam Colum Medicum ex junco. Et quidem, quod meminerim, nuſquam apud Medicos Coli metallici expreſſa mentio occurrit, ſed ex junco, & palma. Quin verò pro eo poſſit ex ære, ut noſtrum eſt, vel ex argento, ut apud quoſdam diligentiſſimos Seplaſiarios vidimus, ſubſtitui, vix eſt ut dubitem. Scilicet, ſi Colum prælo ſubjiciendum non ſit: ad quam rē vaſe textili opus eſt. Ita Columella ex olivis in fiſcinam conjectis oleum elicit. Ægyptii ſemina ricini in ſportulam incluſa torculari premebant, ut apud Dioſcoridem, & Actuarium extat.

Erat apud Medicos Colum in uſu ad plura, ſed præſertim ad vina medicata, quæ Plinius *factitia* appellat, & ad unguenta. De vinis hiſce ſermonem inſtituens Dioſcorides, ſæpe

τῦ διυλίζειν, & ἀπηθεῖν mentionem injicit: at de vaſis genere, quo hæc percolatio fieret, nobis divinandum reliquiſſet, niſi aliorum ſcripta, quod ipſe tacuit, declararent. Hi ſunt Palladius, & Columella, qui hæc Medicorum vina patremfamilias etiam ſibi parata habere voluerunt. Palladius ergo in Februario cap. XXVII. de vino Myrtite hæc habet: *Palmea ſporta colabis*. Et de eodem Columella lib. XII. *Et per colum junceum liquatum ſuccum lagũculis bene picatis condunt*. Ejus etiam conditionis erant Cola, quibus tranſmittebantur unguenta: & hæc ignorare nos Dioſcorides noluit; nam in unguento Elatino, & Cyprino nominat σπυρίδα, *ſportulam*: in Ocimino, & Suſino χυρτίδα, & χυρτίδιον, *qualum*, & *quaſillum*. Κυρτίδα Nicandri interpres in Alexipharmacis vas eſſe ex tenui junco, & ab unguentariis, qui eo unguenta exprimebant, ὑλιστήριον, & ὑλίστριον appellari teſtatur.

At recepta deinde a Græcis Arabum medicina, Colorum uſus in Droſatis, & Catharticis frequens eſſe cœpit. Δρόσατον Græci recentiores vocarunt, quod Arabes *ſcerap*. Ea Nicolaus Alexandrinus σακκίζειν, ſeu per ſaccum trãſmitte-

tere jubet in Droſato abſinthite,ex iride,& alibi ſæpe Sectione VIII. Nec tamen *ſacci* nomen materiam explicat., cùm ſaccus ex lino, pelle,& vimine fuerit:explicat ſolùm formam, quæ metæ inverſæ ſimilis erat,ut alicubi Columella monet. Cathartica verò Actuarius non unis modò ſacculis, ſed aliquando etiam fiſcis transfundit,ut in Ruellii verſione legitur;Gręcus enim liber nunc ad manus non eſt.

Meminit etiam Herbarius Græcus de Colo laxiori,quo utebantur, qui Styracem vermicularem conficiebant, lib. I.cap.LXVIII. ἢ δι' ἠθμοῦ εὐρυτρήτου ἐκθλίβουσιν εἰς ὕδωρ ψυχρὸν, ποιῶντες σκωλίκια· *Per Colum,quod latioribus foraminibus ſit, in frigidam aquam veluti vermiculos exprimunt.* Nam ἠθμὸς hìc *Colum* eſt, non *incerniculum*, ut minus recte viri doctiſſimi volunt. Mirum quid eos moverit: nam Colum cur eis diſpliceret, cauſæ non erat. Et *Colum* jam Hermolaus fuerat interpretatus. Et, ut plane dicam, quod ſentio; auguror, huic potiſſimùm uſui noſtrum Colum fuiſſe deſtinatum. Suadet id, quòd foramina grandiuſcula ſunt,ut Dioſcorides exigit: ſuadet etiam, quòd ad hos vermiculos parandos inepta ſunt Cola ex junco, aut pal-

palma: & omnino ex metallo expetuntur. Potiſſimùm dico; nam ad unguenta, & vina medicata, & id genus alia aptari potuiſſe melius, quàm ſportas, & qualos, manifeſtum eſt.

Vides interim artificis ingenium, dum eo inſtrumēto mammæ formam imitatus eſt, quę per papillæ foramina lac ejaculatur. Et proxime ad conſuetam Coli formā acceſſit, quæ infundibulo, vel ſacco vinario ſimilis erat. Docet id Cratinus in Nomis, ubi camum vocat ἠθμὸν, *Colum*, ob figuram ſcilicet utrique communem. Camus eſt vas, coni inverſi inſtar habens, in imo pertuſum, per quod in Attico foro judices calculos ſinebant in ſubjectum cadiſcum dilabi. Extat de eo elegans Eubuli griphus. Inde fit, & Colum ſimile coni eſſe, a quo noſtrum non longe abit. Verba Cratini apud Interpretem Ariſtophanis in Equitibus ita leguntur, χοίνιον ἠθμόν. Emendant ex Heſychio, χοίνινον ἠθμὸν, *Colum junceum*. Quod probare non poſſum; nam Colum, junceum cùm fuerit ut plurimùm, nihil Cratinus appoſuiſſet, quod de camo nos admoneret. Lego χοιρινῶν ἠθμὸν, *Colum ſuffragiorum*; nam χοιρῖναι erant conchæ marinæ, quibus olim judices ſuffragia fe-

ferebant. Quod acute dictum eſſe quis neget? Prius illud friget. χοιρίνας Græci ſatis habent dixiſſe, κόγχας τίνας θαλάσσιας. Nec prçterea quidquam addunt. Sunt tamen conchulæ μονόθυροι, teſta una tectæ, eaque lævi, & in ſe ipſam revoluta, oblongæ, ac veluti gibbæ, quas ut Græci, ita & noſtri a *porculis* appellant. Aliæ majores, glandem æquant, parte ſupina colore gilvo, prona albo: minores aliæ, ut nuclei pinei, ſed breviores, candidæ, aut fuſcæ. His Athenienſes in ferendis ſententiis uſi. Candidę Romanorum A, fuſcæ C valebant.

Et hæc ſunt, Vir Illuſtriſsime, quæ hortatu tuo, quantum per multiplices occupationes curaſque meas licuit, deproperavi; quæque non aliter probaturus ſum, quàm ſi tibi non diſplicere intelligam; ſoleo enim meæ ſententiæ diffidere, ubi tuæ plane non congruere ſentio. Et quamvis quæ diſputavi, longe abeãt a ſententia P. Claudii Franciſci Meneſtrier, nihil tamen his literis detractum velim viro omni laudis genere præſtanti, quem honoris cauſa nomino, qui viam, & quidem primus, diligentia ſua ad hujus Inſtrumenti explicationem aperuit. Sunt enim hæ ex veriſimili ductæ conje-

conjecturæ: & non ut verum, ita & veriſimile unum eſt. Sæpe de eadem re plura probabilia excogitantur, quorum ita alterum probes, ut non propterea alterum deſpicias. Unum veluti pro corollario addam. Notat ipſe erudite, olim Chriſtianos vinũ in Calicẽ colis infudiſſe, quæ eſſent tenuiſſimis foraminulis pervia. Adjiciamus, ſi placet, Hebræos, ne culicem, vel quam aliam beſtiolam lege immundam, ſorbendo, deglutirent incauti, vinum & ipſos percolaſſe. Ad quem ritum alludit Hebræorum proverbium apud Matthæum cap. XXIII. οἱ διυλίζοντες τὸν κώνωπα, τὴν δὲ κάμηλον καταπίνοντες: *qui culicem excolant, camelum autem glutiunt.* Nam id adagium fuiſſe monet doctiſſimus A Lapide. Hoc intereſt, quod Chriſtiani eliquabant Colo, & quidem argenteo, ut ex Anaſtaſio Bibliothecario diſcimus, cujus hìc verba recitem neceſſe eſt. In Sergio II. *Colatorium de argento deauratum unum, quo in ſacro utuntur officio.* Et in Benedicto III. *Fecit Calices de argento puriſſimo duos, & Patenam unam, Colatorium unum, Cantharum unum, Thymiamaterium unum, penſantia ſimul libras*

quatuordecim. Non ſic Hebræi, qui linteis utebantur; nam in Talmud de Sabbatho cap. x legitur: *Qui percolant vinum* (beſudarin) *in ſudariis*. Vale.

F I N I S.

Errata		Corrige.
Pag. 8. 9.	AUSTORNIUS.	C. AVSTRVNIVS.
8. 12.	ÆN.	AEN
19. 8.	quadri	quadrati.
21. 13.	laquearibus	e laquearibus.
23. 13.	oblitus	oblitum.
26. 25.	Porticum	Porticuum.
31. 2.	Porticorum.	Porticuum.
36. 1.	ſaticando.	ſatigando
48. 1.2.	laxitudo.	laxitas.
53. 2.3.	ſubolverat.	ſuboluerat
57. 10.	*vivo*	*vivus.*
60. 13.	*poſt.*	*pòſt.*
63. 22.23.	deductæ	diductæ.
63. 18.	ſeu tonis, ſeu	cum tonis, &.
62. 23.24.	odoravit	odoratus eſt.
66. 11.	eidem	ejuſdem.
86. 17.	φύσεως	φύσιος
107. 11.	Phliſtionem	Philiſtionem.
114. 3.	finit	definit.
122. 3.	conſenſiant	conſentiant.
122. 4.	reſponſnm	reſponſum.
126. 18.	νηπἰȣ	νηπίȣ.
131. 9.	ἰκόνα	εἰκόνα.
142. 4.	generis	uſus.

ì pro í alicubi occurrit, characterum inopia.

In Epiſt. nuncupationis pag. 2. 18. videberis. videbaris.

Pag. 78 16. Geometrica, dupla verò ra[illegible]one. [illegible]
Arithmetica, exceſſu ipſi termino ęquali.

SPECIAL 84-B
13403

THE GETTY CENTER
LIBRARY